પ્રકાશક
દીપચંદ બાંઠિયા
મંત્રી, શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા
છોટા સરાફા, ઉજ્જૈન (માલવા)

પહેલી આવૃત્તિ
નકલ ૧૦૦૦

મુદ્રક
શાહ ગુલાબચંદ લલ્લુભાઇ
શ્રી મહોદય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ
દાણાપીઠ ભાવનગર

यक्षराट् श्रीमणिभद्रो विजयतेतराम् ।

અનુક્રમણિકા

शास्त्रविशारद-जैनाचार्य

श्रीविजयधर्मसूरीश्वरजी महाराज

પ્રકાશકનું નિવેદન.

સ્વ૦ ગુરુદેવ શાસ્ત્રવિશારદ, જૈનાચાર્ય શ્રી વિજય ધર્મસૂરિ મહારાજના વિદ્વાન્ અને પ્રસિદ્ધ શિષ્યો-માના એક શાન્તમૂર્તિ, ઇતિહાસ પ્રેમી મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજીનો પરિચય હવે વાચકોને કરાવવાની જરૂર નથી રહી તેમણે લખેલો 'આબુ' નો અને બ્રાહ્મણવાડાજીનો ઇતિહાસ, તેમણે વિદ્વત્તાપૂર્ણ સપાદિત કરેલ 'ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર' અને તે ઉપરાન્ત જુદા જુદા પ્રતિષ્ઠિત માસિકો આદિમા આવતા એમના ઐતિહાસિક શોધખોળ સબધી લેખો-એ બધુ વિદ્વદ્ જગતમા કાફી પરિચિત છે તેઓશ્રીના જ સગૃહિત અને અનુવાદિત કરેલા 'વચનામૃતો' ની આ બુક બહાર પાડતા ખરેખર અમને આનદ થાય છે તેઓશ્રીએ પોતાના વક્તવ્યમા જાહેર કર્યુ છે તેમ-આ 'વચનામૃતો,' એ જુદા જુદા લેખકોની જુદી જુદી કૃતિઓમાથી સગૃહિત કરેલા 'વચનો' નથી પરન્તુ કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચદ્રાચાર્યના સુપ્રસિદ્ધ 'ત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્ર' ના દશ પર્વોમાથી સગૃહિત કરેલા વચનો છે

આ પુસ્તકમા આપેલા વચનો કેટલા ઉત્તમ છે, સામાન્ય જ્ઞાનવાળાને કે મહા વિદ્વાનને, ઉપદેશકને કે સામાન્ય ગૃહસ્થને, ધાર્મિકવૃત્તિવાળા મનુષ્યને કે દુનિયાદારીમા ફસાએલાને, રાજ્ય કર્મચારીને કે ખુદ રાજાને—એમ જુદા જુદા અધિકારમા રહેલા સમસ્ત લોકોને માટે કેટલા ઉપયોગી છે, એ વાતની ખાતરી, વચનામૃતોનુ અવલોકન કરનારને થયા વિના નહિ રહે સસારની ઉપાધિઓથી અશાન્ત અને વિહ્વલ બનેલા કોઇ પણ માણસના આત્મામા અપૂર્વ અમૃતનુ ઝરણુ વહેતુ મૂકે તેવા આ વચનો છે ખરેખર, મુનિરાજશ્રીએ આ સગ્રહનુ આપેલુ નામ '**વચનામૃત**' એ સાર્થક છે મુનિરાજશ્રીએ દરેક 'વચનામૃત'નો સાથે સાથે અનુવાદ આપીને સસ્કૃતના અનભિજ્ઞ લોકો ઉપર પણ અનહદ ઉપકાર કર્યો છે

મુનિરાજશ્રીની આ કૃતિનો લાભ જનતા ઉઠાવે, એવુ અતકરણથી ઇચ્છવા સાથે, સગ્રાહક અને અનુવાદક મુનિરાજશ્રીનો તેમજ, આવા અપૂર્વ પુસ્તકને પ્રકાશિત કરવામા આર્થિક સહાયતા કરનાર સદ્ગૃહસ્થોનો અમે આ તકે આભાર માનીએ છીએ.

પ્રકાશક

સં. ૧૯૭૫ થી ૧૯૭૮ સુધીમાં શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય કૃત 'ત્રિષષ્ટિ શલાકા પુરુષ ચરિત્ર'નું વાચન કરતાં, કેવળ-માત્ર પોતાના અને સહચારી મુનિઓના ઉપયોગને માટે, તેમાંની ઉપયોગી અને જાણવા લાયક બાબતોનો, તેમજ કંઈક સુંદર જણાતા શ્લોકો અને સુભાષિતોનો સંગ્રહ કરી લેતો

તે વખતે છપાવવાનો મનમાં યે ખ્યાલ નહિ, એટલે જે કંઈ સંગ્રહ કરાયેલો, એ, કોઈપણ વચન છૂટી જવા ન પામે એવા, બહુ ધ્યાનપૂર્વક તો નહીંજ

છતાં જે કંઈ સંગ્રહ મારી પાસે હતો, એ સ્નેહીઓ અને શુભેચ્છકોએ જોતાં એમણે એવી સલાહ આપી કે ભિન્ન ભિન્ન દૃષ્ટિએ ઉપયોગી—એવા ઋષિ પૂર્વજોના વચનામૃતો જો પુસ્તકાકારે બહાર પડાવવામાં આવે તો ઘણાઓને તે લાભકર્તા થઈ પડે

જોગાનુજોગે છપાવવા માટે આર્થિક સહાયતા આપનાર ગૃહસ્થની પણ પ્રાપ્તિ થઈ

પરિણામે તે સુભાષિતોનો આ સંગ્રહ અનુવાદ સાથે

જનતાની સમક્ષ મુકવામા આવે છે પ્રસ્તુત પુસ્તકની આ જન્મકથા

બારમી અને તેરમી શતાબ્દિમા થઇ ગયેલા પ્રખર વિદ્વાન અનેક વિષયો ઉપર લાખો શ્લોકોની રચના કરનાર, મહારાજા કુમારપાલ પ્રતિબોધક કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચદ્રાચાર્યનુ નામ, આજે જૈન અને અજૈન, ભારતીય ને યુરોપીઅન સમસ્ત વિદ્વદ્ જગતમા ખૂબ જાણીતુ છે શ્રી હેમચદ્રાચાર્યે વ્યા રણ કા ય કોશ નાટક, ન્યાય જ્યોતિષ વદક યોગ આદિ એક પણ વિષય પોતાની કલ મથી બાકી ગ ખ્યો નથી એમા પણ તેમના શ્રી સિદ્ધહેમચ દ્ર વ્યાકરણે અને તેમના અભિધાન ચિ તામણિ કોશે તો એમના અમરત્વમા અગ્રભાગ લીધો છે, હેમચદ્રાચાર્ય પછીનો કોઇપણ સસ્કૃત વિદ્વાન પછી તે જૈન હોય કે અજૈન, હેમચ દ્રાચાર્યની કૃતિઓનો લાભ લેવાથી બચ્યો નથી અને એ દૃષ્ટિએ હેમચ દ્રાચાર્યના ઉપકાર નીચે તે જરૂર આવેલો છે

શ્રી હેમચદ્રાચાર્યના વ્યક્તિત્વ સબધી એમની વિદ્વત્તા સબધી અને એમના મહારાજા કુમારપાલ સાથેના પરિચય સબધી આધુનિક વિદ્વાનો દ્વારા ઘણુ લખાયુ છે એટલે એ સબધી પુનરુક્તિઓ કરીને આ વક્તવ્યને વધારવા નથી ચાહતો વાચકો તે સબધી, તે તે લેખો અને પુસ્તકોમાથી જાણી લે

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યની અનેક કૃતિઓમાં 'ત્રિષષ્ટિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્ર' ના દશ પર્વો, એ એક વિશિષ્ટ કૃતિ છે ચોવીસ તીર્થંકરાદિ ત્રેસઠ મહાપુરુષોના ચરિત્રો આલેખવામાં જ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે ૩૫ થી ૪૦ હજાર શ્લોકોની રચના આ દશ પર્વોમાં કરી છે આ દશ પર્વો એ સામાન્ય કથા ગ્રંથ નહીં, પરન્તુ બારિકાઇથી વાચનાર કબૂલ્યા વિના નહીં રહે કે-એ દશે મહાકાવ્યો છે સાધારણ રીતે અનુષ્ટુપ્ છંદમાં એ દશ પર્વો હોવા છતાં, એમાં પ્રસંગે પ્રસંગે બીજા છંદો પણ આવે છે વર્ણનાત્મક દૃષ્ટિએ પણ આ કૃતિ મહાકાવ્યોથી ઉતરે તેમ નથી ઋતુ, દેશ, નગર પર્વત, ઇંદ્ર સૂર્ય, ચંદ્ર, રાજ્ય લોકસ્થિતિ, લોક વ્યવહાર વિવાહ, પર્યટન દુર્ભિક્ષ અને યુદ્ધ આદિ પ્રસંગોને ઘણીજ સુંદર રીતે-વિસ્તારપૂર્વક વર્ણવ્યા છે

આ ગ્રંથની ખાસ ખૂબી તો એ છે કે મહાકાવ્યરૂપે આ પર્વો હોવા છતાં એને સુભાષિત રચનોનો તો એક ખજાનો જ કહી શકાય ભાગ્યે જ કયાય એવા બે ચાર શ્લોકો એક સાથે આવે કે જેમાં ઉપમા ઉપમેયભાવ અને કઇને કઇ સાહિત્યિક ચમત્કાર ન હોય

ખરી રીતે હેમચંદ્રાચાર્યે આ દશે પર્વોની અંદર આપેલા સુભાષિતોની છાટણી કરવી, એ ઘણું જ કઠિણ કામ છે કારણ કે કોઇ કોઇ રચનો તો એવા પણ છે કે જેને એક જણ સુભાષિત કહી શકે, તો બીજો તેને પ્રસ-

ગને લગતુ જ વાક્ય કહી શકે—સુભાષિત ન કહી શકે છતા જો પ્રારંભથી છપાવવાની દૃષ્ટિએ સંગ્રહ થયો હત તો સંભવ છે કે આથી પણ ઘણા વધારે વચનામૃતો નિકળી શકત છતા બહુ મોટો સંગ્રહ કદાચ વાચકોને કંટાળો ઉપજાવનાર પણ થઇ પડે એટલે ખાસ વિચારપૂર્વક જરૂરી જરૂરી વચનામૃતો જ આમા આપી સંતોષ માનવામા આવ્યો છે

આ સંગ્રહમા કુલ ૯૧૫ વચનામૃતો આપ્યા છે એમા કેટલાક એવા પણ છે કે જે એક બીજાની સાથે મળતા આવે છે અને સમાન અર્થને સુચવે છે છતા, જુદા જુદા પર્વમા આવેલા હોવાથી અને શબ્દ રચના જુદી જુદી હોવાથી કોઇને કઇ રુચે ને કોઇને કઇ રુચે એ દૃષ્ટિએ એવા સમાનાર્થસૂચક વચનો પણ જેમના તેમ રાખ્યા છે તેમજ આમા કેટલાક વચનામૃતો એવા પણ છે કે જેમા બબ્બે નીતિ વાક્યો સંકળાએલા છે

એક વાત ખાસ ધ્યાનમા રાખવા જેવી છે આમા આપેલા વચનોનો ઉપનય શો ઉતારવો જોઇએ ? ક્યા પ્રસંગે તે વચન ઉપયોગમા લેવુ જોઇએ ? આપણે શુ સમજવુ જોઇએ ? એ બાબતો ખાસ કરીને વાચનારાઓની મુનસફી ઉપર રાખવામા આવી છે કારણ કે એક જ વસ્તુનો ઉપયોગ ભિન્ન ભિન્ન દૃષ્ટિએ ભિન્ન ભિન્ન સ્થાનમા પણ કરી શકાય છે

યદ્યપિ કેટલાક વાક્યોનો, આમા આપેલા અર્થથી, કદાચ જુદો અર્થ પણ કરી શકાય અર્થાત્ એને જુદી રીતે પણ ઘટાવી શકાય, છતા આમા બનતા સુધી મૂળ ગ્રથના સબધને અનુલક્ષીને જ અર્થ લખવામા આવ્યો છે

ગ્રથકર્તાએ આ વાક્યોની રચના કઈ સુભાષિતોને માટે જ નથી કરી કિન્તુ ચાલુ ચરિત્રોમા પ્રસગે પ્રસગે વાક્ય ગોઠવેલા હોય કેટલેક સ્થળે વાક્યોમા હિ ચ, વા છત, યસ્માત્, તસ્માત્, યત્ તત્, યત , તત , ખલુ નનુ, કિલ, યદા પર, વગેરેમાથી કોઇ કોઇ શબ્દો આપેલા છે, એનો અર્થ તે તે વાક્યોના અર્થમા કોઇ કોઇ સ્થળે છોડી પણ દેવો પડ્યો છે

જ્યારે ચ, વા, હિ, અપિ, એના કેટલાક અન્વયોનો પ્રસગને અનુસરીને મૂળ અર્થ કરતા ભિન્ન અર્થ પણ કરવા પડ્યો છે

આ પુસ્તકમા આપેલા વાક્યો ખાસ કરીને શ્લોકોમાથી આપેલા છે જે શ્લોક આખોયે સુભાષિત જેવો લાગ્યો, તે તો આખો આપવામા આવ્યો છે,* જે જે સુભા-

---

* દરો પર્વોમા સુભાષિત જેવા આખા શ્લોકો ઘણા આવે છે, પરતુ અહીં સુભાષિત વાક્યો આપવાનોજ મુખ્ય ઉદ્દેશ હોવાથી એવા આખા શ્લોકો અપવાદ તરીકે થોડાક જ આપ્યા છે

વિતો શ્લોકના એક અથવા બે ચરણોથી બનેલાં છે તે તે એક અથવા બે ચરણો અખ. રીતે આપ્યા છે પરંતુ શ્લો કે તેના ચરણોની, મધ્યમાથી કાઈક નાકી આપવામા તે પા ચરણના જે તરફના શબ્દો કે અક્ષરો છોડવામા આવ્યા છે તે અક્ષરોના સ્થાનમા આમ ટપકા મૂક વામા આવ્યા છે જેથી એ પા. કઇ તરફથી તૂટેલુ છે, તે સ્હેજે સમજ શકાય છે

વાચકોની અનુકૂળતાને માટે આ પુસ્તકના દરેક પૃષ્ઠના મથાળે પર્વ અને સર્ગની સખ્યા આપવામા આવી છે અને પ્રત્યેક સર્ગના વચનોની કુલ સખ્યા જાણી શકાય, એટલા માટે દરેક વચનામૃતના પ્રારભમા અનુક્રમ નબર આપ્યા છે જ્યારે દરેક વચનામૃતની સ્હામે આપેલ નબર જે શ્લોકમાથી એ વાક્ય લેવામા આવ્યુ છે તે શ્લોકનો નબર સૂચવે છે આમ દરેક વચનામૃત માટે તેનુ પર્વ, સર્ગ અને શ્લોક બધુયે સાથે સાથે જાણી શકાય છે

એ ક્હેવાની ભાગ્યે જ જરૂર છે કે આવા ટૂકા અને જેનો ઉપયોગ ગમે તે સ્થળે કરી શકાય એવા વાક્યોની-વચનોની વિષયવાર છટણી કરવી ઘણી જ કઠિણ છે, છતા આ પુસ્તકનો ઉપયોગ જુદા જુદા વાચનારા જુદી જુદી દૃષ્ટિથી કરી શકે અને જેઓ અમુક અમુક વિષયને લગતા વાક્યો એકત્ર મેળવવા ચાહતા હોય તેઓની ઉપ યોગિતાને માટે મારી મતિ અનુસાર સમયનો ઘણો ભોગ

આપીને વિષયોની છાટણી કરીને વિષયવાર અનુક્રમણિકા પણ આપવામા આવી છે આશા છે કે થોડે ઘણે અશે પણ તે ઉપયોગી થશે જ

યદ્યપિ આમા દશે પર્વના વચનો આપવામા આવ્યા છે પરન્તુ તેમા મારા પોતાના સગૃહિત આતમા પર્વને છોડીને નવ પર્વમાના છે જ્યારે સાતમા પર્વના વાક્યો ચુટી કાઢીને અનુવાદ સાથે **ન્યાય-સાહિત્ય તીર્થ, તર્કભૂષણ, મુનિરાજશ્રી હિમાશુવિજયજીએ** તૈયાર કરી આપ્યા છે એ માટે એઓને ધન્યવાદ આપવો ભૂલીશ નહિ

પ્રાન્તે—ભાષા તર કરતા મતિમદતાથી કે બીજા કારણે મૂગ કર્ત્તાના આશયથી જુદી રીતે કઇ લખાયુ હોય, તો તે બદલ ક્ષમા યાચના કરવા સાથે, આ વચનામૃતો જનતા વાચે, વિચારે, અને તેને અનુસરવા પ્રયત્ન કરી સુખભાગી બને એવી અભિલાષા સાથે વિરમુ છુ

ન્યૂ હાલા (સિધ)
ચૈત્ર શુદિ ૧૩, ૨૪૬૩
ધર્મ સ ૧૫

જયન્તવિજય

આમા આવેલા કેટલાક જૈન પારિભાષિક શબ્દો

પૃષ્ઠ શબ્દ

૧૫ ક્ષયોપશમ=ઉદયમા આવેલા કર્મના અણુઓના સમૂહોમાથી થોડાનો ભોગવીને ક્ષય કરવો અને થોડાને દબાવી દેવા તેનુ નામ કર્મનો ક્ષયોપશમ

૨૦ સ્વયભુરમણ=અસખ્યાતાદ્વીપો અને સમુદ્રોને વિંટાયેલો તીર્છા(મધ્ય)લોકનો મોટામા મોટો અને છેલ્લો મહાસમુદ્ર

૨૧ સાતાવેદનીય=જે કર્મના ઉદયથી જીવો સુખ પામે તે કર્મ

૨૩ છદ્મસ્થ=કેવલજ્ઞાન (સર્વજ્ઞ-સર્વદર્શીપણુ) પ્રાપ્ત થયા પહેલાની અવસ્થા-સ્થિતિવાળો સામાન્ય મનુષ્ય કે મહાત્મા છદ્મસ્થ કહેવાય છે

૮૧ નિકાચિત=દૃઢપણે બાધેલા જે કર્મોનો ભોગવ્યા સિવાય, તપસ્યા-ભાવના વગેરે કોઇપણ ઉપાયોથી નાશ ન જ કરી શકાય તે નિકાચિત કર્મ કહેવાય છે

૧૦૨ લબ્ધિઓ=તપસ્યા અને ચારિત્રના પ્રભાવથી મનુષ્યોને જે અનેક પ્રકારની શક્તિઓ ઉત્પન્ન થાય છે, તેને લબ્ધિઓ કહેવામા આવે છે આઠ સિદ્ધિઓ અને ૨૮ લબ્ધિઓને તેમા મુખ્ય ગણવામા આવેલ છે

૧૬૦ નિયાણુ=પોતાની તપસ્યા-ચારિત્ર આદિ શુભ ધર્મ ક્રિયાના પ્રભાવથી આગામી ભવમા હુ ઇંદ્ર, દેવ ચક્રવર્તિ રાજા વગેરે થાઉ એવો દૃઢપણે સકલ્પ કરવો, તેનુ નામ નિયાણુ (**निदान**)કહેવાય છે

૧૭૪ ભવાભિનદી=ખાન-પાન મોજ અને વિષયવાસના આદિ સસારના સુખો ભોગવવામાજ જેઓ આનદ માનતા હોય એવા મનુષ્યો ભવાભિનદી કહેવાય છે

જેમનુ છે તેમનાં જ

(સ્વર્ગસ્થ

કલિકાલ સર્વજ્ઞ

શ્રી હેમચદ્રાચાર્યના)

હસ્તકમલોમા

સાદર સમર્પિત.

સિવાણાગઢ (મારવાડ) નિવાસી

અને

રામસાગરજી બલારીવાળા

શેઠ તુલસાજી, પ્રેમચંદજી, વસ્તીરામજીના

સ્મરણાર્થે

તેમના સુપુત્રો

શ્રી વૃદ્ધિચંદજી, શ્રી દલીચંદજી તથા
શ્રી હસ્તિમલજીની

આર્થિક સહાયતાથી

પ્રકાશિત

दो भाई और थे, जिन में एक का नाम प्रेमचदजी था दूसरे का वस्तीरामजी।

छोटी उम्र मे आप ने कुछ विद्याध्ययन किया। परन्तु अक्सर मारवाड मे जैसा हुआ करता है, १३ वर्ष की उम्र म आप द्रव्योपार्जन के लिये परदेश गये। छोटी उम्र होते हुए भी आपने साहसपूर्वक व्यवसाय किया। और उस मे कुछ अच्छी सफलता प्राप्त की। स १९५३ में दक्षिण मे रामसागर, जिल्हा बलारी मे 'मा तुलसाजी प्रेमचदजी इस नाम से आपने दुकान खोली, लगातार बारह वर्ष तक आप परदेश में रहे, और बडे परिश्रम के साथ व्यवसाय कर के काफी धन कमाया।

आप बडे ही सरल स्वभावी, शान्त और गभीर थे। आप का जीवन सादगी से भरपुर था। आप दुखियों के ऊपर बडी ही दया रखते थे। किसी के दुःख को नही देख सकते थे। यही कारण था कि— आपने अपनी दुकान पर हमेशा के लिये 'सदाव्रत' खोल रक्खा था।

वर्षों के बाद परदेश से स्वदेश में आकर आपने विवाह किया। आप को तीन पुत्र और एक पुत्री—ऐसे चार संतान हुए। तीनों पुत्रों के नाम ये हैं श्रीवृद्धिचंद्रजी, श्री दलीचन्दजी, श्रीहस्तिमलजी। इनमें से श्री दलीचंदजी को, अपने भाइ वस्तीरामजी के वहा गोद दिये हैं। जिन का फोटू इस के साथ रक्खा हुआ है। आपने अपने तीनों पुत्र, व एक पुत्री—चारों का विवाह कर के अपनी जवाबदारी को पूरा किया है।

जिस समय वलारी में प्रतिष्ठा हुई थी, उस समय आपने ७०० रुपयों का दान किया था। न्याय-नीति से व्यापार करना, यह आप का प्रधान लक्ष्य था। नीतिपूर्वक द्रव्योपार्जन कर, मोके मोके पर उस को धर्म के कार्यों मे लगाना, यह आप का स्वभाव था।

इस प्रकार सादे जीवन को व्यतीत करते हुए व धर्मकार्य को करते हुए स १९९२ के महा वदि ५ के दिन, आप का स्वर्गवास हुआ। अन्तिम समय मे भी आप की धर्मभावना कायम रही और दो हजार रुपये धर्मकार्यों के लिये अपने मुख से निकलवाये।

आप के जाने से सिवाणागढ के श्री सघ में सचमुच ही बड़ी हानि पहुची है।

आपही के स्मरणार्थ आप के ज्येष्ठ पुत्र श्री वृद्धिचद्रजी ने यह ग्रथ प्रकाशित कराया है। और सस्ते दाम में लोगों को पहूचे, ऐसी व्यवस्था कराई है। श्री वृद्धिचद्रजी ने अपने पिता के स्मारक म श्री नाकोड़ाजी तीर्थ मे ७०१) रुपये दे कर एक धर्मशाला बनवाने का भी सकल्प किया है। श्री वृद्धिचद्रजी तथा उन के और दो भाई भी पिता के जैसे उदार और धर्मप्रेमी हैं। आशा है इन के हाथ से अच्छे अच्छे कार्य होते रहेंगे।

एम एल जी मुलतानमल राका,
जैनसभा–सिवाणागढ

પર્વ–સર્ગવાર અનુક્રમણિકા

નવમું પર્વ પૃષ્ઠ ૧૫૩ વચન ૬૨

સર્ગ	પૃષ્ઠ	વચન	સર્ગ	પૃષ્ઠ	વચન
૧	૧૫૫	૫૧	૩	૧૬૫	[illegible]
૨	૧૬૫	૪	૪	૧૬૬	૫

દશમું પર્વ પૃષ્ઠ ૧૬૭ વચન ૧૮૭

૧	૧૬૯	૪	૮	૧૮૬	૮
૨		૪	૯	૧૮૮	૧૭
૩	૧૭૦	૨૬	૧૦	૧૯૧	[illegible]
૪	૧૭૫	૨૦	૧૧	૧૯૨	[illegible]
૫	૧૭૮	૩	૧૨	૧૯૯	૨૯
૬	૧૮૦	૨૨	૧૩	[illegible]	૧
૭	૧૮૪	૧૪			

કુલ વચન ૯૧૫

१०-८-८	१-२-८०	-१०-९-१
१०-४-१२	१-६-४	१ ११ ३०
१ ४-१०	--३	३ सूय-चन्द्र ६
१०-४- ०	-४-९	१-२-१२
१ -६-४	--१	१-२-१५
१ -७-११	५- -४	१-६-१०
१०-८-८	५-५-११	४-४-
१०-९-१५	६-४-७	५-१-२३
१० १२ २८	१०-२-४	१०-४-१५
२ दैव १२	१०-७-११	४ राक्षस १
		१० ११ १

* આ કાડાની જોડે જે સખ્યા આપેલી છે તે, તે તે કાડાના વચનોને દર્શાવનારી છે એટલે કે તે તે કાડામા કેટલા કેટલા વચનો છે

દરેક વિષયના પ્રારભમા જે સખ્યા આપેલી છે તે વિષયોનો અનુક્રમ નબર છે અને દરેક વિષયોને છેડે જે સખ્યા આપેલી છે તે તે તે વિષયમા કેટલા કેટલા વચનો છે, તેને જણાવનારી છે

पहला अंक स्कन्ध दूसरा अंक अध्याय तीसरा अंक श्लोक.	पहला अंक स्कन्ध दूसरा अंक अध्याय तीसरा अंक श्लोक.	पहला अंक स्कन्ध दूसरा अंक अध्याय तीसरा अंक श्लोक.
मा न	व का	ल ४७६
माननीयवर्ग.	९-१-१५	४-१-८
५ ऋषि मुनि २०	९-४	४-१-३४
१-१-३८	१०-३-२०	४-५-६
१-१-४४	१०-६-१	४-७-९
१-१-५४	१०-७-१३	५-१-१
१-३-२	१० १२ २१	५-४-१
२-३-३	६ महात्मा २८	५-४-२
४-७-८	१-१-१	५-४-५
५-२-११	१-१-७	५-५-३
५-२-१२	१-१-४५	५-५-५
६-८-९	१-२-१४	६-१-२
६-८-११	२-४-४	६-८-१०
७-८-३	२-४-१०	७-२-६
८-३-१०	२-४-१४	७-३-२९
९-१-८	२-६-५	७-४-२५
९-१-१४	४-१-१९	७-६-११

७-७-३	९-१-१	२-६-१४
९-१-२६	८-१-१३	३-१-३
१०-३-११	९-१-३०	३-२-१
७ सत-सजन २२	१०-८-६	४-१-५
१-१-१६	८ मोटामनुष्यो ४०	५-२-१५
१-१-४१	१-१-५	७-२-२
१-५-४	१-१-४९	७-२-२०
१-६-५	१-२-३०	७-३-६
२-५-३	१-२-३३	७-४-१७
२-६-१५	१-२-३६	७-४-२६
४-१-११	१-३-५	७-५-११
५-२-८	१-४-४	७-६-६
५-२-३	१-४-९	७-७-१
५-३-१	१-४-१४	८-[illegible]-८
५-३-४	१-४-१६	८-९-१
६-२-६	१-४-२०	९-१-३९
७-१-५	१-५-१६	९-१-५१
७-३-७	१-५-२५	१०-१-४
७-३-१४	१-६-१७	१०-२-२
७-४-१९	२-२-१	१०-३-३
७-५-७	२-४-५	१०-३-१७
७-६-४	२-४-१२	१०-३-२१

१०-९-१४
२ गुरु-चडिल ६
१-२-४
१-२-३७
१-५-१७
७-४-२१
७-७-४
७-९-४
१० शिष्य २
३-४-३
१० १२ १९
११ अतिथि ५
४-१-२०
५-१-५
५-१-१०
७-५-८
८-३-६
१२ साधर्मिक ५
७-५-९
७-९-१
१० ११ ८
१० ११ १०
१० ११ ११
१३ आप्त ५
२-३-६
७-४-९
७-७-७
१०-७-९
१० ११ २३
१४ कुलीन २
५-५-२१
५-५-२२

कुटुम्बवर्ग.
१५ माता-पिता ५
२-१-८
२-६-३
४-१-३
८-३-११
८-४-१
१६ पुत्र ८
५-४-६
६-८-३
७-८-१८
७-९-५
९-२-१
९-८-२
१०-४-३
१० १२ ७
१७ पुत्री २
६-२-८
७-३-१८
१८ कुटुम्बी २
८-४-३
१०-६-१४
१९ जमाई १
७-३-३०

राजवर्ग
२० चक्रवर्ती-प्रतिवासुदेव ४
१-४-२३
२-४-६
२-४-७
४-१-३२
२१ विद्याधर १
७-३-९
२२ राजा ३०

१०-१२-१३
१०-१२-१५
१०-१२-१८
२५ सारथि १
१-५-१५
२६ दूत ५
४-१-१४
४-१-२१
४-१-३
४-४-२
८-३-३
२७ सैनिक सैन्य ३
७-१-६
१०-३-२५
१०-११-७
२८ प्रजा २
१-२-१
७-१-३

ज्ञातिवर्ग

२९ क्षत्रिय ७
१-४-१
४-१-३३
४-७-६
५-४-३
६-४-१०
७-४-३
९-१-३१
३० इक्ष्वाकु १
७-४-२०
३१ ब्राह्मण १
१०-११-५
३२ आभीर ३
८-३-४
९-१-४९
१०-३-१३

उद्यमग

३३ स्वामी २२
१-२-१९
१-२-२१
१-२-२३
१-३-१
१-४-५
१-४-६
१-४-८
१-५-३
१-५-४८
२-४-३
४-१-७
४-१-८
४-१-१०
४-१-१८
४-१-२३
४-४-४
५-१-१६
७-५-४
१०-३-२
१०-७-२
१०-७-३
३४ सेवक-नोकर ९
१-१-५२
१-६-१८
२-४-२
४-१-१२
८-१-१७
४-१-३५
७-३-१३
७-८-१०

१-१-८	१०-९-२	४-५-५
१-१-५	१०-९-३	४-७-७
१-२-२६	१०-९-८	५-५-८
१-८-३२	१०-९-८	५-५-१३
१-४-१०	१० १० १	५-५-१६
१-४-११	१ ११ -५	५-५-२५
१-५-७	१० १ ६	६-३-१
१-८-१६	१ १८ ११	७-१-९
४-१-८	२३ मनी ४	७-१-१२
४-१-३९	७-५-५	७-२-७
४-७ २	७-६-१२	७-८-८
५-५-७	७-७-२	७-२-११
५-५-	९-१-३६	७-२-६
६-६-२	२४ शूरवीर-	७ २-२८
६-८-४	सुभट ३२	७-४-११
७ २-१	१-५-२	७-६-२
७-३-१९	१-५-१२	७-८-७
७-४-१२	१-५-१३	७-६-१७
७-६-१०	४-२-४	७-६-१८
७-७-६	४-२-५	७-८-१
७-८-७	४-३-८	१०-४-१४
१०-६-१८	८-४-५	१०-६-८

९-१-४१	१०-६-९	१-१-४३
१०-३-६	१०-६-१३	७-६-१६
१०-६-११	१०-८-२	८-३-१७
४६ बुद्धिशाली २२	१० १२ ४०	९-१-३४
१-१-६	४७ धैर्यवान् ३	५१ खल दुर्जन ६
१-५-९	१-१-१९	१-८-६
२-१-१	४-१-३१	४-१-२
३-१-४	६-४-२	७-५-२
४-१-४		७-६-१५
४-१-४०	अवगुणीवर्ग.	९-१-९
५-१-१७	४८ अविवेकी १	९-१-२०
५-५-२०	१० १८ ५	५२ कपटी ३
७-१-१	४९ पापी अधर्मी ७	१-२-१०
७-३-११	८-६-३४	४-५-८
७-३-१३	९-१-३	१०-६-१७
७-४-१०	८-१-१६	५३ धूर्त २
७-८-८	१०-३-१९	७-६-१९
८-३-१४	१०-४-१०	१० ११ ८
८-५-३५	१०-६-२	५४ विषयी-
८-३-३६	१० ११ २२	कामी ७
९-१-७	५० नीच-	४-१-३८
९-१-२५	अधम ८	५-१-१२

गुणीवर्ग

૮-૪-૨	૧-૬-૭	૮-૩-૪૦
६७ मूर्खपति १	૨-૫-૨	૮ ૧૨ ૧
૭-૩-૨૪	૩-૪-૨	૯-૧-૪
	૩-૫-૧	૯-૧-૨૯
	૪-૨-૭	૯-૧-૪૩
६८ मनुष्यमात्रथी	૪-૨-૮	૧૦-૧-૧
परचूरण ४१	૪-૩-[illegible]	૧૦-૩-૫
૧-૧-૩	૫-૧-૩	૧૦-૪-૧
૧-૧-૩૨	૫-૧-૧૧	૧૦-૪-૨
૧-૧-૩૪	૫-૫-૧૯	૧૦-૪-૪
૧-૧-૩૭	૫-૫-૨૪	૧૦-૪-૭
૧-૨-૩	૬-૨-૯	૧૦-૬-૩
૧-૨-૯	૬-૮-૨	૧૦-૬-૧૭
૧-૨-૨૯	૭-૨-૧૬	૧૦-૬-૧૯
૧-૪-૨	૭ ૧૦ ૩	૧૦ ૧૧ ૧૩
૧-૪-૩	૮-૩-૮	૧૦ ૧૧ ૧૪

पर्वसंख्या सर्गसंख्या श्लोकसंख्या	पर्वसंख्या सर्गसंख्या श्लोकसंख्या	पर्वसंख्या सर्गसंख्या श्लोकसंख्या
अ जी	व का	ड ३२८
गुणवर्ग	६–८–३	७–४–५
८७ धर्म २	१०–८–१	७–८–९
७ ८–६	९१ शुभध्यान २	९४ पुण्य ९
१० ११ १८	१०–३–१८	१–१–१४
८८ अध्यात्म २	१०–६–१७	१–१–१५
२–६–७	९२ विद्या ३	१–१–५१
४–७–१०	१–२–३५	६–२–१४
८९ तीर्थ २	१०–७–५	७ १ १४
१–१–८२	१०–७–६	८–३–४४
१०–६–१२	९३ विनय-	१०–३–१५
९० गुरुआज्ञा ७	विवेक ७	१०–४–१६
१–२–५	१–१–२	१० १२ २८
२–१–६	१–४–२१	९५ दीक्षा ८
२–१–७	३–१–१	१–१–३५
२–३–४	४–७–१	१–६–१६
६–१–१७	५–३–२	५–१–२२

पद्यसंख्या उद्देशसंख्या अध्ययनसंख्या | पद्यसंख्या उद्देशसंख्या अध्ययनसंख्या | पद्यसंख्या उद्देशसंख्या अध्ययनसंख्या

अ जी व का ट ३२४

मिश्रवर्ग

मिश्रवर्ग

૩-૬-૯	૬-૨-૧૩	૧૦-૪-૧૧
૪-૨-૧	૬-૪-૧	૧૦-૪-૧૮
૪-૫-૧	૭-૨-૧૦	૧૦-૯-૧૦
૫-૧-૮	૭-૨-૧૪	૧૦ ૧૧ ૨૧
૫-૨-૭	૭-૩-૨	૧૦ ૧૧ ૨૭
૫-૪-૮	૭-૮-૨૬	૧૦ ૧૨ ૨૨
૫-૭-૧૦	૭-૪-૮	કુલ ન નાં ૯૨૫
૫-૫-૪	૮-૧-૨	
૬-૨-૧	૯-૩-૮	

हेमचंद्र-वचनामृत

पर्व १ लुं

५ सर्वंसहा महान्तो हि सदा सर्वंसहोपमा । १३०

મર ૬ ખ–સુખને સહન કરવાવાળા મહાત્મા પુરુષો હમેશા પૃથ્વીની ઉપમાવાળા છે

६ धीमन्तो ह्याशुकारिण । २२४

બુદ્ધિમાન પુરુષો કાર્ય તીવ્રતાથી કરવાવાળા હોય છે

७ भवन्ति हि महात्मानो गुर्वाज्ञाभङ्गभीरव । २६७

મહાત્માઓ ગુરુઓની આજ્ઞા ભંગ કરવામા ભય વાળા હોય છે

८ नीयन्ते यत्र तत्रैते यान्ति सारणिवन्नृपा । २९२

પાણીની નીકની માફક મંત્રિઓ રાજાઓને જ્યા લઈ જાય છે–જે તરફ ફેરે છે તે તરફ રાજાઓ જાય છે–જેવાય છે

९ कदली नन्दति क्वियद् बदरीतरुसन्निधौ ? । ३०६

બોરડીના ઝાડની પાસે રહીને કેળનુ ઝાડ ક્યાસુધી પ્રફુલ્લિત રહી શકે ?

१० यदाहार इवोद्गारैर्गिरा भावोऽनुमीयते । ३७५

જેમ, ઓડકારથી આહારનુ અનુમાન થાય છે તેમ વાણીથી મનના વિચારોનુ અનુમાન કરી શકાય છે

११ स्वार्थभ्रंशो हि मूर्खता । ३३३

સ્વાર્થથી ભ્રષ્ટ થવુ તે મૂર્ખપણુ છે

१२ कारणस्यानुरूप हि कार्यं जगति दृश्यते । ३५४

જગતમા કારણને અનુસરતુ કાર્ય થાય છે

१३ प्रत्यक्षेऽपि प्रमाणे किं प्रमाणान्तरकल्पना ? । २०६

પ્રત્યક્ષ પ્રમાણમા બીજા પ્રમાણોની કલ્પના કરવાની જરૂર હોતી નથી

१४ पूर्वोपार्जितपुण्याना फलमप्रतिम खलु । ४११

પૂર્વ ભવમા ઉત્પન્ન કરેલા પુણ્યોનુ ફળ અતુલ્ય હોય છે

१५ पुण्यच्छेदेऽथवा सर्वं प्रयाति विपरीतताम् । ४१५

પુણ્યનો નાશ થતા તમામ વિપરીતપણાને પામે છે

१६ अनुकूलनिर्देशो हि सतामुत्साहकारणम् । ४२१

અનુકૂલ આજ્ઞાઓ એ સજ્જન પુરુષોના ઉત્સાહનુ કારણ થાય છે

१७ कीदृश कूपखनन मद्यो लग्ने प्रदीपने ? । ४४९

અગ્નિ લાગ્યા પછી કુવા ખોદવો તે શા કામનો ?

१८ आयु कर्मणि हि क्षीणे नेन्द्रोऽपि स्थातुमीश्वर । ५१५

આયુષ્ય કર્મનો ક્ષય થતા ઇન્દ્ર પણ સ્થિર રહેવાને શક્તિમાન નથી

१९ धीरा प्राणावसानेऽपि नहि यान्तीदृशीं† दशाम् ।५२३

ધીર પુરુષ મૃત્યુ થઇ જાય તો પણ મોહદશાને પ્રાપ્ત થતા નથી.

२० प्रायेण हि दरिद्राणा शीघ्रगर्भभृत स्त्रिय । ५३३

પ્રાય કરીને ગરીબ પુરુષોની સ્ત્રીઓ જલદી ગર્ભ ધારણ કરે છે

---

† मोहमयीम् ।

२१ जन्तोर्वैश्राहतस्यापि मृत्युर्नात्रुटितायुष । ५४२

જેનુ આયુષ્ય તૂટ્યુ નથી તેને પ્રાણી નજરથી હણાય તો પણ મરતો નથી

२२ तीर्थानि, सर्वसाधारणानि यत । ५५३

તીર્થો સવને માટે સમાન-ખુલ્લા હોય છે

२३ मतिर्गत्यनुसारिणी । ५५४

બુદ્ધિ, ભાવી ગતિને અનુસરનારી હોય છે

२४ अन्ते, या मति सा गति किल । ५९९

મરણ સમય જેવી બુદ્ધિ-જેવા વિચારો હોય તેવીજ ગતિ થાય છે

२५ तापे, रव्यै छाया हि जायते । ६०१

વધો તાપ પડતો હોય ત્યારે છાયા આનંદને માટે થાય છે

२६ आसन्ने व्यसने लक्ष्म्या लक्ष्मीनाथोऽपि मुच्यते । ६०४

કષ્ટ નજીક આવતા લક્ષ્મી (માલિકને) વિષ્ણુને, પણ છોડી દે છે

२७ प्रकृतिव्यत्ययः प्रायो भवत्यन्ते शरीरिणाम् । ६०५

ઘણુ કરીને અન્તાવસ્થામા પ્રાણિઓની પ્રકૃતિમા ફેરફાર થઇ જાય છે

२८ भाविकार्यानुसारेण वागुच्छलति जल्पताम् । ६०६

ભાવિ કાર્યને અનુસારે બોલનારાઓના વચનો નિકળી જાય છે

२९ नालभ्यं लभ्यते क्वचित् । ६१८

અલભ્ય ચીજ ક્યાંય પણ મળતી નથી

३० व्याधिरन्यस्य न ह्यन्यदौषधं जातु शान्तिकृत् । ६४१

અન્ય રોગને અન્ય ઔષધ કદાપિ શાંતિ કરનારુ થતુ નથી

३१ न ह्यज्ञातस्य रोगस्य चिकित्सा जातु युज्यते । ६४६

અજાણ્યા રોગની દવા કરવી કદાપિ યુક્ત નથી

३२ अन्यानुभूतं नान्यो जनो जानाति जातुचित् । ६८१

એકે અનુભવેલા સુખ–દુઃખને બીજો માણસ કદાપિ જાણી શકતો નથી–એજ સ્વરૂપમા અનુભવી શકતો નથી

३३ अस्वातन्त्र्य कुलस्त्रीणा धर्मो नैसर्गिको यत । ६८४

પરાધીન રહેવુ તે કુલવાન સ્ત્રીઓનો સ્વાભાવિક ધર્મ છે

३४ नयज्ञा हि, प्रस्तुतार्थेषु तत्परा । ६९७

ન્યાયને જાણનારા પુરુષો જે કામ આરભ્યુ હોય તેને વિષે તત્પર રહે છે

३५ प्रव्रज्या दीपिकेवात्तमात्रापि हि तमच्छिदे । ७०९

દીવાની માફક તત્કાલ ગ્રહણ કરેલી પણ દીક્ષા અધકારનો નાશ કરનારી થાય છે

३६ तैर्हि† किं नाभेद्य जलैरिव ? ७१२

જળની જેમ ધનવડે શુ નથી ભેદી શકાતુ ?

३७ एकचिन्ताविपन्नाना गतिरेका हि जायते । ७१६

એક સરખા વિચારથી મરેલા માણસોની એક સરખી ગતિ થાય છે

† धनै ।

४८ स्नेह प्राग्भवसम्बद्धो, ह्यनुबध्नाति बन्धुताम् । ७९६

પૂર્વ ભવનો સ્નેહ બંધુપણાને જોડી આપે છે

४९ प्रादुर्भवन्ति महता स्वयमेव यतो गुणा । ७९९

મહાત્મા પુરુષોના ગુણો પોતાની મેળે જ ઉત્પન્ન થાય છે

५० आत्मानुरूप कर्तव्य सारथिर्हि महारथै । ८०८

મહાયોદ્ધાઓએ પોતાના જેવો શૂરવીર સારથી કરવા જોઈએ

५१ सम्पद्धि पुण्यमानेनाम्भोमानेनेव पद्मिनी । ८११

જેમ પાણી જેટલુ ઊંચુ હોય તેટલી જ ઊંચી કમલિની હોય તેમ જેટલુ પુણ્ય હોય તે પ્રમાણે જ સંપદાઓ મળે છે

५२ भृत्या स्वाम्यनुगामिन । ८३५

સેવકો સ્વામીનુ અનુસરણ કરનાર હોય છે

२८ क्षयोपशमवैचित्र्याच्चित्रा हि गुणसम्पद । ८३७

કર્મના ક્ષયોપશમનુ વિચિત્રપણુ હોવાથી ગુણોની
નપદાઓ પણ વિચિત્ર પ્રકારની પ્રાપ્ત થાય છે

४ मुमुक्षवो निराकाङ्क्षा वस्तुषूपस्थितेष्वपि । ८८१

ચીજો પાસે તૈયાર હોવા છતા મુનિરાજો તેની
આકાક્ષા રહિત હોય છે

सर्ग २ जो.

प्रजा राजानुयायिनी । १४

પ્રજા રાજાનુ અનુકરણ કરવાવાળી હોય છે

व्याघ्रा अपि पलायन्ते ज्वलज्ज्वलनदर्शनात् । २३

બળતા અગ્નિને દેખીને વાઘો-સિંહો નાસી જાય છે

वणिजो लोकसामान्येऽप्यर्थे साऽऽशङ्कवृत्तय । ३५

વાણીયા-વેપારીઓ મર્ત્યલોક પ્રસિદ્ધ-પરિચિત
બાબતોમા પણ શકિત મનવાળા હોય છે

४ मन्दभाग्यतया पुंसां गुरवः स्युरनीदृशा ×। ४४

ઉપદેશ ન કર-શિખામણ ન આપે એવા ગુરુઓ -વડિતા મંદભાગ્યવાળા મનુષ્યોને હોય

५ कृतं तेन कृतेनापि गुर्वाज्ञा यत्र लङ्घ्यते। ४६

જેમાં ગુરુની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન થાય એવું કામ કરવાથી સર્યું, અર્થાત્ તેવું કામ ન કરવું

६ खला सर्वंकषा खलु। ५३

લુચ્ચાઓ સર્વને દુઃખ દેનારા હોય છે

७ एकत्र विनिवेशेऽपि काचः काचो मणिर्मणिः। ५४

એકજ ઠેકાણે રહ્યા હોય તોપણ કાચ છે તે કાચ જ રહેશે અને મણિ છે તે મણિ જ રહેશે

८ दुर्लक्षा हि पराशया। ५५

બીજાના વિચારો મુશ્કેલીથી જાણી શકાય છે

× अनुपदेशकारका।

९ विपरीत न शङ्कन्ते, कदापि सरलाशया । ६३

સરલ સ્વભાવી મનુષ્યો ક્દાપિ કોઇના વિષે ખોટી શંકા લાવતા નથી

१० सत्कारयन्ति ह्यात्मान कृत्वाऽप्यागासि मायिन । १०३

કપટી પુરુષો અપરાધો કરીને પણ (મે સારુ કર્યુ એ પ્રમાણે) પોતાના આત્માનો સત્કાર કરે છે

११ वन्ध्याऽप्युन्मूल्यते नैव लता या लालिता स्वयम् । १०५

પોતે ઉછરીને મોટી કરેલી વાઝણી વેલડી પણ પોતાથી ઉખેડાતી નથી, તો પછી બીજી ચીજોનુ તો કહેવુ જ શુ ?

१२ अस्तमीयुपि पीयूषकरे तिष्ठेन चन्द्रिका । १६९

ચદ્ર અસ્ત થયા પછી તેની ચદ્રિકા-જ્યોત્સ્ના રહી શકતી નથી

१२ रोगे त्वेकौषधासाध्ये देयमेवौषधान्तरम् । १७८

એક ઔષધથી રોગને ફાયદો ન થાય તો તેને બીજુ ઔષધ જરૂર આપવુ

१४ प्रायो महात्मना पुत्रा स्युर्महात्मान एव हि । १९१

પ્રાય મહાત્માઓના પુત્રો મહાત્માઓ જ થાય છે

१५ शरत्कालवशादिन्दुकरा स्युरधिकश्रिय । २६२

શીયાળામા ચદ્રમાના કિરણો વધારે શોભાવાળા થાય છે

१६ सर्वतोऽपि शाम्यन्ति सन्तापा प्रावृडागमात् । २६३

વર્ષા ઋતુ આવવાથી ચારે તરફથી બધી ગરમી શાત થાય છે

१७ अर्हतामुदय केषा न स्यात् सन्तापहारक । ३३४

અરિહંત તીર્થંકર ભગવાનનો જન્મ કોના દુઃખોનો નાશ કરનાર નથી થતો

१८ अयोऽपि यानपात्रस्थ पार प्राप्नोति वारिधे । ३३६

વહાણમા રહેલુ લોઢુ પણ સમુદ્રના સામે કાંઠે પહોંચી જાય છે

१९ स्वाम्यग्रे नासनात्यय । ३८४

स्वामी।। પાસે આસન-મે ની મયાદાનુ ઉલ્લઘન ન થાય

२० नैसर्गिकी हि भवति सुसदा कामरूपिता । ३७९

દેવતાઓને ઇચ્છિત રૂપ કરવાની શકિત સ્વાભાવિક હાય છે

२१ उपायन हि प्रथम प्रणाम स्वामिदर्शने । ४०८

સ્વામીનુ દર્શન થતા પ્રણામ કરવો તે પહેલુ ભેટણુ છે

२२ भक्तौ न पुनरुक्तता । ४०९

ભક્તિમા પુનરુક્તિ, એ દોષ ગણાતો નથી.

२३ तादृक्+स्वाम्याप्तिजानन्द शक्यते केन गोपितुम् । ५६८

તીર્થ કર ભગવાન જેવા સ્વામીની પ્રાપ્તિથી ઉત્પન્ન થયેલા આનદને છુપાવવા માટે કાણુ સમર્થ થઈ શકે ?

+ तीर्थङ्करसदृक् ।

२४ अपुनर्जन्मनो जन्म दु:खच्छिद् विश्ववर्तिनाम् । ६०३

ભવસાગરથી—એટલે જગમા મોક્ષ જનાર તીર્થંકર ભગવાન તેઓનો જન્મ સંસારના પ્રાણિઓના દુઃખોનો નાશ કરનાર હોય છે

२५ स्वयम्भुरमणाम्भोधेर्मातुमम्भासि क क्षम ? । ६०९

સ્વયંભૂ રમણ નામના છેલ્લા સમુદ્રના પાણીને માપવા માટે કોણ સમર્થ થાય ?

२६ आज्ञा ह्याज्ञाप्रचण्डाना वचसा सह सिद्ध्यति । ६२३

તીવ્ર પ્રતાપી પુરુષોની આજ્ઞા વચનની સાથે જ સિદ્ધ થાય છે

२७ नृणा लोकोत्तराणा हि बाल्य वपुरपेक्षया । ६६४

લોકોત્તર પુરુષોનુ બાળપણ શરીરની અપેક્ષાથી છે (જ્ઞાનથી નહીં)

२८ तुलमप्यल्पभारत्वादाकाशमनुधावति । ७३८

હલકુ હોવાથી રૂનુ પુમડુ પણ આકાશ તરફ ઊંચુ દોડે છે

सर्ग ३ जो

१ यान्नामेकान्तभक्ताना स्वामिन खण्डयन्ति न । ७१
स्वामिओ पोताना अनन्य भक्तोनी याचनानो भग करता नथी

२ निर्ममा हि न लिप्यन्ते कस्याप्यैहिकचिन्तया । १३९
ममत्व रहित मुनिओ कोईनी पण आलोकनी चिंतावडे लेपाता नथी

३ अचिन्त्यप्रभावा प्रभव खलु । २९४
प्रभु (तीर्थंकर) अचिन्त्य (अगणित) प्रभाववाळा होय छे

४ नैकत्र, तिष्ठेत् छद्मस्थतीर्थकृत् । ३३०
छद्मस्थ तीर्थंकर एक ज स्थाने वधारे वखत रहेता नथी

५ यत् कुर्वन्ति महान्तो हि तदाचाराय कल्पते । ५३३
मोटा लोको जे काम करे छे ते बधा लोकोना आचारव्यवहारो माटे थाय छे

३४ सर्वकल्पद्रुमस्यास्य ह्येक कल्पद्रुम प्रभु । ९५५

પ્રભુ-તીર્થંકર ભગવાન બધા કલ્પવૃક્ષોને બદલે એક ઉત્તમ કલ્પવૃક્ષ છે

३५ पात्रे, विद्या हि शतशाखिका । ९६१

પાત્રમાં અપાયેલી વિદ્યા સેંકડો શાખાવાળી થાય છે

३६ धुरो ह्यध्वा महत्कृत । ९६९

મોટાઓએ કરેલો માર્ગ-રીવાજ નિશ્ચલ થાય છે

३७ अन्तरेणोपदेष्टार पशवन्ति नरा अपि । ९७३

ઉપદેશક-શિક્ષક સિવાય મનુષ્યો પણ પશુની માફક આચરણ કરે છે

३८ एकैव दण्डनीतिर्हि सर्वान्यायाहिजाङ्गुली । ९७९

બધા અન્યાયરૂપિ સર્પોનું ઝેર ઉતારવામાં જાંગુલી નામની વિદ્યા સમાન એક દંડનીતિ જ છે

(જેમ ગમે તેવા ભયંકર સર્પોનું ઝેર ઉતારવામાં જાંગુલી નામની વિદ્યા સમર્થ છે તેમ ગમે તેવા આકરા અન્યાયોને દૂર કરવા માટે દંડનીતિજ બસ છે)

सर्ग ३ जो

१ याच्ञामेकान्तभक्ताना स्वामिन खण्डयन्ति न । ७१

સ્વામિઓ પોતાના અનન્ય ભક્તોની યાચનાનો ભગ કરતા નથી

२ निर्ममा हि न लिप्यन्ते कस्यापैहिकचिन्तया । १३९

મમત્વ રહિત મુનિઓ નાઇની પણ આલોકની ચિંતાવડે લેપાતા નથી

३ अचिन्त्यप्रभावा प्रभव खलु । २९४

પ્રભુ (તીર્થંકર) અચિન્ત્ય (અગણિત) પ્રભાવવાળા હોય છે

४ नैकत्र, तिष्ठेत् छद्मस्थतीर्थंकृत् । ३३०

છદ્મસ્થ તીર્થંકર એ જ સ્થાને વધા વખત રહેતા નથી

५ यत् कुर्वन्ति महान्तो हि तदाचाराय कल्पते । ५३३

મોટા લોકો જે કામ કરે છે તે બધા લોકોના આચારવ્યવહાર ને માટે થાય છે

[illegible] प्रायण लघुकर्मणाम् । ६५३

[illegible] नें જ્ઞાને ગુરુનો ઉપદેશ ન લીધાથ [illegible]

[illegible] कर्मण्यनुक्ते भवति व्रतम् । ६५५

[illegible] ન બાંધ્યા વિના દીક્ષા લઇ [illegible]

सर्ग ४ थो

३७ [illegible] प्रत्यक्षमधिदैवतम् । २

[illegible] અધિષ્ઠાતૃ દેવ

४ महान्तो हि, सेवोपनतवत्सला । १५०

મોટા પુરુષો પોતાની સેવા માટે નમ્ર થએલા પુરુષો પ્રત્યે વાત્સલ્ય ભાવવાળા હોય છે

५ लोके महत्त्वदानाय महन्त्यात्मीयमीश्वरा । १९४

સ્વામિઓ પોતાના માણસોને લોકમાં મહત્ત્વ આપવા માટે પૂજે છે—સત્કાર છે

६ प्रभो प्रसादचिह्न हि प्राभृतादानमादिमम् । २११

ભેટણાનો સ્વીકાર કરવો, તે સ્વામિના પ્રસાદનું પ્રથમ ચિહ્ન છે

७ आदौ मामन्तमात्रस्याप्युचिता प्रतिपत्तय । २१४

પોતાનો સામંત માત્ર હોય તો પણ પ્રથમ તેનો આદર સત્કાર કરવા ઉચિત છે

८ अलुब्धा अपि गृह्णन्ति भृत्यानुग्रहहेतुना । २३४

સેવકો ઉપર અનુગ્રહ કરવાના હેતુથી અલોભી—મતોષી સ્વામિઓ પણ ભેટણાનો સ્વીકાર કરે છે

६ गुरूपदेशः साक्ष्येव प्रायेण लघुकर्मणाम् । ६५३

પ્રાય લઘુકર્મી જીવાને ગુરુનો ઉપદેશ સાક્ષીમાત્ર જ હોય છે

७ नहि भोगफले कर्मण्यभुक्ते भवति व्रतम् । ६५५

ભોગ ફળવાળુ કર્મ ભોગવ્યા વિના દીક્ષા લઇ શકાતી નથી

सर्ग ४ थो

१ मन्यन्ते क्षत्रिया ह्यस्त्रं प्रत्यक्षमधिदैवतम् । ७

ક્ષત્રિઓ અસ્ત્ર-શસ્ત્રને પ્રત્યક્ષ અધિષ્ઠાયક દેવ માને છે

२ पूजितैः पूज्यमानो हि केन केन न पूज्यते ? । १३

પૂજ્ય લોકોથી પૂજાએલો માણસ કોના કોનાથી પૂજાતો નથી ?

३ यथाविधिविधिज्ञा हि विस्मरन्ति विधिं नहि । ८८

યથાર્થવિધિને જાણનારા લોકો વિધિને ભૂલતા નથી

४ महान्तो हि, सेवोपनतवत्सला । १५०

મોટા પુરુષો પોતાની સેવા માટે નમ્ર થએલા પુરુષો પ્રત્યે વાત્સલ્ય ભાવવાળા હોય છે

५ लोके महत्त्वदानाय महन्त्यात्मीयमीश्वरा । १९४

સ્વામિઓ પોતાના માણસોને લોકમા મહત્ત્વ આપવા માટે પૂજે છે—સત્કાર છે

६ प्रभो प्रसादचिह्न हि प्राभृतादानमादिमम् । २११

ભેટણાનો સ્વીકાર કરવો, તે સ્વામિના પ્રસાદનુ પ્રથમ ચિહ્ન છે

७ आदौ सामन्तमात्रस्याप्युचिता प्रतिपत्तय । २१४

પોતાનો સામત માત્ર હોય તો પણ પ્રથમ તેનો આદર સત્કાર કરવો ઉચિત છે

८ अलुब्धा अपि गृह्णन्ति भृत्यानुमहहेतुना । २३४

સેવકો ઉપર અનુગ્રહ કરવાના હેતુથી અલોભી-મતિવાળી સ્વામિઓ પણ ભેટણાનો સ્વીકાર કરે છે

९ महान्तो नावजानन्ति नृमात्रमपि संश्रितम् । २३५

પોતાને આશ્રયે આવના સામાન્ય મનુષ્યની પણ મોટા પુરુષો અવજ્ઞા કરતા નથી–અનાદર કરતા નથી

१० कृतार्था अपि भूभुज ।
न त्यजन्ति दिशोर्दण्ड चिह्न दिग्विजयश्रिय । २४४

કૃતકૃત્ય થએલ પણ રાજાઓ દિગ્વિજયની લક્ષ્મીના ચિહ્ન સ્વરૂપ દિશાના-જિતાએલા રાજાઓ પાસેથી આવતા દંડનો ત્યાગ કરતા નથી

११ प्रभव प्रणिपातेन गृहीता किं न कुर्वते ? । २४७

નમસ્કારથી પ્રસન્ન કરેલા સ્વામિઓ શું શું (ઉપકાર) નથી કરતા ?

१२ सिंह प्रयाति यत्रापि तस्यौक स्व तदेव हि । २८४

સિંહ જ્યાં જાય તે જ તેનું ઘર

१३ सर्वास्तपोमूला हि सिद्धय । २८७

સધી સિદ્ધિઓ તપથી ઉત્પન્ન થાય છે

१४ महान्त शक्तिमन्तोऽपि प्रथम साम कुर्वते। २९०

મહાપુરુષો શક્તિવાળા હોવા છતા પણ, પહેલા તો સામ–શાંતિથી સમજાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે

१५ मनागपसरत्येव प्रजिहीर्षुर्गजोऽपि हि। २९४

પ્રહાર કરવાની ઇચ્છાવાળો હાથી પણ જરા પાછો હટીને પછી પ્રહાર કરે છે (માટે મનુષ્યોએ પણ દરેક કામ કરતા વિચાર કરવો જોઇએ)

१६ उत्तमाना हि, प्रणामावधय क्रुध । ४५७

ઉત્તમ પુરુષોનો ક્રોધ સામો માણસ પ્રણામ ન કરે ત્યાંસુધીજ હોય છે

१७ कार्यसिद्धेस्तपो मङ्गलमादिमम् । ४६४

કાર્ય સિદ્ધિમા તપ એ પ્રથમ મગળ છે

१८ युद्धार्ज्या जयश्रिय । ५००

જયલક્ષ્મી યુદ્ધથી પ્રાપ્ત થાય છે

१९ सेवारुचिर्न लज्जायै स्वामिवत्स्वामिनन्दने । ५१३

સ્વામિની માફક, સ્વામિના પુત્રને વિષે પણ સેવા કરવી તે લજ્જાને માટે નથી

२० गृहागते स्वामिनि हि किमदेय महात्मनाम् ? । ५२५

મોટા પુરુષોને ઘેર સ્વામી આવે, ત્યારે તેમને નહીં દેવા લાયક શું છે ? (કિંમતી ચીજ પણ આપી શકાય

२१ उपचार समर्थाना सद्यो भवति सिद्धये । ५४०

સમર્થ પુરુષોએ કરેલો ઉપચાર-વિનય જલદી કાર્યની સિદ્ધિ કરવાવાળો થાય છે

२२ राज्य तपसाऽऽप्तमपि तपसैव हि नन्दति । ६७३

તપવડે મેળવીને પ્રાપ્ત કરેલું પણ રાજ્ય તપ વડે કરીને વૃદ્ધિ પામે છે

२३ रत्न पञ्चदश ह्याज्ञा चक्रिण कार्यसिद्धिषु । ७००

ચક્રવર્તીની આજ્ઞા એ કાર્યની સિદ્ધિ કરવામાં પંદરમું રત્ન છે

२४ गृहोद्द्योतकरो दीप किं नो द्योतयते घटम् ?। ७९२

આખા ઘરને પ્રકાશિત કરવાવાળો દીવો શુ એક ઘડાને પ્રકાશિત ન કરી શકે ?

२५ विनीतानामलङ्घ्या हि मर्यादा स्वामिदर्शिता। ८१९

સ્વામિએ દેખાડેલી મર્યાદા, વિનીતપુરુષોને અલ-ઘ્ય-ઉલ્લઘન નહિ કરવા યોગ્ય હોય છે

२६ अतृप्ता एव कुर्वन्ति सेवा मानविघातिनीम्। ८२४

માનનો નાશ કરે એવી સેવા અસતુષ્ટ-લોભી પુરુષોજ કરે છે

२७ किमार्त्त कुरुते नहि ?। ८४०

દુખી માણસ શુ નથી કરતો ?

सर्ग ५ मो

१ उपादेया शास्त्रलोकव्यवहारानुगा हि गी । ७३

શાસ્ત્ર અને લોકવ્યવહારને અનુકૂલ વાણી હોય તે સ્વીકારવા યોગ્ય છે

२ शूरैरपि वर्त्तितव्यं गुरौ हि सभयैरिव । १००

શૂરવીર પુરુષોએ પણ ગુરુઓ પ્રત્યે ભયવાળાની માફક વર્તવું જોઈએ

३ सुस्वामी, गृह्णाति स्खलितं नहि । १०५

સારા સ્વામિઓ સેવકોની સ્ખલના-ભૂલને પકડી રાખતા નથી

४ विमृश्यकारिणः सन्तः किं दूष्यन्ते खलोक्तिभिः ?।१३७

વિચારીને કામ કરવાવાળા સન્તો શું મૂર્ખાઓના બકવાથી દૂષિત થાય છે ?

५ यद्बद्धमुखो जनः । १८४

લોકોના મોઢા બાંધેલા હોતા નથી

६ किं नाम भेषजं कुर्याद् विकारे सान्निपातिके ? २१६

સન્નિપાતના રોગમાં ઔષધ શું ફાયદો કરી શકે ?

७ *तेया तेजो हि जीवितम् । २८३

તેજ, એ રાજાઓનુ જીવિત છે

८ एकदाऽपि सती लुप्तशीला स्यादसती सदा। २४५

એક દિવસ પણ ખડિત થયેલ શીલવાળી સતી હમેશાને માટે અસતી છે

९ युक्त वचोऽपरस्यापि मन्यन्ते हि मनीषिण । २६२

બુદ્ધિશાળી મનુષ્યો બીજાનુ પણ યુક્તિયુક્ત વચન માને છે

१० अहो! अखण्डप्रसरा कषाया महतामपि । २७५

આશ્ચર્ય છે કે મોટા પુરુષોના પણ કષાયો અખડિત પ્રચારવાળા હોય છે

११ सर्वेऽपि मणिताभाज कर्करा अपि रोहणे । २९३

રોહણાચલ પર્વતમા બધા કાકરા પણ મણિ-રત્ન હોય છે

---

* राज्ञाम् ।

१२ वायुतोऽपि भृशायन्ते समरोत्कण्ठिता खलु। २९७

સંગ્રામની ઉત્કંઠાવાળા મનુષ્યો વાયુથી પણ ઉતાવળા હોય છે

१३ स्वतोऽपि ह्यधिका रक्षा भटा कुर्वन्ति वाहने। ३३६

સુભટો પોતાના શરીરથી પણ વાહનોની રક્ષા વધારે કરે છે

१४ हेषा हि जयसूचिनी। ३३८

ઘોડાનો હેષારવ જયસૂચક છે

१५ सरथ्या अपि हि रथा निष्फला सारथिं विना। ३४४

ઘોડા જોડેલા રથો પણ સારથી વિના નકામા છે

१६ गरीयांस, कार्ये मुह्यन्ति न कर्हिचित्। ३६४

મોટા પુરુષો ક્યારેપણ કાર્યમાં મુંઝાતા નથી

१७ लल्ला अपि हि बालाना युक्ता एव गिरो गुरौ। ३९७

મોટાઓની આગળ બાળકોની તોતડી વાણી પણ યુક્ત છે—વ્યાજબી છે

१८ अयोऽपि हेमीभवती स्पर्शात् सिद्धरसस्य हि। ३९८

સિદ્ધરસના સ્પર્શથી લોઢુ પણ સોનુ થાય છે

१९ कार्यं हि खलु कारणात्। ४५१

કારણથી કાર્ય ઉત્પન્ન થાય છે

२० सति भूयसि किं तैले शैलाभ्यङ्गो विधीयते? ४६०

ઘણુ તેલ હોય તેથી શુ પર્વતને તેલથી નવડાવાય?

२१ धनमात्रकृते हन्त! परद्रोह करोति क?। ४९०

કેવળ ધનના માટે પારકાનો દ્રોહ કોણ કરે?

२२ विचित्रा हि रणे गति। ५४७

સંગ્રામમા જિત કે હારની વિચિત્ર ગતિ થાય છે

२३ भक्तिरपदेऽपीक्ष्यते भयम्। ५५५

ભક્તિ અસ્થાનમા પણ (ભયની શંકા ન હોય ત્યા પણ) ભય જુવે છે

२४ स्वाम्याज्ञा हि बलीयसी । ५६४

સ્વામીની આજ્ઞા બલવાન છે

२५ कस्य दु खाकरो न स्याद् महता ह्यापदागम ? । ६३१

મેટા પુરુષો ઉપર આવેલી આપદા કોને દુ ખકર ન થાય ?

२६ नोज्झन्ति मानिनो मान यावज्जीव मनागपि । ६६१

માની પુરુષો જીવ ત્યાં સુધી સ્વાભિમાનને જરા પણ છોડતા નથી

२७ तिरोहित्त काण्डपटनाप्यर्थो न हि दृश्यते । ७८१

પાતળા પડદાના અંતરવાળી વસ્તુ પણ દેખાતી નથી તો મોટા મોટા આન્તરવાળી ચીજોની તો વાત જ ની કરવી ?

२८ अमूढलक्ष्या अर्हन्त समये ह्युपदेशका । ७८४

અર્હન્ લક્ષ્યસિંહ છે જેમનુ એવા તીર્થંકરો યોગ્ય અવસરે જ ઉપદેશ આપનારા હોય છે

सर्ग ६ ठ्ठो

१ युध्यन्ते हि मृगैर्मृगा । ३७

હરિણોની સાથે હરિણ લડે છે

२ कालादनूपरत्वं हि व्रजत्यूपरभूरपि । ३८

ઉખર (ખારી) જમીન પણ કાળક્રમે સારા ક્ષેત્ર-ખેતર જેવી થઈ જાય છે

३ यान्ति दीपस्य सम्पर्काद् वर्त्तयोऽपि हि दीपताम् । १७४

દીવાની સોબતથી એની વાટ પણ દીવાપણાને પામે છે

४ कामरूपा हि नाकिन । २१५

દેવો ઇચ્છિતરૂપ કરવાવાળા હોય છે

५ भक्तौ स्नेहे च सतां कर्त्तव्य तुल्यमेव हि । २२४

ભક્તિમાં અને સ્નેહમાં સજ્જન પુરુષોનું તુલ્ય કર્તવ્ય હોય છે

६ कर्म भोगफल कोऽपि नान्यथा कर्त्तुमीश्वर । २३६

ભોગફળવાળા કર્મને અન્યથા કરવાને કોઈ સમર્થ નથી

७ पूजितै पूजितो यस्मात् केन केन न पूज्यते ? । २४६

પૂજ્ય માણસથી પૂજાએલાને કોણ કોણ નથી પૂજતુ ?

८ हस्तिभिर्हस्तिभारो हि वोढुं शक्येत नापरै । २५४

હાથીઓનો ભાર હાથીઓજ ઉપાડી શકે—બીજા નહીં

९ दिने दिने कल्पतरुर्ददानो न हि हीयते । २६१

હમેશા દાન કરતા છતા કલ્પવૃક્ષ હીણુ થતુ નથી

१० शशिनं पश्यता दृष्टिर्मन्दाऽपि हि पटूयति । २६३

ચંદ્રને જોતા ચક્ષુઓની દૃષ્ટિ મંદ હોય તો પણ આગે-
ન તેજસ્વી બને છે

११ सौम्यस्य क्षान्ति द्विषिर्हेतिनैर्मल्यकारणम् । २३८

ચંદ્ર અથવા રત્નની કાંતિનુ સેવન વારંવાર નેત્રને અત્યંત નિર્મળતાનુ કારણ થાય છે

१२ सर्वसाधारणं तपः । ४४२

તપ સર્વને માટે સમાન ફળદાયક છે

१३ वेद्यते वेदना नैव हर्षेणेव शुचाऽपि यत् । ४६६

બહુ હર્ષના સમયમાં જેમ શારીરિક પીડા માલૂમ પડતી નથી તેમ બહુ શોકના સમયમાં પણ શારીરિક પીડા અનુભવાતી નથી

१४ न तापो मानसो जातु सुधावृष्ट्यापि शाम्यति । ४६९

અમૃતની વૃષ્ટિથી પણ માનસિક પીડા શાન્ત થતી નથી

१५ समा हि समदुःखानां चेष्टा भवति देहिनाम् । ५९७

તુલ્ય દુઃખવાળા પ્રાણિઓની ચેષ્ટાઓ પણ તુલ્ય હોય છે

१६ यत्र तत्र प्रसक्तानां प्रभूणां को हि बाधकः ? । ७१३

જ્યાં ત્યાં પણ આસક્ત થએલા એવા સ્વામિઓને વિઘ્ન કરનાર—રોકનાર કોણ હોય ? (કોઇ નહીં)

१७ महद्भ्यो महतामृद्धिमपि शसन्त्यचेतना । ७३९

મહાત્માઓની સમૃદ્ધિને અચેતન-જડ પદાર્થો પણ ભોગ પુરુષો આગળ મ્હે ડે-સૂચિત કરે છે

१८ स्वामिवत् स्वामिपुत्रेऽपि भक्ता हि प्रतिपत्तिदा ।७४८

ભક્ત પુરુષો પોતાના સ્વામીની માફક સ્વામિ પુત્રની પણ ભક્તિ કરનારા હોય છે

१९ न जातु वन्द्यत प्राप्तकेवलोऽपि ह्यदीक्षित । ७४८

કેવલજ્ઞાન થયુ હોય છતા દીક્ષા ન લીધી હોય—વેશ ધારણ ન કર્યો હોય તો તેને લોકો વંદના કરતા નથી

पर्व २ जुं.

सर्ग १ लो

१ चिकित्स्यते हि निपुणैरङ्गोद्भवमपि व्रणम् । २७

મમજદાર પુરુષો પોતાના અંગમાથી ઉત્પન્ન થએલા ઘણ વાની ચિકિત્સા કરે છે

२ पात्रे बहुफल तद्धि । ३८

તે દાન પાત્રમા દેવાથી બહુ ફળ દેનારુ થાય છે

३ गौ पालकविशेषेण काम दुग्धे विशिष्यते । १४१

જેટને અંગે પાલક સારો હોય તેટલે અંશે ગાય દૂધમા વધારો કરે છે

४ निश्चिते कार्ये नालसन्ति मनस्विन । १४३

ડાહ્યા માણસો નક્કી કરેલા કાર્યમા આલસ કરતા નથી

† धनम् ।

५ चक्षुष्मानपि किं कुर्यादन्धकारे प्रसृत्वरे ? । १५१

અંધકાર ફેલાયો હોય ત્યારે આંખો વાળો માણસ પણ શું કરી શકે ?

६ गुर्वाज्ञा हि कुलीनानां विचारमपि नार्हति । १८८

કુલવાન પુરુષોને મોટાઓની આજ્ઞામાં કંઈ પણ વિચાર (સંદેહ) કરવો યોગ્ય નથી

७ गुर्वाज्ञाकरणं सर्वगुणेभ्यो ह्यतिरिच्यते । १९४

મોટાઓની આજ્ઞાનું પાલન કરવું તે સર્વ ગુણથી વિશેષ-મોટો ગુણ છે

८ पितुश्च कः परो लोकेऽनुल्लङ्घ्यवचनो भवेत् ? । १९५

દુનિયામાં જેનું વચન ઉલ્લંઘન ન કરી શકાય તેવા પુરુષોમાં પિતાથી અધિક કોણ છે ? અર્થાત્ કોઈ નહીં

९ शक्रोऽपि हि श्रियासक्तः किं पुनर्मानवो जनः ? । २१८

શક્રેન્દ્ર પણ લક્ષ્મીમાં આસક્ત છે તો મનુષ્ય માટે કહેવું જ શું ?

१० अगृध्नोरनुगा लक्ष्म्य । २२०

અનાસક્ત પુરુષોની પાછળ પાછળ લક્ષ્મી ફર્યા કરે છે

सर्ग २ जो

१ महापुरुषा गर्भस्था अपि लोकोपकारिण । १०६

મહાપુરુષો ગર્ભમાં હોય ત્યારે પણ લોકોપકાર કરવાવાળા થાય છે

२ जायते घृष्यमाणाद्धि दहनश्चन्दनादपि । २३८

અત્યંત ઘસવાથી ચંદનમાંથી પણ અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે

३ कामरूपा दिवौकस । ३३८

દેવો ઇચ્છિત રૂપો કરી શકે છે

सर्ग ३ जो

१ नह्यर्हन्त स्तनन्धया । २

અર્હતો (તીર્થંકરો) માતાને ધાવતા નથી

२ त्रिज्ञाना हि स्वतो जिना । २२

તીર્થંકરો જન્મથીજ ત્રણ જ્ઞાનવાળા હોય છે

३ भावतोऽपि यतिर्यति । ९०

દીક્ષા ન લીધી હોય છતા જે ભાવથી સાધુ હોય તે પણ સાધુ ગણાય છે

४ सता ह्यलङ्घ्या गुर्वाज्ञा । ९३

ગુરુની આજ્ઞા સજ્જન પુરુષોને અનલ્ઘ્ય (ઉલ્લંઘન નહિ કરાય તેવી) હોય છે

५ निर्धनस्य सुभिक्षेऽपि दुर्भिक्ष पारिपार्श्विकम् । ८६६

દરિદ્ર માણસને સુકાળને વિષે પણ દુકાળ નજીકવર્તિ હોય છે

६ वाचा, ह्याप्ताधीना प्रमाणता । ९००

વચનોનુ પ્રમાણિકપણુ (તેના બોલનારા) આપ્ત પુરુષોને આધીન છે

७ धर्मे धर्मोपदेष्टार साक्षिमात्र शुभात्मनाम् । ९०७

પુણ્યશાળી જીવોને ધર્મને વિષે ધર્મોપદેશક સાક્ષી માત્ર હોય છે

८ स्वर्णीस्याता सिद्धरसात् सीसकत्रपुणी अपि । १०८

સિદ્ધરસના યોગથી સીસું અને કથીર પણ સોનું થઈ જાય છે

सर्ग ४ थो

१ प्रयान्ति ह्युत्तमस्थाने भूषणान्यपि भूष्यताम् । ३२

આભૂષણો બીજાને શોભાવનારા છે તે પણ ઉત્તમ પુરુષના સ્થાને રહેવાથી પોતે સ્વયં શોભનારા થાય છે

२ स्वामिदत्तमाहात्म्या खलु सेवका । ८२

સ્વામિએ આપેલા માહાત્મ્યવાળા સેવકો હોય છે

३ भक्तेष्वीशा हि प्रतिपत्तिदा । १०८

સ્વામિઓ પોતાના સેવકોને માન આપવાવાળા હોય છે

४ महात्मना महर्द्धीनामुत्सवा हि पदे पदे । १३५

મહર્દ્ધિક પુણ્યશાળી જીવાને પગલે પગલે ઉત્સવો થયા કરે છે

५ कृत्यं, महान्तो न त्यजन्ति हि । १४६

મોટા પુરુષો પોતાના કર્તવ્યનો ત્યાગ કરતા નથી.

६ †तादृशामभियोगे हि कम्पन्ते पर्वता अपि । १४७

ચક્રવર્તિ જેવા પુરુષોના ઉદ્યમમાં પર્વતો પણ કંપાયમાન થાય છે

७ सेवनीयाश्चक्रिणो हि देवैरपि नरैरिव । १५०

મનુષ્યોની માફક દેવોને પણ ચક્રવર્તિઓ પૂજનિક હોય છે

८ कृष्टाश्चेटय इवायान्ति शक्त्या शक्तिमतां श्रियः । १७५

શક્તિમાન્ પુરુષોની પાસે તેઓએ શક્તિથી ખેંચાયેલી લક્ષ્મી સ્ત્રીઓની માફક આવે છે

९ प्रायस्तपोग्राह्या हि देवता । १७८

પ્રાયઃ દેવો તપથી વશ થાય છે

१० प्रणिपातावसानो हि कोपाटोपो महात्मनाम् । २३९

મહાત્મા પુરુષોનો ક્રોધ સામો માણસ નમે કે તરત શાંત થઈ જાય છે

† चक्रवर्तिनाम् ।

११ नास्ति, विदेश कोऽपि दोष्मताम् । २४५

પરાક્રમી પુરુષોને કોઇપણ વિદેશ નથી

१२ तुष्यन्ति हि महीयास सेवामन्या गिराऽपि हि। २७२

મોટા પુરુષો પોતાની સેવા ખાતર બીજાના વચનો વડે પણ સંતુષ્ટ થાય છે

१३ अनुत्सुकाना शक्ताना लीलापूर्वा प्रवृत्तय । २८७

આસક્તિ વિનાના સમર્થ–શક્તિમાન્ પુરુષોની પ્રવૃત્તિઓ ક્રીડાપૂર્વક હોય છે

१४ महात्मान प्रणयिना प्रणय खण्डयन्ति न । ३५१

મહાત્માઓ સ્નેહી પુરુષોના વિનય–પ્રાર્થનાને ખંડિત કરતા નથી

सर्ग ५ मो.

१ निजे सद्मन्युत्कण्ठा हि बलीयसी । १३

પોતાના ઘરે જવાની ઉત્કંઠા તીવ્ર હોય છે

८ जीवन्ति च म्रियन्ते च सम पत्या पतिव्रता । ४४७

પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ પતિની સાથે જીવે છે ને મરે છે

९ विमृश्य हि विधातव्यमल्पीयस्यपि प्रयोजने । ४५२

નાના કામમા પણ વિચારીને સર્વ કરવુ જોઇએ

१० नाल दग्धु वनमग्निर्विना वायु ज्वलन्नपि । ४८५

બળતો એવા અગ્નિ પણ વાયુ વિના સૂકા ઘાસના જગતને બાળવાને સમર્થ થતો નથી.

११ न हि प्रमाणे प्रत्यक्षे प्रमाणान्तरकल्पना । ५०९

પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છતા બીજા પ્રમાણોની કલ્પના કરવાની જરૂર હોતી નથી

१२ अदर्शितपथ याति पयो ह्यन्धवदुत्पथे । ५४७

જેને માર્ગ નથી કરી આપો એવુ પાણી, આધળા માણસની પેઠે આડ માર્ગે ચાલ્યુ જાય છે

१३ निसर्गेण विनीतस्य शिक्षा सद्भित्तिचित्रवत् । ५५५

સ્વભાવથી વિનયી માણસને શિક્ષા-શિખામણ આપવી તે સારી ભીંત ઉપર ચિત્રામણ કરવા જેવું છે-અર્થાત્ તે ખૂબ દીપી નીકળે છે

१४ सोऽध्वा यो महदाश्रित । ५८२

મોટાઓ જે આચરણ કરે તે માર્ગ-રિવાજ બની જાય છે

१५ सर्वत्र कुशल सताम् । ५९५

સતપુરુષોને સર્વત્ર કુશલ હોય છે

१६ तुल्या भूस्तुल्यकर्मणाम् । ५९७

સમાન કર્મવાળા પ્રાણીઓ પ્રાય સમાન-ભૂમિ ઉપર-એક દેશમા ઉત્પન્ન થાય છે

जीवन्ति च म्रियन्ते च समं पत्या पतिव्रता । ४४७

પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ પતિની સાથે જીવે છે ને મરે છે

९ विमृश्य हि विधातव्यमल्पीयेऽपि प्रयोजने । ४५२

નાના કામમાં પણ વિચારીને કાર્ય કરવું જોઇએ

१० नालं दग्धु कक्षमग्निर्विना वायु ज्वलन्नपि । ४८५

બળતો એવો અગ્નિ પણ, વાયુવિના સૂકા લાકડાના

निसर्गेण विनीतस्य शिक्षा सद्भित्तिचित्रवत् । ५५५

સ્વભાવથી વિનયી માણસને શિક્ષા-શિખામણ આપવી તે સારી ભીંત ઉપર ચિત્રામણ કરવા જેવું છે—અર્થાત્ તે શુદ્ધ દીપી નીકળે છે ५८२

१४ सोऽध्वा यो महदाश्रित ।

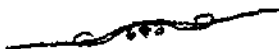
મોટાઓ જે આચરણ કરે તે માર્ગ-રિવાજ બની જાય છે ५९५

१५ सर्वत्र कुशल सताम् ।

સતપુરુષોને સર્વત્ર કુશળ હોય છે ५९७

१६ तुल्या भूस्तुल्यकर्मणाम् ।

સમાન કર્મવાળા પ્રાણીઓ પ્રાય સમાન-ભૂમિ ઉપર-એક દેશમા ઉત્પન્ન થાય છે

पर्व २ जुं.

सर्ग १ लो

१ विवेकिना विवेकस्य फल ह्यौचित्यवर्त्तनम् । ९

વિવેકી પુરુષોના વિવેકનુ ફળ ઉચિત વર્તન રાખવુ એ છે

२ नदीवन्न नदीभर्तुरुत्सेकाय घनागम । १०

વરસાદ આવવાથી નદીની પેઠે સમુદ્ર ગર્વિત થતો નથી.

३ पात्रोपकारे प्रथम महता यदुपक्रम । ३७

મોટા પુરુષો સુપાત્રનો ઉપકાર કરવા માં પહેલા તૈયાર થાય છે (જો તમામનો ઉપકાર ન કરી શકતા હોય તો સુપાત્રનો તો કરે જ)

सर्ग २ जो

१ महता यस्मात्, पुण्य पुण्यानुबन्धकम् । ९

મોટા પુરુષોનુ પુણ્ય પુણ્યના અનુભવવાળુ–નવુ પુણ્ય ઉત્પન્ન કરનારુ બને છે

२ सरिदम्भोभिरम्भोधिः किं माद्यति मनागपि ? । ३६

નદીઓના પાણીથી શું સમુદ્ર જરા પણ [illegible] ?

३ पतिव्रतात्वे व्रतवदतिचारस्य भीरव । ४६

(કુલવતી સ્ત્રીઓ) વ્રતની પેઠે પોતાના પતિવ્રતા ધર્મમાં પણ અતિચાર-દોષથી ડરતી રહે છે

सर्ग ३ जो

१ प्रतिमाया प्रभावोऽधिष्ठातृदेवोचितः खलु । ५२

મૂર્તિનો પ્રભાવ તેના અધિષ્ઠાયક દેવની શક્તિ પ્રમાણે હોય છે

२ दैवस्य विषमा गतिः— १४५

દૈવ-ભાગ્ય-કર્મની ગતિ વિચિત્ર હોય છે

३ कोकिलाया स्वल्वपत्य काक्या पुष्टोऽपि कोकिल । १७६

કોયલના બચ્ચાને ભલે કાગડીએ પોષ્યું હોય-ઉછેર્યું હોય છતાં તે કોયલ જ રહે છે

सर्ग ४ थो

१ आश्रीयन्ते मृत्युकाले पक्षाभ्यामिव कीटिका । १६८

મ ણ નજીક આવે ત્યારે કીડીઓને પાખો આવે છે

२ अपथ्यान्यपि यत्नेन स्पृहयन्ति मुमूर्षव । १६१

મૃત્યુની નજીક પહોચેલા જીવો અપથ્ય ચીજોની પણ પ્રયત્ન પૂર્વક ઇચ્છા કરે છે

शिष्या गुरूणा कूपानामाहावा इव तत्क्रिया । ८७८

કુવાનુ કામ અવાડા કરે છે તેમ ગુરુઓના જેવુ કામ-ક્રિયા શિષ્યો કરે છે

सर्ग ५ मो

१ न स्थानव्यत्ययो जातु सामान्यस्यापि पर्षदि । ८२

સામાન્ય માણસની સભામા પણ સ્થાનનો વ્યત્યય-ફેરફાર થતો નથી—(ત્યારે મોટા માણસોના સભાનુ તો કહેવુ જ શુ ?)

सर्ग ६ ठ्ठो

१ आचारबुद्ध्या गगनस्योत्पाद इव टिट्टिभ । ३९

टीटोडी આકાશને ધારણ । રાખવાની બુદ્ધિથી
પગ ઊંચા રાખે છે

२ दिशाऽश्रुतेऽप्लेशोपि पौरस्त्यानिलसङ्गमात्। ४०

પૂર્વ દિશાના વાયુના સંગથી વાદળાનો નાનો ટુકડો
પણ ચારે દિશામાં ફેલાઈ જાય છે અર્થાત્ પૂર્વ દિશાના
પવનથી વરસાદ આવે છે

३ अन्यत्राप्युत्सवायैव जातोऽर्हन्, किं पुनर्गृहे ?।

તીર્થંકર ભગવાનનો જન્મ બીજે સ્થળે ઠેકાણે પણ
ઉત્સવને માટે થાય છે તો પછી પોતાના ઘરમાં ઉત્સવને
માટે થાય તેમાં આશ્ચર્ય શું છે ?

सर्ग ८ मो

१ विहायसो महत्त्वे हि नोपमानं भवेत् परम्। २४

આકાશના મોટાપણામાટે ઉપમા આપવા લાયક
તેનાથી બીજી બીજી કોઈ ચીજ નથી

પર્વ ૪ થું.

२८ पुण्याकृष्टस्य सर्वं किं किं न स्याद् महात्मनाम् ।५८८

મહાત્મા-પુણ્યશાળી જીવોને પોતાના પુણ્યથી ખેંચાએલી કઇ કઇ ચીજ વસ્તુઓ પોતાની મેળે નથી પ્રાપ્ત થતી ? અર્થાત્ બધી પ્રાપ્ત થાય છે

२९ सर्पपर्वं हि, सर्पो जानाति नापर । ६१७

સર્પના રમાગને સર્પ જ જાણે છે, બીજો જાણી શક્તો નથી

३० श्रीछिद्रेऽञ्जनलेशोऽपि धौतस्य श्वेतवासस । ६३६

અંજનનો અંશ માત્ર પણ ધોએલા સફેદ વસ્ત્રની શોભાને નાશ કરનારો થાય છે

३१ धीरा अपि हि किं कुर्युर्भूचरा व्योमचारिषु ? । ६४२

ગમે તેટલા ધીર હોવા છતા પણ પૃથ્વી પર ચાલનારા, આકાશગામીઓની આગળ શું કરી શકે ?

३२ निजेनैव हि चक्रेण हन्यन्ते प्रतिचक्रिण । ७४८

પ્રતિવાસુદેવો પોતાનાજ ચક્રવડે મરાને હણાય છે

३३ क्षत्रियाणा क्रमो ह्येष युद्धस्वाम्याज्ञया खलु । ७५९

સ્વામીની આજ્ઞા મળવાથી યુદ્ધ કરવુ એ ક્ષત્રિયોનો આચાર છે

३४ फलन्ति हि महात्मान सेविता कल्पवृक्षवत् ।७६५

સેવા કરેલા મહાત્માઓ કલ્પવૃક્ષની માફક ફળે છે અર્થાત્–મહાત્માઓની સેવા કરવાથી કલ્પવૃક્ષની માફક ફળ મળે છે

३५ भक्तिमन्तोऽप्रमादेनायुक्तेभ्योऽप्यतिशेरते । ७९८

ભક્તિવાળા મનુષ્યો અપ્રમાદવડે કરીને, નોકરો કરતા પણ વધારે માન હોય છે

३६ कर्मणा फलवत् पाको यदुपायात् स्वतोऽपि च । ८३०

વૃક્ષોના ફળોની માફક, કર્મનો પાક ઉપાયથી અને પોતાની મેળે પણ થાય છે

३७ रज्यन्त्यन्येऽपि गीतेन किं पुनस्तद्विदग्रणी ? । ८७०

સામાન્ય માણસો પણ સગીતથી ખુશ થાય છે તો પછી તે વિષયને જાણનારાઓમા શ્રેષ્ઠ માણસની તો વાત જ શી કરવી ?

३८ विषयाभिन्नमनसा गलेद्धि स्वामिशासनम्। ८७५

વિષયાસક્ત મનવાળાઓથી સ્વામીની આજ્ઞા ખંડિત થઈ જાય છે

२९ दुर्लङ्घ्य शासन ह्युग्रशासनाना महीभुजाम्। ८८२

પ્રચંડ શાસનવાળા-પ્રતાપી રાજાઓની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન નથી કરી શકાતું

४० अनुष्ठाने प्रवर्त्तन्ते ज्ञात्वा खलु महाशया । ९०५

બુદ્ધિશાળી મનુષ્યો જાણ્યા પછી શુભ ક્રિયાઓમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે

सर्ग २ जो

१ कस्तृप्येदमृतस्य हि ? । ६६

અમૃત પીવાની કોને તૃપ્તિ થાય ?

२ प्राणान् रक्षेद् धनैरपि । १३६

ધન વડે પણ પ્રાણોની રક્ષા કરવી જોઈએ

३ राज्ञा भवन्ति दूता हि यथावस्थितवादिन । १६०

રાજાના દૂતો યથાસ્થિત–સત્ય અને હકીકત કહેનારાઓ હોય છે

४ शूराणा ह्यभिगमन सुहृदीवासुहृद्यपि । १६४

શૂરવીરો જેમ મિત્રની સામે જાય છે તેમ શત્રુની સામે પણ જાય છે (મિત્રની સામે સત્કાર કરવા, શત્રુની સામે લડાઈ કરવા જાય છે)

५ तस्य श्रीर्यस्य विक्रम । १८३

જેનો પરાક્રમ તેની લક્ષ્મી, અર્થાત્ પરાક્રમીને લક્ષ્મી મળે છે

६ सञ्जायते व्याधिरिव द्विपन् विषमुपेक्षित । २०३

રોગની માફક ઉપેક્ષા કરાએલો શત્રુ પણ વિષ જેવું નુકસાન કરનાર થાય છે

७ सर्वोऽपि सापराधो हि छलमन्विष्यते यदा। २३०

જો છિદ્ર જોવામાં આવે, તો તમામ મનુષ્ય અપરાધી ઠરે, અર્થાત્ છિદ્ર–દોષ જોવાની દૃષ્ટિથી જોવામાં આવે તો સૌમાં કંઈને કંઈ દોષ જરૂર દેખાય

८ जीवन्नरो भद्राणि पश्यति । २६९

જીવતો માણસ કલ્યાણ-સુખોને જોઈ શકે છે-સુખ પામી શકે છે

सर्ग ३ जो

१ पित्राज्ञा ह्यर्हतामपि* । ५२

પિતાની આજ્ઞા તીર્થંકરોને પણ માન્ય હોય છે

द्यूतान्धाना कुतो मति ? । ७८

જૂગારમા અંધ થએલાઓને સદ્બુદ્ધિ કયાથી હોય?

पक्षोद्गम पीलिकानामिव पर्यन्तकारणम् ।
विपरीता मति पुंसां भवेद् दैवे पराङ्मुखे । ११९

કીડીઓને પાંખ આવવી એ એના મરણની નીશાની છે તેમ પુરુષનું ભાગ્ય વિરુદ્ધ થતા બુદ્ધિ પણ વિપરીત થાય છે

४ वीरभोग्या हि भूरियम् । १२९

આ પૃથ્વી વીરાને ભોગવવા લાયક છે અર્થાત્ શૂરવીર પુરુષો પૃથ્વીને ભોગવી શકે છે

* मान्या ।

५ न हि केसरिघूत्कारं श्रुत्वा तिष्ठन्ति वारणा । १३९

सिंहना नादने सांभळीने हाथीओ उभा रही शकता नथी

६ काकाना तस्कराणा च नश्यता का ननु त्रपा । १५१

कागडाओने ने चोरने नासी जवामां शरम शानी ?

७ नाऽभूत् पत्यु कलत्र या सा स्यादुपपते कथम् ? । १६४

जे स्त्री पोताना धणीनी न थई ते जारनी क्याथी थाय ?

सर्ग ४ थो

१ बहुरत्ना वसुन्धरा । १२३

पृथ्वी बहु रत्नोवाळी छे

२ ओजायन्तेऽनोजसोऽपि दूता स्वाम्योजसा खलु । १३८

दुर्बळ पण दूतो स्वामीना बळथी बळवान बने छे-बळवाननी माफक आचरण करनारा थाय छे

३ आदत्ते ह्यम्बु यद् भानु पुनरुज्झति भूरि तत् । १४५

सूर्य पाणी ग्रहण करे छे पण तेना बदलामां पाछु घणु पाणी आपे छे-वरसावे छे

प्रिय स्वामिनि रुष्ट हि न तिष्ठन्ति भयादिव । १८६

જાણ સ્વામિના ભયથી નાશી જતી હોય તેમ સ્વામી રૂઠ થાય ત્યારે લક્ષ્મી રહી શકતી નથી

तन प्रमाण वीराणा तेजमा कीदृश वय ? । १८१

શૂરા પુરુષોનુ તેજ જ પ્રમાણ છે, તેજની આગળ વય જોવાની શી જરૂર ?

ह ज्वालोऽपि गरल मुक्त्वा शाम्येन्न पुनरन्यथा । १८२

સર્પ પણ ઝેર મૂક્યા વિના—ઓકયા વિના શાંત થતો નથી।

सर्ग ५ मो

१ इष्टस्य दर्शननापि म स्यात् स्पर्शेन किं पुन ? । १०१

૬૮-પ્રિય વસ્તુના દર્શનથી પણ સુખ થાય, તો પછી સ્પર્શનનુ તો કહેવુજ શુ ?

२ सर्वाधसाधक कायस्तस्यैप हि भोजनात् । १०७

સર્વ અર્થોને સિદ્ધ કરવાવાળુ આ શરીર ભોજન વિના નથી ચાલે છ

३ नदीमध्यस्थिताना हि किं करोति दवानल ? । १८९

नदी वच्चे रहेला माणुसोने दावानळ शुं करी शके ?

४ रसान्तरेण हि रसो नाध्यते नलवानपि । १५१

बळवान ओवो पण रस बीजा बळवान रसथी बाधा पामे-हणाय छे

५ दोरपेक्षैव गोमताम् । १५७

पराक्रमी मनुष्योने पोतानी भुजा-हाथनी ज अपेक्षा होय छे

६ महस्र या हि फलति व्यवसायो महात्मनाम् । १९०

महात्माओनो व्यवसाय-उद्यम हजारो प्रकारे फळे छे

७ उपेक्ष्य लोष्टक्षेप्तार लोष्ट दशति मडल । ५/७३
मृगारि शरमुत्प्रेक्ष्य शरक्षेप्तारमृच्छति । २४३

कुतरो ढेफु-पथर फेकनारनी उपेक्षा करीने ढेफाने करडे छे (पण) सिंह बाणने छोडीने बाण फेकनार उपर ज तराप छे

८ कुटिलाद्विजन्ते हि जन्तवः पन्नगादिव । २०१

સર્પની માફક કુટિલ માણસોથી પણ પ્રાણીઓ ઉદ્વેગ પામે છે

९ मूले लघीयांस्तल्लोभः सराव इव वर्धते । ३१५

શરૂઆતમાં થોડો લોભ હોય પણ તે સકોરાની માફક આગળ જતાં વધી જાય છે

तरवोऽपि निधिं प्राप्य पादैः प्रच्छादयन्ति यत् । ३१७

વૃક્ષો પણ દ્રવ્યના ભંડારને (લોભની ચેષ્ટાવડે) પોતાના મૂળીયાથી ઢાંકી રાખે છે

सर्ग ७ मो

१ जिनशासनबाह्यानां विवेकः कीदृशो नृणाम् ? । ५७

જૈન ધર્મથી બહિષ્કૃત થયેલા મનુષ્યોને (ધર્મ સંબંધી કૃત્યાકૃત્યનો) વિવેક ક્યાંથી હોય ?

२ हस्त्यश्वे राजपुत्राणां कौतुकं सर्वतोऽधिकम् । ९०

રાજપુત્રોને હાથી અને ઘોડામાં સૌથી વધારે કૌતુક હોય છે

३ *सर्वं ह्येकांशदर्शनात् । १२३

એક ભાગ દેખાયાથી આખી વસ્તુનું જ્ઞાન થાય

४ वलिभ्योऽपि छलं बलि । २२९

બલવાનથી પણ વધારે બલવાન કપટ છે

५ भर्तृगृह्या हि योषित । २६५

સ્ત્રિઓ (પિતા તથા ભાઇઓનો પક્ષ છોડીને પણ) પોતાના સ્વામીનો પક્ષ કરવાવાળી હોય છે

६ क्षत्रिया हि रणप्रिया । २६६

ક્ષત્રિયો યુદ્ધપ્રિય હોય છે

७ विक्रान्तो हि श्रिया पदम् । २८२

પરાક્રમી મનુષ્ય લક્ષ્મીનું સ્થાન છે, અર્થાત્ પરાક્રમી મનુષ્ય પાસે લક્ષ્મી આવીને રહે છે

---

* लभ्यम्।

८ याच्या ह्यमोघा महतामसोघ च ऋषेर्वच । २९०

મહાપુરુષો પાસે કરેલી યાચના અને ઋષિની વાણી એ બન્ને નિષ્ફળ થતા નથી

९ मिथ्या न खलु भाषन्ते महात्मान कदाचन। ३५४

મહાત્મા પુરૂષો નક્કી કદિ પણ ખોટું બોલતા નથી

१० *क्षणिक सर्वमेव हि। ३६४

મનુષ્યોનુ (રૂપ યૌવન સૌભાગ્ય લક્ષ્મી સુખ વગેરે) બધુય ક્ષણિક છે–નાશવાન છે

* मर्त्यानाम्।

पर्व ५ मुं

सर्ग १ लो.

१ दुर्जया विषया खलु । २८

विषयो खरेखर दुर्जय छे एमने जीतवा बहु मुश्केल छे

२ प्रज्ञाया किं न गोचरम् ? । ३१

बुद्धिनो शुं विषय नथी (बुद्धिथी शुं साध्य नथी थतुं)?

३ विदेशो विदुषां हि कः ? । ३३

पंडितोने माटे कयो देश, परदेश जेवो छे ?

४ क नार्चन्त्युज्ज्वला गुणाः । ३९

उत्तम गुणो क्यां नथी पूजाता ?

५ आराध्योऽतिथिमात्रोऽपि किं पुनः स पिताऽतिथिः ? । ६२

सामान्य महेमान पण पूजवा लायक छे तो पछी पिता अतिथि बने, तेने माटे तो कहेवुं ज शुं ?

१८ दैवं हि बलवत् परम् । २६३

ભાગ્ય-કર્મ એ ખરેખ બળવાન છે

१९ धैर्य-वीर्यविहीनानां छलमेव हि पौरुषम् । ३१०

ધીરતા અને પરાક્રમથી હીન મનુષ્યોનો કપટ એ જ પુરુષાર્થ છે

२० न हीन्द्रकुलिशस्यापि स्फूर्त्तिः केवलिपर्षदि । ३६७

કેવળી-સર્વજ્ઞ ભગવાનની સભામાં ઇન્દ્રનું વજ્ર પણ સ્ફુરાયમાન થતું નથી

२१ स्नेहोऽयं पूर्वसंस्कारो याति जन्मशतान्यपि । ४१७

પૂર્વભવના સંસ્કારવાળો સ્નેહ સેંકડો ભવ સુધી સાથે જાય છે

२२ अन्तेऽप्यात्ता परिव्रज्या शुभप्राप्त्यै निबन्धनम् । ४८५

અન્તિમ અવસ્થામાં પણ લીધેલી દીક્ષા શુભગતિ કલ્યાણના મૂળ કારણભૂત થાય છે

२३ कौमुदी हि निशान्तेऽपि कुमुदामोदकारणम् । ४८५

રાત્રિના અંત સમયે પણ ચંદ્રની ચાંદની જ્યોત્સ્ના ગતિ-વિકાસી કમળ (કુમુદ)ને વિકસિત કરવામાં કારણભૂત થાય છે

सर्ग २ जो

१ विद्या हि प्राग्भवाभ्यस्ता स्वयमायान्ति तादृशाम्।३४

પુણ્યશાળી જીવોને પૂર્વભવમાં ભણેલી વિદ્યાઓ પોતાની મેળે આવડી જાય છે

२ स्वकार्यमारब्धमपि सन्तोऽन्यार्थे त्यजन्ति हि। ४६

સજ્જન પુરુષો, આરંભ કરેલા પોતાના કામને પણ બીજાને માટે-બીજાના ભલાને માટે છોડી દે છે અર્થાત્ બીજાનું કામ પહેલાં કરી આપે છે

३ ससर्ग , सद्भिरेव सता यत । ५३

સજ્જન પુરુષોને સજ્જનોની સાથે જ સોબત હોય છે

४ भक्तिमेव हि काङ्क्षन्ति न हि वस्तूनि तादृशा ¶। ६५

દેવ-રાજાદિ પુરુષો ભક્તિને જ ઇચ્છે છે વસ્તુને નહિ.

५ न लङ्घन्ते, पूज्यपूजा विवेकिन । ९८

વિવેકી પુરુષો પૂજ્યની પૂજા કરવી ચૂકતા નથી

† पुण्यवत्ताम् । ¶ देव-राजादय ।

६ गुणः पु॥ अनपुणाऽव्यपायत्व प्रदिशाम॥ ११६

[illegible]

७ अपूर्वत्व दिदृक्षा हि कारणं प्रमेल न। ११७

[illegible]

८ रसोदय म पन्थो हि यथा ही दुर्गमा रविः। २४२

[illegible]

९ दुर्वारा भवितव्यता। २८७

ભવિતવ્ય મિથ્યા થતા નથી.

१० विषमस्थमपि ध्यान नाशनायाय जायते। ३०८

[illegible]

११ महारसस्य प्रकृत हि कान्तिर्गुणभवम्। ३५०

[illegible]

† गुणाकर म।

१० स्थाने नैकत्र साधूना नि सङ्गाना समीरवत । ३४१

મમત્વરહિત સાધુઓના સ્થિરતા વાયુની પેઠે એક સ્થાને હતી નથી

१३ नाशो नार्जितकर्मणाम् । ४००

બાંધેલા કર્મોનો (ભોગવ્યા સિવાય કે તપસ્યા વિના) નાશ નથી થતો

१४ अपत्यस्नेहो बली खलु । ४०१

પોતાના સતાન ઉપરનો પ્રેમ અતિ બળવાન હોય છે

१५ महतामनुलग्नैर्हि महदामाप्यते फलम् । ४०४

મોટા પુરુષોની સાબત કરનારાઓ મનુષ્યો મોટુ ફળ પામે છે

१६ किं कम्पते कश्चिच्छैलो दन्तघातेन दन्तिन ? । ४१९

શુ હાથીના દાતના ઘાથી પર્વત કપાયમાન થાય છે ?

सर्ग ३ जो.

१ न यस्य द्विन मनाग् । ३१

[illegible]

२ कपाट, स्तात् आविर्भवति न्यायम् । ५७

[illegible] ([illegible]) [illegible]

३ कृतमा हि गिरहित । १५१

[illegible] विकसी थाय छ

४ *पक्ष मता जर । १८५

[illegible] थाय छ

---

* मता पण बल नथेर।

सर्ग ४ थो

१ सूर्योदय इवान्योपकृत्यै ज्ञानं भवान्दृशाम्[1] । ११५

સૂર્યોદયની માફક મહાત્માઓનું જ્ઞાન પરોપકાર માટે છે

२ दुःस्थितेषु हि महतां वात्सल्यमतिरिच्यते । २३६

દુઃખી જીવો ઉપર મહાત્માઓનું વાત્સલ્ય વધુ હોય છે

३ क्षत्रियाणां न धर्मोऽयं शरणार्थी यदर्प्यते । २५९

ક્ષત્રિયોનો એ ધર્મ નથી કે શરણાગત મનુષ્ય તેના શત્રુને સોંપી દે

४ पित्ताग्निः शर्कराढ्येन पयसा किं न शाम्यति ? । २६५

સાકરથી જે પિત્તાગ્નિ-પિત્તજ્વર શાંત થાય તે દૂધથી કેમ ન થાય ?

५ सर्वेष्वप्यनुकूला हि महान्तः करुणाधनाः । २६९

ઘણું મહાપુરુષો તમામ પ્રાણીઓ પ્રત્યે અનુકૂળ પ્રવૃત્તિ કરવાવાળા હોય છે

६ सूनोः पुरुषकारो हि हर्षाय प्रथमं पितुः । २९३

પુત્રનો પુરુષાર્થ સૌથી પહેલાં પિતાને હર્ષ દેનારો થાય છે

---

[1] महात्मनाम् ।

७ [illegible] । २४[illegible]

[illegible] नथी [illegible]

८ [illegible] हि [illegible] । ११[illegible]

[illegible]

सर्ग ५ मा

१ अर्हत्[illegible] हि । ४८

[illegible]

२ [illegible] । १०६

[illegible]

३ [illegible] महा[illegible] हि । १०८

[illegible]

[illegible]

४ पुत्रो[illegible] हि [illegible] । ११०

[illegible] नथी.

---

* [illegible] ।

५ महतामवतारो हि विश्वपालनहेतवे । ११७

મહાત્મા પુરુષોનો અવતાર—જન્મ દુનિયાની રક્ષા વા માટે થાય છે

६ निकाचित भोगफल भोग्य कर्माहतामपि । ११३

મોટા કર્મનાશ (૬૮) નિકાચિત કર્મ તીર્થંકર ભગવાનોને પણ ભોગવવુ પડે છે

७ पूजामाचारपूज्यस्य पूज्या अपि हि कुर्वते। १२७

પૂજનીય પુરુષો પણ આચાર આચરે પૂજ્યો—પવિત્ર મનુષ્યોની પૂજા કરે છે

८ सर्वमप्यनु गेष्मताम्। १७०

સ્નેહી મનુષ્યોને તમામ કામ સહેલુ છે

९ सर्वत्रास्खलितो मार्गः प्रभूणा स्रोतसामिव। १७२

પાણીના પ્રવાહની માફક સમર્થ પુરુષોનો માર્ગ સર્વ ઠેકાણે અસ્ખલિત હોય છે

१० विष वैरी ह्युपेक्षित । १७९

ઉપેક્ષા કરેલો વૈરી વિષના જેવુ કામ કરે છે

११ भक्तिग्राह्या हि देवता । २०९

દેવો ભક્તિની વશ થાય છે

१२ उन्मूढे हि श्रुते प्रायेणैक शरणमर्यमा । २१२

ઘીંક ચુચવાઇ જાય-રોગાઇ જાય ત્યારે તેનુ શરણુ સૂર્ય જ છે અથાત્ સૂર્યની સ્હામે જોવાથી ઘીંકનો ખુલાસો થાય છે

१३ दुष्कर नास्ति दोष्मताम् । २४६

પરાક્રમી મનુષ્યોને કોઇ વસ્તુ દુષ્કર નથી

१४ मूलेषु हि विशुष्केषु शुष्क एव महीरुह । ३२२

ઝાડના મૂળીઆ સુકાયા એટલે વૃક્ષ સૂકાયુ સમજવુ

१५ हन्यते हैमन जाड्य न विना ज्वलितानलम् । ३२३

બળતા અગ્નિ વિના હેમન્તઋતુ-શિયાળાની ટાઢ દૂર કરી શકતી નથી

१६ वीरै कृष्टेष्टक पूर्व वप्र कं कैर्न खण्ड्यते । ३२५

વીર પુરુષોએ પહેલા કિલ્લામાંથી થોડી ઇંટો ખેંચી લીધા પછી તે કિલ્લાને પાડતાં કોણ નથી તોડતું

१७ पूर्वकर्मानुसारेण जायते जन्मिना हि धी । ३८६

પૂર્વના કર્મોને અનુસારે પ્રાણિઓની બુદ્ધિ થાય છે

१८ जीवन्त्यप्येकदाऽम्रेन धान्यानि स्वातिवारिणा । ३९५

સ્વાતિનક્ષત્રનુ પાણી એક વખત મળવાથી પણ ઉગેલ ધાન્ય જીવે છે

१९ अन्योऽन्यशुभचेष्टा हि शुभोदर्का द्वयोरपि । ४१०

પરસ્પર—બન્નેની શુભચેષ્ટા—સારી ક્રિયાઓ બન્નેના હિત માટે થાય છે

२० सुलक्ष्य हि परस्वान्तमिङ्गिताकारवेदिभि । ४१३

ઈંગિતાકારને જાણવાવાળા મનુષ્યો બીજાના અંત કરણને સારી રીતે જાણી લે છે

२१ नहि मिथ्या कुलीनवाक् । ४३८

કુલીન મનુષ્યની વાણી અસત્ય હોતી નથી

२२ प्रतिज्ञा च कुलीनाना न मुधा जातु जायते । ४३९

કુળવાન મનુષ્યોની પ્રતિજ્ઞા કદિ ખોટી થતી નથી.

२३ शस्यमानं हि, दुःखं प्रायः प्रशाम्यति। ४५३

બીજાને કહેવાથી પોતાનુ ,ખ પ્રાય કરીને શાત થાય છે-ઓછુ થાય છે

२४ जीवन् हि, नरो भद्राणि पश्यति। ४५७

જીવતો માણસ સુખ જોઈ શકે છે

२५ प्रयाति सात्त्विकानां हि दैवमप्यनुकूलताम्। ४८३

સત્ત્વ-પરાક્રમશાળી પુરુષોને ભાગ્ય પણ અનુકૂળ થાય છે

२६ सुप्रयुक्तस्य दम्भस्य ब्रह्माऽप्यन्तं न गच्छति। ५०५

સારી રીતે ગોઠવીને કરેલા કપટનો છેડો બ્રહ્મા-વિધાતા પણ પામી શકતો નથી

२७ अन्यं हि दुःखितं दृष्ट्वा समाश्वसिति दुःखितः। ५२१

પોતાથી વધારે ,ખી માણસને જોઈને દુખી માણસને આશ્વાસન મળે છે

पर्व ६ ठुं

३ पन हि गुरुन यत्न [illegible] १५१

[illegible]

४ गीतहाया मूला अरि । १८४

[illegible]

५ पद्मुरत्ता हि मूर्गियन । २०५

[illegible]

६ आत्मायत्र मना मज्ञ परन्तोऽहेऽपि ज्ञानम । २३१

[illegible]

७ प्राणा अहृतिविज्ञानात पर धैय न [illegible] । २३३

[illegible]

८ पुत्री–तापादुविरह प्राय [illegible] । २४२

[illegible]

सर्ग ३ जो

१ [illegible] हि [illegible] । ६३

[illegible]

सर्ग ४ थो

१ [illegible] हि [illegible] । ३

[illegible]

२ [illegible] । १७

[illegible]

३ लोरेन्द्रिय [illegible] हि [illegible] ननु ।
[illegible] हि [illegible] । २५

[illegible]

४ अम्भो दूर न [illegible] । २९

[illegible]

५ काम काम निरङ्कुश । ६०

મમદેર અત્યન્ત નિરંકુશ છે

६ स्त्रीणा लुब्धो जन प्रायो दोष न खलु वीक्षते । ६३

સ્ત્રીઓમા આનમ્ત થયેલા પુરુષ પ્રાય સ્ત્રીઓના દોષને જોતા નથી

७ किं यमस्य न्वीयम्नि ? । ७४

યમો અતિ દૂર શુ છે ?

८ राज्य हि विक्रमाधीन न प्रमाण क्रमाक्रमौ । ७५

રાજ્ય પરાક્રમો આધીન છે, તેમા ક્રમની પરંપરા કે અપરંપરા કારણભૂત નથી

९ सदा वैरायमाणा हि शङ्कन्ते परतो मृतिम् । ८८

હમેશા વૈરનુ આચરણ કરનાર પુરુષો પોતાનુ મૃત્યુ બીજાથી થશે એવી આશંકા કરે છે

१० क्षात्र तेजो हि दुर्धरम् । ९४

ક્ષત્રિયોનુ તેજ સહન કરવુ કઠીણ છે

११ कि न स्यात पुण्यमपन ?। ९९
पुण्यनी ४ प ४ाआने । नथी मगतु ?

मर्ग ६ ट्ठो

१ सामान्यपुण्यैर्नेह्यर्हन् दृश साक्षान्निरीक्ष्यते । ४८
१ २ पुण्यआगा जेआ तीर्थंक भगवानतु साक्षात् र्शन नथी ो थ ना

२ कन वरवचो युक्तियुक्त नाधितुमीश्यते ?। १३०
अमथ पुरतनु युक्तियुक्त वचन दूषित करवाने ोा। समथ छे ?

सर्ग ७ मो

१ असावनीय पुण्यानां मन्त्रतन्त्रविगा च किम् ?। ५०
पुण्यशाळी पुरषोने ओ भ त्र तत्रने जाणनाग मनु ोने भ ाभ जेवु ु छे ? कइ नथी

२ प्रायेण प्रयसीप्राप्तिप्रत्याशाऽपि हि शर्मणे। ५७
ान स्त्रीनी प्राप्ति ी आशा पण सुख र थाय छे

३ न मोघा देशनाऽर्हताम् । १९१

તીર્થંકરોની દેશના નિષ્ફળ હોતી નથી

सर्ग ८ मो

१ तपोलेशोऽपि नाफल । ५

અ૫ તપ પણ નિષ્ફળ થતું નથી

२ पाखण्डिना हि पाण्डित्य प्राकृतेष्वेव जृम्भत । २१

પાખંડીઓનું પાંડિત્ય [illegible] ચાલી શકે છે

३ स्थान विदेशो हि, मानिनामपमानिनाम् । २८

અપમાનિત થયેલા [illegible] મનસ્વીઓનું સ્થાન પરદેશ છે-અર્થાત્ [illegible]

४ अभ्यागतऽन्यनृपतिप्रमाने यान्ति नो नृपा । ३५

[illegible] પ્રધાન પોતાની [illegible] આવતા [illegible]

५ ऱ्पाय रचमा वक्तु मातरा अपि पण्डिता । ४४

ઉપાય મતાનનામા ના ક ન પુ રો પણ પડિત
યન ગાત ,

६ उद्भोऽपि क्वापि शोभते । ७५

ન્યર પપુ ાન ોમે છ

७ जीनन्मृता हीनवरा स्त्रिय । ९५

ોતાથા ન્યૂન નક્તિ ન્યૂન ઉમ્મરના પતિવાળી
સ્ત્રીઓ ્વતા ્તા નમુ મ્રા જેવી છે

८ एकद्रव्याभिलापो हि महद् वैरस्य कारणम् । १०८

અનેક જીવાને એક જ ચીજ મેળવવાની ઇચ્છા
થવી ત ન નુ મોટ ારણ થાય છે

९ माधूना, लब्धिभोगोऽपद्द न हि । १४१

માધુઓ પાતાની નબ્ધિઆનો ઉપયોગ અસ્થાનમા
—ાનવસર નથી ્રતા

१० न्यायमयत् प्रतिपन्नस्य नास्ति नाशो महात्मसु। १४४

નીતિનાયા પુરુષને ત્યા મુ લી ચાપણનો જેમ નાશ થતો નથી તેમ, મહા મા પુરુષાએ સ્વીકારેલી વાતનો નાશ [illegible] નાશ થતો નથી

११ उपयोगोऽपि लब्धीना सद्कार्ये न दुष्यति। १५९

મ વના-શાસન નવાના ાર માટે લબ્ધિઓનો ઉપયોગ કરવામા દોષ નથી

१२ स्वामिनो भृत्यदोषेण गृह्यन्त इति नीतिवाक्। १९२

નો. ના દોષથી ના મા દંષિત થાય-પકડાય છે, એવુ નીતિશાસ્ત્રનુ વચન છે

આબૂ

જગદ્વિખ્યાત આબુ પહાડની ન્હાનામાં ન્હાની અને મોટામાં મોટી ચીજો, વસ્તુઓ, રસ્તાઓ અને એક યાત્રાળુને ઉપયોગી થઈ પડે એવી તમામ વસ્તુની માહિતી આપનારું તેમજ આબૂના મંદિરોની કોરણીમાં ઝીણી કોરણીઓ અને સુંદર સુંદર ભાવોના લગભગ ૭૫ ફોટાઓથી અલંકૃત આ પુસ્તક જેમ આબૂના યાત્રિઓને ઉપયોગી છે, તેમ ભારતવર્ષની પ્રાચીન શીલ્પકળા અને ઐતિહાસિક શોધખોળના અભ્યાસીઓ માટે પણ ખાસ જ મહત્ત્વનું છે એના લેખક છે — ઇતિહાસતત્ત્વવેત્તા, શાન્તમૂર્તિ મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજી મહોટો ગ્રંથ, સુંદર એન્ટિક કાગળો ૭૫ ફોટાઓ પાકું મજબૂત રંગીન અને ઉત્તમ જેકેટ હોવા છતાં,

કિંમત માત્ર અઢી રૂપીઆ

આની હિંદી આવૃત્તિ પણ બહાર પડી ચૂકેલ છે ફોટા વિગેરે બધું ગુજરાતી પ્રમાણે જ કિંમત ૨-૮-

લખો —

શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા

છોટા સરાફા ઉજ્જૈન (માલવા)

અને જાણીતા બુક્સેલરોને ત્યાંથી પણ મળશે

पर्व ७ मुं

सर्ग १ लो.

१ कन्या ह्यवश्य दातव्या* । २०

કન્યા કોઇ પણ યોગ્ય વરને આપવાની હોય છે

२ प्रायो विचारचञ्चूनां कोपः सुप्रशमः खलु । २३

ઘણુ કરીને વિચારવાળા મનુષ્યોનો ક્રોધ જલદી શાન્ત થઇ શકે એવો હોય છે

३ यथा राजा तथा प्रजा । ३३

જેવા રાજા હોય તેવી તેની પ્રજા હોય છે

४ असह्यो हि स्त्रीपराभवः । ४६

પોતાની સ્ત્રીનુ અપમાન અસહ્ય છે

५ वन्दनीयः सतां साधुर्ह्युपकारी विशेषतः । ४९

સજ્જન-વિદ્વાન પુરુષોને સાધુ વંદનીય હોય છે, તેમા પણ ઉપકારી સાધુ તો ખાસ કરીને વંદનીય છે

---

* कस्मैचन ।

४ स्तोकं विहाय वहिष्णुर्न हि लज्जाऽऽस्पदं पुमान्।१२१

થોડું મુનીને ઝાડું ઇન્છના (મેળવનાર) મનુષ્યને શરમાવા જેવું નથી હોતું

५ आश्रयस्य हि दौर्बल्याद्, आश्रित परिभूयते।१४३

આશ્રય આપનાર માણસની નબળાઈથી આશ્રિત (આશ્રયના આશરામાં આવેલો) માણસ દુઃખી થાય છે

६ महतामागमो ह्यातु ऽगच्छेदाय कस्य न ?। १४८

મોટા પુરુષોનું આગમન એ કોના દુઃખોનો જલ્દી નાશ કરનાર નથી થતું ? અર્થાત્ દરેકના દુઃખ મટાડે છે

७ दोष्मता हि प्रियो युद्धातिथि खलु। २०५

ભુજબળવાળા (વીર પુરુષો)ને યુદ્ધ કરનાર અતિથિ જ વહાલો લાગે છે

८ युज्यते न वधः प्राणिमात्रस्यापि विवेकिनाम्।
पञ्चेन्द्रियाणां हस्त्यादिजीवानां नत का कथा ?।२१०

વિવેકી મનુષ્યોને કોઈ પણ જીવની હિંસા કરવી યોગ્ય નથી તો પછી પંચેન્દ્રિય હાથી વગેરે મોટા જીવોની હિંસાની તો વાત જ શી કરવી ?

९ दोष्मन्तो हि निजैरेव दोर्भिर्विजयकाङ्क्षिण । २११

ભુજબળવાળા-વીરપુરુષો પોતાની ભુજાવીજ (બળ શક્તિથી જ) વિજય મેળવવાની ઇચ્છા રાખનારા હોય છે

१० रत्ने हि बहवोऽर्थिन । २८३

ઉત્તમ વસ્તુના ગ્રાહક ઘણા હોય છે

११ किमसाध्य महौजसाम् ? । ३१७

મહા પરાક્રમી વીરપુરુષોને શું અસાધ્ય છે?

१२ व्रत समारनाशनम् । ३५६

વ્રત, સંસારના પરિભ્રમણનો નાશ કરનારુ છે

१३ नात्मीया कस्यचिन्नृपा । ४१४

રાજાઓ કોઇના થતા નથી

१४ सत्या वा यदि वा मिथ्या प्रसिद्धिर्जयिनी नृणाम्।४१७

સાચી કે જુઠી-ગમે તેવી પણ પ્રસિદ્ધિ-પ્રખ્યાતિ મનુષ્યોને જય પ્રાપ્ત કરાવનારી થાય છે

४ स्तोत्र विहाय बहिष्णुर्न हि लज्जाऽऽस्पद पुमान्।१२१

યોદ્ધા સ્ત્રીને કાઢ ઇન્દ્રનાગ (મેઘનાગ) મનુષ્યને શરમાવા જેવુ નથી હોતુ

५ आश्रयस्य हि दौर्बल्यात्, आश्रित परिभूयते।१४३

આશ્રય આપનાર માણસની કમજોરીથી આશ્રિત (આશ્રય લેનાર) માણસ દુ ખી થાય છે

६ महतामागमो ह्यागु क्लेशच्छेदाय कस्य न ?। १४८

મોટા પુરુષોનુ આગમન એ કોના દુ ખોનો જલ્દી નાશ કરનાર નથી થતુ ? અર્થાત્ દરેકના દુ ખ મટાડે છે

७ दोष्मता हि प्रियो युद्धातिथि खलु । २०५

ભુજબળવાળા (વીર પુરુષો)ને યુદ્ધ કરનાર અતિથિ બહુ વહાલો લાગે છે

८ युज्यते न वध प्राणिमात्रस्यापि विवेकिनाम् ।
पञ्चेन्द्रियाणा हस्त्यादिजीवाना तत का कथा ?।२१०

વિવેકી મનુષ્યોને કોઈ પણ જીવની હિંસા કરવી યોગ્ય નથી તો પછી પંચેન્દ્રિય હાથી વગેરે મોટા જીવાની હિંસાની તો વાતજ શી કરવી ?

९ दोष्मन्तो हि निर्जरेव दोर्भिर्विजयकाङ्क्षिण । २११

ભુજબળવાળા—વીરપુરુષો પોતાની ભુજવીર્ય (બા-હુશક્તિથી જ) વિજય મેળવવાની ઇચ્છા રાખનારા હોય છે

१० रत्ने हि बहवोऽर्थिन । २८३

ઉત્તમ વસ્તુના ગ્રાહક ઘણા હોય છે

११ किमसाध्य महौजसाम् ? । ३१७

મહા પરાક્રમી વીરપુરુષોને શું અસાધ્ય છે ?

१२ नत समारनाशनम् । ३५६

નત સંસારના પરિભ્રમણનો નાશ કરનારુ છે

१३ नात्मीया कस्यचिन्नृपा । ४१४

રાજાઓ કોઇના થતા નથી

१४ सत्या वा यदि वा मिथ्या प्रसिद्धिर्जयिनी नृणाम् ।४१७

સાચી કે જુઠી—ગમે તેની પણ પ્રસિદ્ધિ-પ્રખ્યાતિ મનુષ્યોને જય પ્રાપ્ત કરાવનારી થાય છે

१५ न क्षोभ सत्यभाषिणाम् । ४२६

સાચુ બોલનારાઓને ભય હોતો નથી

१६ अविमृश्य विधातारो भवन्ति विपदां पदम् । ४२८

અવિચાર્યું કરનાર મનુષ્યો દુઃખી થાય છે

१७ कृतस्य, करण नहि विद्यते । ४२९

જે કાર્ય પૂરુ થઈ ગયુ હોય, તેમા કંઈ કરવાનુ હેતુ નથી

१८ पुत्राय न्रियते न किम् ? ४३०

પુત્રને માટે શુ કરાતુ નથી ? અર્થાત્ પુત્રને માટે માતા-પિતા અનેક દુઃખો વેઠે છે

१९ गुरुवद् गुरुपुत्रेऽपि वर्त्तितव्यमिति श्रुते । ४३३

ગુરુની માફક ગુરુના પુત્ર (કે શિષ્ય) ઉપર પણ ભક્તિ રાખવી જોઈએ

२० प्राणैरप्युपकुर्वन्ति महान्त किं पुनर्गिरा ?। ४३६

મહાપુરુષો પોતાના પ્રાણો આપીને પણ બીજાનો ઉપકાર કરે છે, તો પછી વાણીથી કરે તેમા તો કહેવુજ શુ ?

२१ प्राणात्ययेऽपि शसन्ति नाऽसत्य सत्यभाषिण । ४३७

સત્યવાદીઓ પ્રાણ જાય તો પણ જૂઠુ બોલતા નથી

२२ अन्यग्न्यभिवातव्य नाऽसत्य पापभीरुणा ।
गुरुवागन्यथाकारे कूटसाक्ष्ये च का कथा ?। ४३८

પાપથી ડરનાર મનુષ્યે બીજુ પણ જૂઠુ ન બોલવુ જોઇએ, તો પછી ગુરુના વચનને વિપરીત કરવાની તથા ખોટી સાક્ષી પૂરવાની તો વાત જ શી કરવી ?

२३ सत्याद् वर्षति पर्जन्य सत्यात् सिध्यन्ति देवता । ४४५

સત્યથી મેઘ વર્ષે છે અને સત્યથી દેવો (પણ) વશ થાય છે

२४ प्राणा अपि हि दीयन्ते परस्मै न पुन प्रिया ।५३६

બીજાને માટે પોતાના પ્રાણો પણ આપી શકાય પરંતુ સ્ત્રી ન આપી શકાય

२५ न वाग्मात्र कलङ्काय विशुद्धमनसा नृणाम् । ५६६

વિશુદ્ધ મનવાળા-પવિત્ર પુરુષોને વચન માત્રથી કોઈ જાતનું કલંક લાગતું નથી

२६ अर्थिनोऽर्थेषु न तथा दोष्मन्तो विजये यथा । ५७३

દ્રવ્યાર્થી પુરુષો ધન-માનને માટે એટલો પ્રયત્ન નથી કરતા કે જેટલા બહાદુર પુરુષો વિજયને માટે કરે છે

२७ एकान्तविक्रम क्वाऽपि विपदेऽपि प्रजायते । ५८२

એકાંત પરાક્રમ કોઈક ઠેકાણે આપત્તિનું પણ કારણ બને છે

२८ बलीयसो बलिभ्योऽपि प्रसूते हि वसुन्धरा । ५८३

પૃથ્વી બળવાનોથી પણ વધારે બળવાનોને ઉત્પન્ન કરે છે

२९ वीरा हि न सहन्तेऽन्यवीराहङ्कारडम्बरम् । ६०५

બહાદુર પુરુષો બીજા વીરોના ગર્વને સહન કરતા નથી

३० जिते नाथे, जिता एव पदातय । ६२०

માલિક જિતાયો એટલે તેની સેના જિતાઇ ગઇ

३१ तेजस्विना हि निस्तेजो मृत्युतोऽप्यतिदु सहम् । ६३२

તેજસ્વી પુરુષોને, નિ તેજ (પરાભવ–અપમાનિત) થવુ તે મૃત્યુથી પણ વધારે અસહ્ય છે

३२ कर्माण्यवश्य मर्त्यस्य फलन्त्येव चिरादपि ।
आपुरन्दरमा कीट ससारस्थितिरीदृशी । ६४७

ઘણા કાળે પણ કર્મો મનુષ્યને ફળ આપે છે ઇન્દ્રથી લઇ કીડા સુધી–તમામ પ્રાણિઓને માટે સંસારનો આ નિયમ છે

सर्ग ३ जो

१ वल्लभोत्कण्ठितानां हि घटिकाऽपि दिनायते । २१

પોતાની સ્ત્રીને કે પોતાના પતિને મળવાની ઉત્કંઠા વાળા મનુષ્યોને એક ઘડી પણ દિવસ જેવડી લાગે છે

२ स्तोकमप्यमृतं श्रेयो भारोऽपि न विषस्य तु । २८

અમૃત થોડુ હોય તો પણ લાભ કર્તા છે જ્યારે વિષનો તો મોટો ઢગલો પણ નકામો છે

३ सापराधाऽप्यवध्यैव, स्त्री । ३२

સ્ત્રી અપરાધવાળી હોય તો પણ વધને યોગ્ય નથી

४ भृत्योऽपि हि विरक्तः स्यादापदे किं पुनः प्रिया ? । ३५

વિરક્ત—નારાજ થયેલો નોકર પણ દુ:ખ દેવાવાળો થાય છે તો પછી પોતાની સ્ત્રીનુ તો કહેવુજ શુ ?

५ किं स्वादुनाऽपि भोज्येन ? रोचते न यदात्मने । ३६

પોતાને રુચતુ ન હોય એવા સ્વાદિષ્ટ ભોજનથી પણ શો લાભ છે ?

६ न युक्तं महतां यत् स्वप्रतिपन्नस्य लङ्घनम् ।
अनुल्लङ्घ्यैस्तु गुरुभिः प्रतिपन्नस्य का कथा ? । ३८

મહાપુરુષોએ, પોતે સ્વીકારેલ વસ્તુનું ઉલ્લંઘન કરવું યોગ્ય નથી તો પછી જેમની આજ્ઞા ઉલ્લંઘન કરવી યુક્ત નથી, એવા વડીલોની સાથે-સામે સ્વીકારેલ વસ્તુના ઉલ્લંઘન માટે તો કહેવું જ શું ?

७ विक्रीणते वा मूल्येन ददते वा प्रसादतः ।
गुरवो हीत्यपि सतां प्रमाणं नापरा गतिः । ३९

પોતાને વેચી દે કે ખુશી થઈને બીજાને મફત આપી દે, છતાં સજ્જન પુરુષોને વડીલો (મા-બાપ વગેરે) પ્રમાણરૂપ-માન્ય જ છે અર્થાત્ તેમની આજ્ઞા માન્ય કરવી જોઈએ, એ સિવાય બીજી ગતિ નથી

८ मानिनो ह्यवलेपं न विस्मरन्ति यतस्ततः । ४६

આત્માભિમાની પુરુષો ગમે ત્યાં જનરૂપ થયેલા અપમાનને ભૂલતા નથી

९ विद्याधराणां विद्यैव सर्वसिद्धिषु कामधुक् । ७७

વિદ્યાધરોને તમામ કાર્યોની સિદ્ધમાં વિદ્યા જ વાંછિત ફળ આપનારી છે

१० स्वदु स्यादयानवाद हि तपर सुहृद दिशा । ८५

[illegible]

११ रह स्थयोर्हि तम्पत्यानि स्पृहा पाश्ववर्तिन । ११०

[illegible] ([illegible]) [illegible]

१२ प्रतारणाप्रकारान हि यदूत्रान्ति पासुन्ना । १२८

[illegible] ([illegible]) [illegible]

१३ स्वामिवत् स्वाम्यपत्येऽपि सेवका समवृत्तय । १३२

[illegible] ([illegible]) [illegible]

१४ सन्त सता न विपद् यिन्गोफगितुमीश्वरा । १३३

[illegible] નથી

१५ अचिन्त्य चरित स्त्रीणा ही विपाको विधेरिव । १३८

એનો વિષય છે કે વિધિ-કર્મના વિપાકની જેમ સ્ત્રીઓનુ ચરિત્ર અચિંત્ય-ગહન હોય છે

१६ अञ्जनलेशोऽपि, दूपयत्यशुक शुचि । १३९

થોડુ પણ નજીક અંજન વસ્ત્રને બગાડી દે છે-મલીન કરી નાખે છે

१७ अहिदष्टाऽङ्गुलि किं न च्छिद्यते बुद्धिशालिना ॥१४१

સાપથી ડસાયેલ આંગળીને શુ બુદ્ધિમાન મનુષ્ય કાપી નથી નાખતો ?

१८ स्वगृह खे दुहितॄणा शरण शरण पितु । १४२

સાસુ તરફથી પુત્રીઓને દુઃખ હોય ત્યારે તેમને માટે પિતાનુ ઘર (પીયર) શરણ-આધાર ભૂત છે

१९ निर्गमयेदपि क्रूरा गोपमुत्पाद्य कश्चन । १४३

ક્રૂર મનુષ્યો (માલિકો) કોઈ પણ દોષ ઉપજાવીને (સજ્જનને-નિર્દોષને) ગામ અથવા દેશથી બહાર પણ મૂકે છે

३० इष्टमार स्थव दीहनू वामा ॥ दुर्गम चन्द्र। ३००

જેનુ ભાગ આગળ નગર જેવુ દુર્ગ ... (બદાહ) જમાઈ મળવા મુશ્કેલ છે

सर्ग ४ था

१ नमाच्छिन हि सत्येव प्रायो घवन्गीनवत् । १८

નક્ષત્રોમા ફરતુ રય ... મ ... નવન ... તેના નીતની માફક પ્રાય ... ના ... એમ ... દેવુ

२ सुन्दर मरुजन्मद्रो फ ... पारिप्रलम्भम् । २२

મનુષ્ય ... ... મેળવવુ ... ચારિત્ર ...

३ कुलधर्मः क्षत्रियाणा स्वम ... पालन खलु । २५

ક્ષત્રિયોનો ખરેખરો કુળધર્મ પોતાની પ્રતિજ્ઞાનુ પાલન કરવુ એ છે

४ प्राप्तोदय हि तरणि तिरोधातु क ईश्वर ? । ३६

ઊગેલા સૂર્યને ઢાંકવા માટે કોણ સમર્થ છે

५ लोभाभिभूतमनसां विवेकः स्यात् कियच्चिरम् ?। ५२

લોભી મનુષ્યોમાં વિવેક ક્યાં સુધી રહી શકે?

६ किं सिंही हन्ति न द्विपान् ?। ७४

શું સિંહણ હાથીઓને નથી મારતી? અર્થાત્ સમર્થ સ્ત્રિયો પુરુષનું કામ કરી શકે છે

७ न ह्यसत् प्राप्यते क्वापि केनाऽप्याकाशपुष્પवत्। ८१

આકાશપુષ્પની માફક અસત્ વસ્તુ કોઈને ક્યાંય પણ મળતી નથી જેની વિદ્યમાનતા જ નથી એ ક્યાંથી મળે?

८ नहि भीराज्ञया राज्ञामन्यायकरणेऽपि हि। ९५

રાજાઓની આજ્ઞાથી અન્યાય કરવામાં પણ ભય હોતો નથી

९ आप्ता हि स्फुटभाषिणः। १२९

હિતૈષી-પવિત્ર પુરુષો સ્પષ્ટ કહેનારા હોય છે

१० समयज्ञा हि धीमन्तो न तिष्ठन्ति यथा तथा। १७१

સમયને ઓળખનાર બુદ્ધિમાન મનુષ્યો જેમ તેમ (બીજાઓને ત્યાં) નકામા પણ રહેતા નથી

२२ दीयन्ते कन्यका सकृत्। ३१९

કન્યાઓ એકવાર અપાય છે

२३ स्वेच्छयैव वराऽऽप्ति लोके न हि परेच्छया।३२९

જગતમાં પોતાની ઇચ્છાથી (કન્યાની કે માબાપની મરજીથી) કન્યાના વર-પતિનો સ્વીકાર થાય છે, બીજાઓની ઇચ્છાથી નહિ

२४ ध्वस्ते माने हि दुःसाय जीवितं मरणादपि।३६०

માનનું ખંડન થતાં જીવન મરણ કરતાં પણ વધારે દુઃખદાયી થાય છે

२५ प्रस्तरोत्कीर्णरेखेव प्रतिज्ञा हि महात्मनाम्। ४२४

મહા પુરુષોની પ્રતિજ્ઞા પત્થરમાં ખોદેલી લીટીના જેવી સ્થિર હોય છે

२६ महतां हि प्रतिज्ञा तु न चलत्यद्रिपादवत्। ४९४

મોટા પુરુષોની પ્રતિજ્ઞા પર્વતના મૂળની જેમ ચલાયમાન થતી નથી

सर्ग ५ मो.

१ मायोपायो बलीयसि । १५

બળવાનની આગળ કપટ કરવું, તે (બચાવનો) એક ઉપાય છે

२ खला: सर्वंकषा खलु । १६

ખરેખર દુર્જન લોકો સર્વ નાશ કરનારા હોય છે

३ जातु धर्ममधर्मं वा गणयन्ति न मानिन: । ३७

અભિમાની-ઉદ્ધત લોકો ધર્મ કે અધર્મને કદાપિ ગણતા નથી

४ भृत्ये कोप: शिक्षामात्रकृते शिष्ये गुरोरिव । ६३

જેમ શિષ્ય ઉપર ગુરુનો કોપ ફક્ત શિષ્યને શિક્ષા આપવા-સુધારવા પુરતો જ હોય છે, તેમ નોકર ઉપર માલિકનો કોપ પણ નોકરને શિક્ષા આપવા પુરતો-સુધારવા પુરતોજ હોય છે

५ मन्त्रिणां मन्त्रसामर्थ्यात् स्यादलीकेऽपि सत्यता । ९३

ખોટી વસ્તુ હોય તો પણ મંત્રિઓની હોંશિયારીથી લોકોને સાચી જેવી લાગે છે

५ श्रुते हि सर्वथा मूढे शरण तरणि खलु। १०१

ઊંઘ આવતી રોકાઇ જાય તો તે વખતે સૂર્યની સામે જોવાથી ઊંઘ આવી જાય છે

६ स्वकार्यादधिको यत्न परकार्ये महीयसाम्। १०२

મોટા પુરુષો પોતાના કાર્ય કરતા પણ બીજાનુ કાર્ય કરવામા વધારે પ્રયત્ન કરે છે

७ रणाय नालसा शूरा भोजनाय द्विजा इव। १०८

જેમ બ્રાહ્મણો ભોજન (મોદકાદિ) માટે આળસુ નથી હોતા તેમ શૂરા પુરુષો યુદ્ધ કરવા માટે આળસુ હોતા નથી

८ न द्वितीया चपेटा हि हरेर्हरिणमारणे। ११४

હરણને મારવા માટે સિંહની એકજ ચપેટા (થપ્પડ) બસ છે બીજી ચપેટાની જરૂર નથી

९ अहो ! कामाऽवस्था बलीयसी। १४२

દુઃખની વાત છે કે કામ અવસ્થા બહુજ બળવાન-દુષ્ટ હોય છે

१० किं करोति परं मन्त्री प्रभौ कामवशंवदे? । १७८

જ્યારે સ્વામી કામાધીન થયો હોય ત્યારે તેની આગળ મંત્રી વગેરે ડાહ્યા માણસોની સારી સલાહ શું કામ આવે ?

११ महात्मनां न्यायभाजां कः पक्षं नावलम्बते? । १७९

ન્યાયવાળા મહાપુરુષોના પક્ષને કોણ નથી સ્વીકારતો ?

१२ अनागतं हि पश्यन्ति मन्त्रिणो मन्त्रचक्षुषा । १८१

મંત્રીઓ વિચારરૂપી આંખોથી ભવિષ્યની વાત પણ જોઈ શકે છે

१३ आदौ प्रेष्यो द्विषां दूत इति नीतिमतां स्थितिः । २८७

યુદ્ધની પહેલા દુશ્મનોની પાસે દૂત મોકલવો જોઈએ એવી નીતિમાનોની રીતિ છે

१४ सन्देशहारकेणापि यदि सिध्येत् प्रयोजनम् ।
पर्याप्तं स्वयमुद्योगकर्मणा भूभुजां तदा । २१९

જો દૂતથી કાર્ય સિદ્ધિ થઈ જતી હોય તો પછી રાજાઓએ પોતે ઉદ્યોગ–પુરુષાર્થ કરવાની કાંઈ જરૂર રહેતી નથી

१५ छलच्छेका म्लः खलु । २९१

दुर्जनो भरखर गाठ - वाना-कपट करवामा ज्ञाणा हा है

१६ धिगहो ! नीचसौहृदम् । ३०८

नीच जन साथेनी मित्राचारीने धिक्कार छे

१७ सर्वमस्त्र बलीयसाम् । ३७१

बळवान मनुष्योने माटे दरेक वस्तु शस्त्र समान छे

१८ कौतुकाद् हि भ्रण दत्त शक्तो जयमपि द्विपाम् । २८

समर्थ - शक्त पुरुष कुतूहलथी (टिखळथी) शत्रुओने तोडीनाख माटे जय पण आपे छे

१९ अङ्गारान् परहस्तेन कर्षयन्ति हि धूर्तका । ३९२

धूर्त लोको अगा बीजा पासे ढारे छे अर्थात् जणमनाझ कार्य बीजा पाने करावे छे

२० सम्भाषोऽपि हि पापाय, परस्त्रीहारिण । ३९७

पर स्त्री उपाडी जना पुरुष साथे वातालाप करवो ए पण मोटु पाप छे

सर्ग ७ मो.

१ रिपावपि पराभूते महान्तो हि कृपालव । ९

મહાપુરુષો, પરાભવ પામેલા-હારેલા શત્રુ ઉપર પણ દયાળુ હોય છે

२ आप्तेन मन्त्रिणा मन्त्र शुभोदर्को हि भूभुजाम् । २७

વિશ્વાસપાત્ર-હિતૈષી મંત્રીની સાથે મંત્રણા-મસલત કરવી તે રાજાઓને માટે લાભકારી છે

३ न मुधा भवति क्वापि प्रणिपातो महात्मसु । ४८

મહાપુરુષોને કરેલો નમસ્કાર કોઈ પણ સ્થળે નકામો જતો નથી

४ न ह्री पूज्याद् हि निभ्यताम् । १६४

પૂજ્ય-વડિલોથી બીવામાં-ડરવામાં શરમાવા જેવું નથી

५ पर्यस्ते शकटे हन्त ! किं कुर्वीत गणाधिप. ? । २८३

ગાડું તુટ્યા પછી તેનો માલિક શું કરી શકે ?

६ राजकार्येऽपि राजान उत्थाप्यन्ते ह्युपायत । २८६

રાજકાર્યને માટે પણ રાજાઓને ઉંઘમાંથી જગાડવા હોય તો યુક્તિપૂર્વક (સંગીત વગેરે કોમળ મધુર ઉપાયોથી) જગાડાય છે

७ नाऽऽप्तस्याऽऽग्रे प्ररोचना । २८७

હિતૈષીની આગળ તેના પ્રિય માણસે વાત કરતા વરામાના નાકો કહેવાની જરૂર નથી હોતી

सर्ग ८ मो

१ वीरा हि, प्रजासु समदृष्टय । ३

વીર પુરુષો પ્રજાજનો ઉપર સમદૃષ્ટિવાળા હોય છે

२ विवेके हि न रौद्रता । १४८

વિવેક થયા પછી રૌદ્રભાવ રહેતો નથી

३ नैकत्र मुनय स्थिरा । २३५

મુનિઓ-સન્યાસીઓ હમેશા એક ઠેકાણે રહેતા નથી

४ प्राय , प्रवादा लोकनिर्मिता । २६४

કિંવદંતીઓ—દંતકથાઓ ઘણે ભાગે જનતાની કહેલી હોય છે

५ अवश्यमेव भोक्तव्ये कर्माधीने सुखासुखे । २७३

(ભાગ્ય કે નસીબ) કર્મથી ઉત્પન્ન થએલ સુખ કે દુ:ખ અવશ્ય ભોગવવા પડે છે

६ धर्म शरणमापदि । २७४

આપત્તિના પ્રસંગે-દુ:ખ વખતે ધર્મનું શરણ (અવલંબન) છે

७ राजतेजो हि दुस्सहम् । २७८

રાજાઓનું તેજ દુસ્સહ હોય છે

८ युक्त्या हि यद् घटामेति श्रद्धेय तत् मनीषिणा।२८२

જે વાત યુક્તિથી ઘટતી હોય (સાચી લાગતી હોય), તે બુદ્ધિમાને માની લેવી જોઇએ

९ प्राय प्रेमाविदुस्त्यजम् । २८७

ઘણે ભાગે પ્રેમ છોડવા મહુજ કઠિન છે

१० न भक्ता ह्याप्युपेक्ष्यकः । २८८

મ । ભક્તો કોઇ પણ રીતે પોતાના સ્વામિની ઉપેક્ષા કરતા નથી

११ न रक्तो दोषमीक्षते । २९२

। ી માણસ (જેના ઉપર રાગ હોય તેના) દોષને જોતા નથી

१२ यथा तथाऽपत्रदिता यच्चद्धमुखो जनः । ३००

લો ન મુખ સારૂં નથી અથાત્ તમને કોઇ રોક નાર નથી તેથી જેમ મનમા આવે તેમ લોકો બકબક કરે છે

१३ सर्वलोकविरुद्ध तु त्याज्यमेव यशस्विन । ३०२

જેમા તમામ લોકોનો વિરોધ હોય તે ચીજ કાર્યનો તો યશસ્વી મનુષ્યે અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઇએ

१४ शुद्धास्थानं हि सर्वोऽपि दिव्यानि लभते जनः । ३२१

શુદ્ધતાના સ્થાનમાં સઘળા લોકો દીવ્ય પરીક્ષા કરાવે છે અર્થાત્ અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવા વગેરેથી પોતાની સત્યતા સિદ્ધ કરી બતાવે છે

सर्ग ९ मो.

१ एक धर्म प्रपन्ना हि सर्वे स्युर्बन्धवो मिथ । ६३

મે--સમાન ધર્મ પાળનારા સધા અરસપરસ બંધુઓ છે

२ स्त्रीणा पतिगृहादन्यत् स्थान भ्रातृनिकेतनम् । १४

સ્ત્રીઓને માટે પતિના ઘરથી બીજુ સ્થાન ભાઇનુ ઘર (પીયર) છે

३ विधुरेषु हि मित्राणि स्मरणीयानि मन्त्रवत् । ५७

દુખ વખતે મન્ત્રની માફક મિત્રો યાદ કરવા જોઇએ,

४ पूज्ये हि विनयोऽर्हति । ९०

પૂજ્ય (વડિલ) લોકો પ્રત્યે વિનય કરવો જોઇએ

५ पुत्रात् पराजयो वंशोद्द्योतनाय न कस्य हि ? । १५०

પોતાના પુત્રથી પરાજ્ય પામવા (હારવુ) તે કોના વંશની ઉન્નતિ કરનાર નથી થતુ ? અર્થાત્ પોતાના પુત્રથી હારવુ તે પોતાના વંશની કીર્તિ વધારનાર થાય છે

सर्ग १ लो.

१ दो हि, दीपे सत्यग्निमीक्षते ? । ६७

દીવા વિદ્યમાન હોય ત્યારે અગ્નિના પ્રકાશથી [illegible] કોઈ જુએ છે? નહિ?

२ मोऽर्थे स्वभावसमसिद्धो न हि याच्ञामपेक्षते । ८४

સ્વભાવથી સિદ્ધ (પ્રકૃતિને અનુકૂળ) જે [illegible] હોય, તે માટે બીજાની યાચનાની-પ્રેરણાની જરૂર રહેતી નથી

सर्ग ३ नो.

१ शर्करातोऽपि मधुरा वार्त्ताऽर्थकथिता सती । ४५

અર્થી કહેલી વાત [illegible] થી પણ વધાર મીઠી લાગે છે

२ मूल्याना हि नरोत्तमा । ६८

[illegible] પુરુષોને [illegible] જલદી જણાઈ [illegible] છે

३ द्रूण हि मण्डन वाग् । १२२

[illegible] વાણી આભૂષણ સમાન છે

४ महिषीचारण ह्याद्यमाभीराणा कुलव्रतम्। २४७

ભેંસો ચારવી તે ભરવાડોનુ પહેલુ કુલવ્રત-મુખ્ય કર્તવ્ય છે

५ स्वयवरोऽतिप्रौढानामनूढाना हि योषिताम्। ३१६

વળી મોટી ઉમ્મરની નહિ પરણેલી કન્યાઓનો સ્વયવર મહોત્સવ કરવો યોગ્ય છે

६ अतिथीनामुचित ह्यद ‡। ३२०

મહેમાનોનુ સ્વાગત કરવુ ઉચિત છે

७ स्वस्थानगमनोत्कण्ठा कस्य न स्याद् बलीयसी। ३७८

પોતાના ગામ જવાને માટે કોને તીવ્ર ઇચ્છા ન થાય?

८ विनाऽऽलोकेन लोको हि जीवन्नपि परासुवत्।३८३

પ્રકાશ વિના લોકો જીવતા હોય તો પણ મરેલા જેવા થઇ જાય છે

‡ स्वागतम्।

९ न सिंह सहतेऽन्य हि गुहाद्वारोपसर्पिणम् । ४२२

સિંહ પોતાની ગુફાના દ્વાર પાસે આવનાર બીજા કોઈને સહન કરી શકતો નથી

१० निरीहस्य हि किं नृप ? । ४३१

નિઃસ્પૃહ પુરુષોની પાસે રાજા શા હિસાબમા છે ?

११ ज्येष्ठो भ्राता पिता यथा । ४५८

મોટો ભાઇ પિતા તુલ્ય હોય છે

१२ सतीनां नास्ति दुष्करम् । ४५९

સતીઓને કોઇ કામ દુષ્કર નથી

१३ प्रमाणं नियतिः खलु । ४७५

નિયતિ (ભવિતવ્યતા) એજ પ્રમાણ છે

१४ न हि स्थानमनुद्दिश्य प्रवृत्तिश्चेतनावताम् । ४८४

સ્થાન અથવા કાર્યનું લક્ષણબિંદુ બાધ્યા વિના બુદ્ધિમાન પુરુષોની કોઇ કાર્યમા પ્રવૃત્તિ હોતી નથી

१५ कुर्यात् पुरुषकारं किं दैवं वक्त्वमीयुषि ?। ४९९

दैव-कर्म वांકા થયા પછી ઉદ્યમ શું કામ કરી શકે ?

१६ दुःखत्रिस्मृतिसरयसौ*। ५०९

દુઃખને ભૂલવાના નિદ્રા સખી તુલ્ય છે

१७ श्वशुरं शरणं येषां नराणां ते नराधमाः। ५१८

જેઓ પોતાના સસરાને આશ્રિત રહે છે, તે પુરુષો અધમ ગણાય છે

१८ शीलं सतीनां सर्वाङ्गरक्षामन्त्रो हि शाश्वतः। ५२०

સતીઓનુ શીલ એ તેમના આખા શરીરની રક્ષા કરવા માટે સાચો મંત્ર છે

१९ दुर्दशापतितानां हि स्त्रीणां धैर्यगुणः कुतः ?। ५५१

દુઃખમાં આવી પડેલી સ્ત્રીઓને ધૈર્ય ક્યાંથી હોય ?

---

* निद्रा।

२० न ह्यात्मीया कञ्चुलिका जातु भाराय भोगिन । ५५२

सर्पने पोतानी कांचळी क्दाच पण भाररूप थती नथी

२१ चिर, न हि नर्मापि शर्मदम् । ५५३

घणी हासी-मस्करी सुखकारी थती नथी

२२ पति विनाऽपि तद्वेश्माभिभवार्थैव योषिताम् । ५६१

पति विना पतिनु घर पण स्त्रीओना पराभवने माटे थाय छे

२३ सर्वत्र कुशल तासा स्त्रीणा या स्यु पतिव्रता ।५६७

जे स्त्रीओ पतिव्रता-सती होय छे तेओने सर्वे ठेकाणे कुशल-क्षेम थाय छे

२४ सुलभा धनिना हि भी । ५७०

धनवानोने भय सुलभ होय छे

२५ जातस्य हि ध्रुव मृत्युरकृतार्थस्य मृत्युभी । ५९८

जेनो जन्म थयो तेनु मरण अवश्य थवानु छे, अने जेणे पोताना जन्मने सफळ नथी कर्यो तेने ज मरणनो भय होय छे

२६ अचात्तक्षीरपाणाय कस्मै रोचेत काञ्जिका ? ।६३३

પીવાને માટે જેને દૂધ મળ્યુ હોય એવા કયા માણસને ખાટી છાશ પીવાની રુચિ થાય ?

२७ तप क्लेशसहाना हि न मोक्षोऽपि दवीयसि । ६७२

તપના કષ્ટને સહન કરનાર મનુષ્યોને મોક્ષ પણ દૂર નથી તો બીજાની વાત જ શી ?

२८ महाभय प्राणभय सर्वेषामपि देहिनाम् । ६९०

તમામ પ્રાણીઓને મૃત્યુભય નાથી મોટો ભય છે

२९ अप्येकाहपरिव्रज्याऽवश्य स्वर्गापवर्गदा । ६९१

એક દિવસ પાળેલી દીક્ષા પણ અવશ્ય સ્વર્ગ અથવા મોક્ષને આપનારી થાય છે

३० दैव दुर्बलघाति हि । ७०५

દૈવ—ભાગ્ય દુર્બળને મારનાર છે

३१ महर्द्धय इवामोघवचना हि पतिव्रता । ७१३

આઠ મહા સિદ્ધિઓની પેઠે પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ પણ અમોઘ (સફળ) વચનવાળી હોય છે

३२ पङ्कमग्नाऽपि, पद्मिन्येव हि पद्मिनी । ૭૨૭

કીચડથી લેપાએલી હોય તો પણ પદ્મિની (નલિની) છે તે પદ્મિની જ છે અર્થાત્ અનેક દોષોમાં ડૂબેલા હોય તો પણ કુળવતી સ્ત્રીઓ હાની કરતી નથી અને પોતાના સદાચરણને છોડતી નથી

३३ प्रमाणमन्तःकरणं स्वनिष्टानिष्टनिर्णये । ૭૬૧

પ્રિયાપ્રિય-કર્ત્તવ્યાકર્ત્તવ્યનો નિર્ણય કરવામાં પોતાનું અન્તઃકરણ જ પ્રમાણ છે અર્થાત્ પોતાનું અન્તઃકરણ જે વાત કબુલ કરે તે પ્રમાણે વર્તવું

३४ कियत् क्षेम दुरात्मनाम् ? । ८०१

દુષ્ટ પુરુષોને કુશળતા ક્યાં સુધી હોય ?

३५ सेवां मनस्वी कः कुर्यात् ? कुर्याद्वा तर्हि भूपतेः । ८०७

કોણ બુદ્ધિમાન્ પુરુષ પારકી સેવા કરે ? અને કદાચ કરે તો રાજાની જ કરે

३६ नाल्पस्य दक्षताजुषाम् । ८०६

ચતુર માણસોની આગળ નાની વાત છાની હોતી નથી

३७ नारीणामातुरत्वे हि न दूरे नयनोदकम् । ८२१

સ્ત્રીઓને કષ્ટના સમયમાં આંખમાં આંસુ આવતાં વિલંબ થતો નથી

३८ न कश्चिद् बलवान् विधेः । ८५३

વિધિ-કર્મથી કોઈ બલવાન્ નથી

३९ इष्टजनदर्शनात् नूतनमिव दुःखं भवति देहिनाम् । ८७०

પ્રાણીઓનું જૂનું થઈ ગએલું દુઃખ, ઇષ્ટ માણસોને દેખવાથી તાજું થાય છે

४० जीवन् हि, प्राणी भद्राणि पश्यति । ८७३

જીવતો માણસ કુશળ (નય) ને જુએ છે

४१ न स्त्रीपरिभवं कोऽपि, सहते । ९८४

પોતાની સ્ત્રી પ્રત્યેના ઉપદ્રવ-પરાભવને કોઈ સહન કરી શકતો નથી.

४२ न ह्यनाख्यातरोगस्य रोगिणोऽपि चिकित्सितम् ।९८९

રોગીના, જેણે કહેવામાં ન આવેલ તેવા રોગની ચિકિત્સા-ઔષધ-ઉપચારાદિ થતું નથી

४३ अत्र* काले हि, स्वप्न शीघ्र फलप्रद । १०२०

પ્રાત:કાળનુ સ્વપ્ન જલદી ફળ આપનાર થાય છે

४४ भाग्ये हि विजयो नृणा पाणिपद्मे मरालति। १०२७

ભાગ્યની વિદ્યમાનતામા વિજય મનુષ્યાના કરકમળમા હંસની માફક આચરણ કરે છે

४५ स्नेहो हि, याति जन्मशतान्यपि । १०७३

ખરા સ્નેહ સેંકડો ભવ સુધી પણ સાથે જાય છે

सर्ग ४ थो.

१ पित्ता बाल्ये हि शासिता । १७

બાલ્યાવસ્થામા, પિતા શિક્ષા-શિખામણ આપનાર હોય છે

२ स्वयवरे कन्यकाना प्रमाणं हि वृतो नर । १८

કન્યાઓના સ્વયવરમા તેણે વરેલા નરને સર્વોએ માન્ય રાખવા પડે છે

* प्रात काले ।

२ मुद हि स्वो गुणाधिक । ४०

ગુણ રીતે અધિક એવા પોતાનો માણસ આન દ માટે થાય છે

सर्ग ७ मो

१ सुत सिंही, सौम्य भद्र च मन्यते ।
गजा ग्त हि जानन्ति तस्य क्रीडा शिशोरपि। ९०

સિંહણ પોતાના બચ્ચાને શાંત અને ભદ્રિક માને છે પણ ત સિંહના બાળ ની ક્રીડા તો હાથીઓજ જાણી શકે છે કેમ કે તેનું ...

२ परेपामेव शस्त्राणि स्वकानि स्युर्महात्मनाम् । ४५६

મહાત્મા—મહાન પુરુષોને પારકા શસ્ત્રો પણ પોતાના થાય છે

सर्ग ९ मो

१ महता प्रतिपन्न हि यावज्जीवमपि स्थिरम् । २१७

મોટા પુરુષોએ સ્વીકાર કરેલી વાત યાવજ્જીવ સુધી સ્થિર રહે છે

७ धवलैर्गीयते यत्तद् न सर्वं सत्य । २२९

ધવલ મંગળ ગીતોમાં જે ગવાય છે, તે બધું સત્ય હોતું નથી

सर्ग १० मो.

१ प्रविशन्ति वर घोरे ज्वलितेऽपि हुताशने ।
वान्त भोक्तु न हीच्छन्ति कुले जाता अगन्धने । ७८१

અગંધન કુળમાં ઉત્પન્ન થએલા (સર્પો), બળતો જ્વાળાવાળા ભયંકર અગ્નિમાં પ્રવેશ કરે છે, પણ વમેલા વિષ પાછું ચુસી લેવાને ઇચ્છતા નથી

सर्ग १२ मो

१ सुप्त-प्रमत्त-भ्रूणर्षि-स्त्रीषु हि प्रहरेत क ? । ६

સુતેલા પ્રમાદી, બાળક, ઋષિ અને સ્ત્રી, આના ઉપર કોણ પ્રહાર કરે ?

सर्ग १ लो.

१ अपकारिष्वपि कृपा सतां किं नोपकारिषु ? । ७

અપકારી મનુષ્યો ઉપર પણ સજ્જન પુરુષોની કૃપા હોય છે, તો શું ઉપકારી ઉપર ન હોય ? હોયજ

२ स्वर्गाय जायतेऽवश्यमप्येकाहकृतं तपः । १०

એક દિવસ પણ કરેલું સમ્યક્ તપ સ્વર્ગને આપનારું થાય છે

३ धर्महीनानां हीदृशी† गतिः । १९

અધર્મી જનોની આ દશા થાય છે

४ जनो हि जीवितव्यार्थी तन्नास्ति न करोति यत् ।२५

જીવવાની ઇચ્છાવાળા માણસ, એવું કોઇ કૃત્ય નથી કે જેને તે ન કરે

५ सहेत कः स्वदारेषु पारदारिकविप्लवम् ? । २७

પોતાની સ્ત્રીને વિષે પરના ઉપદ્રવને કોણ સહન કરી શકે ? (કોઇ નહીં)

† अकालमरणादिरूपा । १

६ भृगुपातेन वपुरेव हि शीर्यते ।
शीर्यते नाशुभ कर्म जन्मान्तरशतार्जितम् । ५७

ભૃગુપાતથી (પર્વત ઉપરથી પડીને મરવાથી) શરીરનો જ નાશ થાય છે પણ સેંકડો ભવામાં ઉપાર્જન કરેલા અશુભ કર્મોનો નાશ થતો નથી

७ आदरेण गृहीत हि किंवा न स्यान्मनस्विनाम् ? । ६०

આદર પૂર્વક ગ્રહણ કરેલ (વિદ્યા વગેરે) બુદ્ધિશાળી પુરુષોને શું સફળ નથી થતું?

८ सम्भोगभूमयोऽपि स्युस्तपसे शान्तचेतसाम् । ६३

શાંતચિત્તવાળાઓ (મુનિઓ) ને સંભોગના સ્થાનો પણ તપસ્યાના કારણભૂત થાય છે

९ क्षीरपाणमिवाहीनामुपकारोऽसता यत । ६८

દુર્જન માણસો ઉપર કરેલો ઉપકાર સર્પને દુધ પાવાની માફક હાની કર્તા થાય છે

१० आपोऽपि, तप्यन्ते वह्नितापत । ७०

(શીતસ્વભાવવાળુ) પાણી પણ અગ્નિના તાપથી ગરમ થાય છે (તેમ અત્યંત શાંત મુનિઓ પણ કદાચિત્ કારણથી ક્રોધાતુર થાય છે)

११ उत्तिष्ठति यतो वह्निस्तत्र विध्यापयेत् सुधी । ७४

बुद्धिमान् पुरुष, જ્યાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થયો હોય, ત્યાથી (મૂળમાથી) બુઝાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે

१२ चन्द्रादमाऽर्कांशुतप्तोऽपि नार्चिर्मुञ्चति जातुचित् ।७५

ચદ્રાશ્મા (ચન્દ્રકાન્તમણિ), સૂર્યના કિરણોથી તપી જાય તો પણ ક્યારેપિ અગ્નિની જ્વાળા કાઢતો નથી

१३ न स्यात् स्याच्चेच्चिर न स्यात् चिर चेत्तत्फलेऽन्यथा ।
खलस्नेह इव क्रोध सता । ७६

જેમ દુષ્ટના માણસ સાથે કરેલો સ્નેહ વધારે વાર ટકી રહતો નથી અને તે સ્નેહથી કઇ ફાયદો પણ થતા નથી તેમ સજ્જન પુરુષોને ક્રોધ થતો નથી, કદાચિત્ થાય તો સ્થિર રહતો નથી અને કદાચ સ્થિર રહે તો પણ તે અનિષ્ટ ફળ આપવામા વ્યર્થ નિવડે છે

१४ भवादृशा † समदृशो ह्यपकार्युपकारिषु । ७८

(મુનિમતગજે) ઉપકારી અને અપકારી બન્નેને વિષે સમદૃષ્ટિવાળા હોય છે

---

† मुनिवर्या ।

१५ शरीरं गत्वरमिदं ह्याहारेणापि पोषितम् ।
किमनेन शरीरेण किं चाऽऽहारेण योगिनाम् । ८४

માન મા ! આહારથી પણ પોષણ કરાએલુ શરીર નષ્ટ થવાના સ્વભાવવાળુ છે, માટે યોગી પુરુષોને આહાર તુ અથવા શરીર નુ શુ પ્રયોજન છે?

१६ अर्च्यान्नार्चति य सोऽपि पापः किमुत हन्ति य । ८७

પૂજનીય મહાત્માઓને જે પૂજે નહીં તે પણ પાપી કહેવાય છે, તો પછી તેમને જે મારે તેની તો વાતજ શી કરવી?

१७ मान्य हि गुरुशासनम् । ९३

મોટાઓની આજ્ઞા માન્ય હોય છે-કરવી જોઇએ

१८ छलान्वेषी हि मन्मथ । ९६

કામદેવ હમેશા છિદ્ર તપાસ્યા કરે છે (લાગ ફાવે કે તુરતજ પોતાનુ શાસન જમાવી દે છે)

१९ आधिपत्य हि, प्रायोऽन्धङ्करण नृणाम । ११८

અધિપતિપદ્ પ્રાય મનુષ્યોને અંધ કરે છે

२० दुर्वाराणीन्द्रियाणि हि । १२०

ઇન્દ્રિયો મુશ્કેલીથી વશ કરી શકાય તેવી છે

२१ अहो ! सर्वङ्कष स्मर । १२१

કામદેવ, તમામ ગુણોને મૂળથી ઉખેડી નાખે છે

२२ सत्यो हि विरला स्त्रिय । १२४

સ્ત્રીઓ [illegible] સતી હોય છે

२३ पोषकस्यापि नात्मीयो मार्जार इव दुर्जन । १२६

બિલાડાની પેઠે દુર્જન પોતાના પોષકનો પણ આપ્ત થતો નથી

२४ तिर्यञ्चोऽपि हि रक्षन्ति पुत्रान् प्राणानिवात्मन । १३८

તિર્યંચ (પશુઓ) પણ પોતાના પુત્રોની જીવની માફક રક્ષા કરે છે

२५ धीमद्भ्य को न शङ्कते ? । १४८

બુદ્ધિમાન્ મનુષ્યોથી કોણ [illegible] ન રહે ?

२६ कुतो निद्रा महात्मनाम् ? । १६०

મોટા પુરુષોને (ઘણી) નિદ્રા ક્યાંથી હોય ?

२७ प्रायस्तेजोऽनुमानेन जायन्ते प्रतिपत्तय । १७९

પ્રાયઃ જેવું તેજ (આકૃતિ) તેવા આદર-સત્કાર થાય છે

२८ भोगिनामुपतिष्ठन्ते भोगा काममचिन्तिता । १८५

(પુણ્યશાળી એવા) ભોગી પુરુષોને અણધાર્યા ઘણા ભોગો આવી મળે છે

२९ तापसा ह्यतिथिप्रिया । १९५

તાપસોને મહેમાન પ્રિય હોય છે

३० प्रायेण, गोप्य न खलु तादृशाम्† । १९८

પ્રાયઃ સજ્જન પુરુષોની પાસે કંઈ છુપાવવા લાયક હોતું નથી

३१ श्रेष्ठो हि क्षत्रियेष्वेष*निर्मन्त्रोऽपि सकामयो । २३४

ક્ષત્રિયોમાં અરસપરસ રાજી સ્ત્રી-પુરુષોનો મંત્ર વિનાનો પણ ગાંધર્વ વિવાહ શ્રેષ્ઠ મનાય છે

† सता समीपे । * गान्धर्वविवाह ।

३२ अन्यथा चिन्तित कार्यं दैव घटयतेऽन्यथा । २३९

એક રીતે ચિંતવેલા કાર્યને દૈવ (ભાગ્ય) વિપરીતપણે બનાવે છે અર્થાત્ ધાર્યું હોય કાંઈ અને બને છે કાંઈ.

३३ नवीभवन्ति दुःखानि सजात हीष्टदर्शने । २७१

વહાલા માણસોનો મેળાપ થવાથી જૂનાં દુઃખો નવાં થાય છે.

३४ निम्नानां, छद्मनाद्य कुतो जय ? । ३१२

નીચ માણસોને કપટ વિના જય ક્યાંથી મળે ?

३५ हन्त ! प्रहारिणि हरौ हरिणानां कुत स्थिति ? । ३४६

જ્યાં સિંહ પ્રહાર કરનારો હોય, ત્યાં હરિણોની વિદ્યમાનતા ક્યાંથી હોય ?

३६ यान्ति नाथमपृष्ट्वापि नायकार्याय मन्त्रिण । ३५४

મંત્રિઓ સ્વામીના કાર્યને માટે તેમને પુછ્યા વિના પણ ક્યારેક જાય છે.

३७ स्वामिभक्तिप्रभावो हि भृत्याना कवचायते । ३५५

સ્વામીની ભક્તિનો પ્રભાવ નોકરને માટે બખ્તરનુ કામ કરે છે

३८ दर्पिष्ठ हि, वाजिना मरुता च किम् ? । ३५७

ઘોડાઓને ને પવનને વધુ દૂર શુ છે ? કાઈજ નહિ જ્યા ધારે ત્યા જ દી પહોચી જાય છે

३९ अज्ञाता अपि पूज्यन्ते महान्तो मूर्त्तिदर्शनात् । ३५८

અજાણ્યા હોવા છતા પણ મહાપુરુષો તેમની મૂર્તિ (આકૃતિ) ના દર્શનથી પૂજાય છે

४० बुद्धि कर्मानुसारिणी । ३८५

બુદ્ધિ, ભાગ્ય(કર્મ)ને અનુસરનારી હોય છે

४१ भोगी हि भाजन स्त्रीणा सरितामिव सागर । ३९२

જેમ નદીઓને મળવાનુ સ્થાન સમુદ્ર છે, તેમ સ્ત્રીઓનુ પાત્ર ભાગીપુરુષ છે (અર્થાત્ પુણ્યશાળી ભોગી પુરુષો જ્યા જાય ત્યા તેમને સ્ત્રીઓ વરવા ચાહે છે)

४२ धनिना, मर्नमीपरकर यव । ८००

धननान पुरुषोने नदु जम मुश्केली वि नातु छे

४३ कुत कृतजिनानाना चोधिनीनसमागम ? । ५०९

जेणे नियाणु कर्नु होय तेओने सम्यक्त्वनी प्राप्ति क्याथी होय ?

४४ कालदृष्टाहिना न्ष्टे कियत्तिष्ठन्ति मान्त्रिका ? । ५१०

जनप्रेरित सर्पना डसा पछी मन्त्रवादीओ क्या सुधी ठेरे ? अर्थात् त्या मन्त्रवादीओनु न चाले ?

४५ आपो नार्यश्च नीचगा । ५२६

पाणीनो प्रवाह अने स्त्रीओ नीचे नीचे जवा वाळी होय छे अथात् केटलीक हलका स्त्रीओ नीच पुरुषमा मन करनारी होय छे

४६ योषित ग्वलु मायया ।

अपरं दूषयित्वाऽपि स्वदोष छादयन्ति हि । ५८५

स्त्रीओ कपटवडे बीजाओने दूषित करीने पण पोताना दोषोने ढाके छे

४७ मायिन्य खलु योषित । ५४६

ઘણું ભાગે સ્ત્રીઓમાં કપટી હોય છે

४८ गतयो भिन्नमार्गा हि कर्माधीना शरीरिणाम् । ५६७

પ્રાણીઓની કર્મને આધીન ગતિઓ ભિન્ન ભિન્ન હોય છે

४९ पशुवत् पशुपाला हि न विमृश्य विधायिन । ५८२

પશુઓની માફક પશુઓને પાલન કરનારા ગોવાળીયા વગેરે પણ વિચારીને કામ કરનારા હોતા નથી

५० नाज्ञा लङ्घ्या विधे खलु । ५८३

વિધિ (કર્મ) ની આજ્ઞા નિશ્ચે કરીને ઉલ્લંઘન કરી શકાતી નથી

५१ अशुभ वा शुभ वाऽपि सर्वं हि महतां महत् । ५९६

મોટાઓનું શુભ કે અશુભ–સારું કે ખોટું બધુંયે મોટું હોય છે

सर्ग २ जो

१ विपन्ने पितरि प्रायो ज्यायान् पुत्रो धुरन्धर । १७

પિતાનુ મ ણ થયા પછી પ્રાયે કરીને મોટો પુત્ર ઘરના ભાર ને વહન કરનાર થાય છે

२ भारोद्धाराय पाल्यन्ते रम्या इव सुता परम् । १६५

પિતાઓની મા નો ભાગ ઉપાડી ને તટના માટે પુત્રોનુ પાલન કરવામા આવે છે

३ कुलीनाना, गुर्वाज्ञा हि बलीयसी । १६८

કુલવાન પુત્રોને માટે મોટા પુરુષોની આજ્ઞા સર્વથા માન્ય હોય છે

४ जैनर्षयो महात्मानो भाषन्ते न मृषा कदाचित् । २५२

જૈન મુનિઓ-મહાત્માઓ કદાપિ જુઠુ બોલતા નથી

सर्ग ३ जो

१ विज्ञीप्सवो हि विज्ञाप्या सर्वेऽपि न्यायिभिर्नृपै ५७

ન્યાયી રાજાઓએ અરજ કરવા ઇચ્છનારા બધા ઓને અરજ કરવા દેવી જોઇએ અર્થાત્ બધાઓની અરજને સાંભળવી જોઇએ

२ फलप्राप्त्यनुसारेण प्रायेण हि मनोरथ । १०

પ્રાય કરીને જેવુ ફળ મળવાનુ હોય તેને અનુસાર ઇચ્છા થાય છે

सर्ग ४ थो

१ किं स्वल्पाम्भ सभविनो दुग्धे स्यु पूतरा क्वचित् ११

થોડા પાણીમા ઉત્પન્ન થનારા પુરા શુ કોઇ કાળે દુધમા ઉત્પન્ન થઇ શકે ? કદાપિ ન થઇ શકે

२ गिरौ वर्षति पर्जन्यो लक्ष्मी श्रयति निर्गुणम्। १३

વરસાદ પર્વત ઉપર વરસે છ અને લક્ષ્મી ગુણ હિત માણસને ત્યા જઇને રમે છે

३ फलदो ह्युद्यमो नृणाम । २१

ઉદ્યમ મનુષ્યોને ફળ આપનાર નિવડે છે

४ दु खितो दु खिताना हि पीडा जानाति मानसीम् १२७

જે દુખી હોય તે જ દુખી જીવેની મનની પીડાને જાણી શકે છે

५ कष्ट पाको हि कमण । २९३

અશુભ કર્મના ફળનો ઉદય કષ્ટદાયક છે

पर्व १० मुं

सर्ग १ लो.

१ सुखसाध्ये ह्यनुष्ठाने प्रायो लोक प्रवर्तते । ७४

सुखपूर्वक थई शके तेवी क्रियाओनी अंदर ना लोको प्रवर्ते छे

२ भवो ह्यनन्तीभवति स्वकर्मपरिणामत । ८५

पोताना अशुभ कर्मना परिणामथी संसार परिभ्रमण अनंत संधी-छेडा विनानुं पण थई शके छे

३ बलीय कर्म नाम हि । ११७

कर्म बलवान छे

४ अज्ञानजाद् दुर्विनयान कुप्यन्ति महाशया । १३३

अजाणपणाना थयेला अविनयथी मोटा पुरुषो कोपायमान थता नथी

सर्ग २ जो

१ प्राज्य कर्मान्यथा कर्तुं यद्वाऽर्हन्तोऽपि नेशते । ११

वणा (निकाचित) कर्मने निष्फल करवाने माटे तीर्थंकर भगवन्तो पण समर्थ थता नथी

२ गुरूणां किल सम्सर्गाद् गौरवं स्याल्लघोरपि । ६९

મોટા પુરુષાના સંસર્ગથી નાના માણસો પણ મોટાઈ મેળવી શકે છે

३ अर्हज्जन्म हि मोक्षाय भवभाजां भवादपि । ९१

અરિહંત ભગવાનનો જન્મ, પ્રાણિઓને સંસારથી પણ મુકાવનાર થાય છે

४ राज्ञां हि वचसाऽर्थे स्यान्मनसा सुसदामिव । १७६

જેમ દેવતાઓનું કાર્ય મનમાં સંકલ્પ કરવાથી સિદ્ધ થાય છે તેમ રાજાઓનું કાર્ય વચનથી-આજ્ઞા કરવાથી સિદ્ધ થાય છે

सर्ग ३ जो

१ नापेक्षाञ्चक्रिरेऽर्हन्तः परसाहायिकं कचित् । २९

તીર્થંકર ભગવંતો અન્યની સહાયની અપેક્ષા કદાપિ કરતા નથી

२ स्वामिधर्मो ह्ययं* खलु । ८६

જેને તુ જીવન પર્યંત પાલન કરવુ એ સ્વામીઓનો પ્રધાન ધર્મ-કર્તવ્ય છે

३ कोप प्रणामावधिको महता हि महानपि । १०३

મહાપુરુષોનો ઘણો (તીવ્ર) ક્રોધ પણ પ્રણામ સુધી જ રહે છે, અર્થાત્ પ્રણામ કરવાથી તુરત શાંત થઈ જાય છે.

४ रम्या, स्वादर्थकथिता कथा । २०६

અર્થી કહેલી વાર્તા ઘણી પ્રિય લાગે છે

५ धिक् प्रतिष्ठाच्युत नरम् । २४

જેની પ્રતિષ્ઠા-આબરૂ નષ્ટ થઈ હોય, એવા માણસને ધિક્કાર છે

६ पूज्य सर्वत्र पूज्यते । २१५

પૂજનીય માણસ (જ્યાં જાય ત્યાં) બધે ઠેકાણે પૂજાય છે

---

* आजीवितान्तपालनस्वरूप ।

१९ कदनाय त्वरितम् ? । ४४१

જનાગીરા ઝાંગી જોડુ ન્યો ૨ ગામા થાય

२० या स्वमा हि पथिरा इव । ४७९

(આ૨ મા બ્રુ ૨ સારા ॥) મુનિઓ, (પ્ર —
નિગ ામગામા ગર ા૱ જેનુ ન ૨ મુ

२१ महान्तो हि न कुप्यन्ति । ४८६

મોટા પુરુષો કોપાયમાન થતા નથી

२२ न ममार हि भोजनम् । ५०६

ભ્રમ પામ્યાનુ કગ મોજ૨ જ ૮ (આ નમાપ્ત
નવાજિન ો ઝ૭ા ૨૬૭)

२३ प्राणात्ययेऽपि जन्तूना प्रकृति खलु दुस्त्यजा ?। ५३६

પ્રાણનો નાશ થાય તો પણ પ્રાણિઓની પ્રકૃતિ
જતી નથી

× हीनपुण्य नाम् ।

२४ भृत्यानामपराधे हि भर्तुर्दण्ड इति स्थिति । ५३८

નોકરના અપરાધમાં સ્વામીને દંડ થાય, એવો લોક વ્યવહાર છે

२५ जय्य महद् द्विपच्चक्र विना न खलु सैनिकैः । ५५४

સૈન્યની મદદ વિના શત્રુનું મોટું સૈન્ય જીતી શકાતું નથી

२६ यदग्नि शुष्कसम्पर्काद् दहत्यार्द्रमपि क्षणात् । ५८९

અગ્નિ સૂકાં લાકડાંના સંબંધથી લીલાને પણ જલદી બાળી નાખે છે

सर्ग ४ थो.

१ स्वौजःफलं हि गृह्णन्ति संसार सुखगृध्नवः । ६४

સંસારના સુખમાં આસક્ત પુરુષો પોતાના પરાક્રમનું ફળ ગ્રહણ કરે છે

२ सर्वस्यापि हि लोकस्य न प्राणेभ्योऽपरं प्रियम् । ८२

તમામ મનુષ્યોને પ્રાણથી વધારે કોઈ ચીજ પ્રિય હોતી નથી

સાકાનનું વન કયું એનું આપણે થયું છે તો પછી નવાં તે પાસું કાકાના (અકાર આપવા) વાનનો ના વાનર થી કી ?

१४ गजशालीनिविष्ट किं काकालो गविकीभवन् ?। ३९३

નાથી ન નમ્ન (ઉપર આપવાની દોરી) ઉપર બેનવાથી ગનટો । નહિ માસ્ત-અથવા મોટો થઈ શકે !

१५　　　　उदिते हार्के, न तत्रास्ति तमांसि च । ३९४

૨૬ ઊગે ત્યારે ન (ચ. આદિના) જાણે તે અને અંધકાર પણ રહેતો નથી

१६ पुण्याधीनो हि विभव ।　　　　　　　３९६

વિભૂતિ-વૈભવ પુણ્યનો આધીન છે

१७ प्रत्याकारे यदेकस्मिन् युगपन्न ह्यसिद्वयम् । ४००

એક મ્યાનમાં એક સાથે બે તલવાર રહેતી નથી

१८ कार्यगतिर्विषमा च ।　　　　　　　　४०३

કાર્યની ગતિ વિષમ છે

१९ बलीयसाऽवरुद्धाना त्राण नान्यत् पलायनात्। ५१७

બળવાન પુરુષથી ઘેરાએલાઓને ભાગવા સિવાય બીજું કોઈ રક્ષણ નથી

२० विपद्यपि हि नार्हन्त परोपद्रवकारिण । ६४५

તીર્થંકરો કષ્ટને સમયે પણ બીજાઓને ઉપદ્રવ-દુઃખ કરવાવાળા થતા નથી

सर्ग ५ मो.

१ देशाऽऽचारो हि न ह्रिये । ५४

દેશાચાર લજ્જાને માટે થતો નથી

२ पञ्चाननस्य न ह्यग्रे भवत्यन्य पराक्रमी । ६८

સિંહની પાસે બીજો કોઈ પરાક્રમી હોઈ શકતો નથી

३ माया जैत्री त्वमायिषु । ९६

માયા, સરલ મનુષ્યોને જીતવાવાળી થાય છે

सर्ग ६ ह्रो

१ तपोवृद्धो, [illegible] हि महत्पद । ३७

[illegible] છે

२ प्राय पापनिवामाना पा [illegible] । ३४

[illegible]

३ अद्यानुर्हि [illegible] लाभान्तरायकृत। ३५

[illegible] (૫ [illegible] ૫) [illegible]

४ अहदागायनैवेका सर्वकायु [illegible] । ६०

[illegible]

५ अपुत्राया, [illegible] परम् †। ७५

[illegible] ૬૮ [illegible]

† पुत्र द या ।

६ नान्यथा भवितव्यता । ८०

હોનહાર મિથ્યા થતુ નથી

७ वलिष्ठा भवितव्यता । ८६

ભાવિભાવ બળવાન છે

८ बुद्धिसाध्येषु कार्येषु कुर्युर्नैरिननोऽपि किम् ? । १०१

બુદ્ધિથી સિદ્ધ થનારા કાર્યોમાં મનુષ્યો પરાક્રમી હોય તો પણ તેઓ શું કરી શકે ?

९ किं हि, दु साध्य सुधिया धिय ? । १०३

બુદ્ધિમાન પુરુષોની બુદ્ધિની પાસે શું કાર્ય અસાધ્ય થઈ શકે તેવું છે ?

१० अग्निर्हि, न स्व कस्यापि विप्रवत् । १०७

બ્રાહ્મણની માફક અગ્નિ કોઈનો પણ અંગત (હિ નુકસાન ન કરનારો) થતા નથી

११ पुण्यपुंसा विदेशेऽपि महचर्यो ननु श्रिय । १२४

પુણ્યશાળી પુરુષોને વિદેશો વિષે પણ લક્ષ્મી સહચરી—સાથે ચાલનારી થાય છે

१२ समये पुत्रयोगो हि नृणामाख्याति पौरुषम् । १६१

પુત્ર [illegible] પણ [illegible] મનુષ્ય [illegible] છે

१३ धीमद्भि पुत्रपुत्रस्य हि मुखपद्मस्य दुष्करम् । १६६

બુદ્ધિશાળી [illegible] રીતે પાળેલા ઉપવની [illegible]

१४ यत्पुरक्षाक्रमागतोऽपि हर्षो मादृशां मन । १६८

આ [illegible] પણ દેખતામાં આવેલા દુઃખી મનુષ્ય મનો [illegible] છે

१५ न कन्याप्रार्थनं जातु स्वजाति महतामपि । २२५

કન્યાની માગણી કરી તે મોટા પુરુષોને પણ કદાપિ [illegible]નને ભારે થતી નથી

१६ पत्यु प्रेमाऽऽकाङ्क्षिणीनां किं पुत्रेणापरेण वा । २०३

પતિના હિતને ઇચ્છનારી મહા સ્ત્રીઓને પુત્ર અને બીજી ચીજોનું શું પ્રયોજન છે?

१७ मायिभि को न वञ्च्यते ।　　　　　　　　३२८

કપટી પુરુષોથી કોણ નથી ઠગાતુ ?

१८ कौतुकिन , सेनाङ्गेषु हि भूभुजः ।　　　　३४६

રાજાઓ સેનાના અંગો—હાથી—ઘોડા— વગેરેમાં કૌતુકવાળા હોય છે

१९ किमसाध्य मनुष्याणामभेद्यमिव पाथसाम् । ? ३४७

જેમ પાણીના પુરને કાંઇ પણ ન—ભેદાય ન તોડાય તેવુ નથી તેમ મનુષ્યોને માટે પણ કયુ કાર્ય અસાધ્ય છે ?

२० सर्वत्र विभवा पूज्या ।　　　　　　　　३९०

બધે સ્થળ વૈભવ પૂજાય છે

२१ नाकाले फलति क्रिया ।　　　　　　　　४११

ક્રિયા, સમયનો પરિપાક થયા વિના—અકાળે ફળતી નથી

२२ नाल भोग्यफल कर्माऽभुक्त्वा क्षेप्तु जिना अपि। ४२२

ભોગ્ય ફળવાળા કર્મને (જેનુ ભોગવવુ બાકી છે એવા કર્મને) દૂર કરવાને માટે જિનેશ્વર પણ સમર્થ નથી

सर्ग ३ जो

१ [illegible] आदि [illegible] गुरुमान् । २३
[illegible]

२ [illegible] कृतो हि [illegible] । ३१
[illegible]

३ [illegible] पुन [illegible] निवर्तेत । ३७
[illegible]

४ अधिका [illegible] । ६७
[illegible]

५ गुरौ विरक्तभावो हि विद्या [illegible] नान्यथा । १०२
गुरो [illegible]
नथी [illegible]
नथी—[illegible] नथी

६ नीचादप्युत्तमा विद्या गृह्णीयात् प्रथित ह्यद । १२४

આ વાત પ્રસિદ્ધ છે કે નીચ મનુષ્યો પાસેથી પણ ઉત્તમ વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરવી

७ कर्म, बलीय कीन्तौषधम् ? । १४६

કર્મ બળવાન છે, તેની પાસે ઔષધ ના હિસાબમા છે?

८ किं नाश्रौषीरुपादेय स्त्रीरत्न दुष्कुलादपि ? । १६९

શુ તે નથી સાંભળ્યુ ? કે-હલકા કુળમાથી પણ સ્ત્રીરત્ન ગ્રહણ કરવુ ?

९ स ह्याप्तो, योऽग्रेगूर्धर्मवर्त्मनि । २०६

જે ધર્મના માર્ગમા અગ્રેસર હોય તે આપ્ત શ્રેષ્ઠ કહેવાય છે

० मर्यादा पालयन्नब्धिरपि पृथ्वीं न लुम्पति । २२९

મર્યાદાને પાળનારો સમુદ્ર પણ પૃથ્વીનો લોપ કરતો નથી

११ जलदलेन आकण्ठ मग्नं तीर्थंकृतामपि । २५८

[illegible]

१२ भोगानामपि किं तेन यद् दुष्कर्मविपच्यते । २६९

[illegible]

१३ ×आसाऽन्यत्रापि न प्रायः मायावेषु तु का कथा ? ।

મહા મુનિઓ [illegible] ઇચ્છા હોતી નથી [illegible] સ્થાનેથી [illegible]

१४ भावी नान्यथा । २९३

ભાવિભાવ અન્યથા થતો નથી

सर्ग ८ मो

१ शिष्याः कुर्वन्ति गुर्वाज्ञां राजाज्ञामिव सेवकाः । ४४

જેમ સેવકો રાજાની આજ્ઞાને પાળે છે તેમ શિષ્યો ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન કરે છે

† कर्म । × महर्षीणाम् ।

२ कुर्वन्ति विक्रमासाध्य साध्य बुद्ध्यैव धीधना । १४८

બુદ્ધિવાળી પુરુષો, પરાક્રમથી સિદ્ધ ન થાય તેવા કાર્યોને પણ બુદ્ધિવડે કરીને સિદ્ધ કરે છે

३ बलीयसोऽनुसरण, नीति । १६८

બળવાન પુરુષનુ અનુસરણ કરવુ-તેનો આશ્રય લેવો, એ નીતિ છે

४ किं किं करोति न पुमानाशापाशवशीकृत ?। १८०

આશાથી બધાયેલો માણસ શુ શુ કામ નથી કરતો ?

५ लाभाल्लोभो हि वर्धते । ३८६

લાભથી લોભ વધે છે

६ सन्त शक्तौ परस्यापि मात्सर्यं नहि बिभ्रति। ४३३

સન્ત પુરુષો પોતાના શત્રુની શક્તિને વિષે પણ ઈર્ષ્યા કરતા નથી

७ भूभुजा युज्यते दुष्टनिग्रह साधुपालनम् । ४८८

દુષ્ટોને શિક્ષા કરવી અને સાધુઓનું–સજ્જનોનું રક્ષણ કરવું એ રાજાઓનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે

८ न ह्यापदा तीर्थकृतो विपद्यन्ते कदाचन । ५४७

તીર્થંકરો કદાપિ પીડાથી મૃત્યુ પામતા નથી.

सर्ग ९ मो

१ दशा ह्यन्तेऽल्पतेजस । ५६

દીવો, અન્ત અવસ્થામાં હીન કાન્તિવાળા થાય છે

२ कलाग्राह्या यदीश्वरा । ७२

ધનાઢ્યો કળા–કૌશલ્યથી પ્રસન્ન થાય છે

३ पृथिव्या पार्थिवादन्यो न कश्चित् कल्पपादप । ७३

પૃથ્વી ઉપર રાજા સિવાય બીજું કોઈ કલ્પવૃક્ષ નથી.

४ अचिन्तिततडित्पाते को वीक्षितुमपि क्षमः ?। ८२

અણધારી વિજળી પડતા તેને જોવાને માટે પણ કોણ સમર્થ થાય ?

५- पर्यालोचपदं नान्यो गृहिणां गृहिणीं विना । ८५

ગૃહસ્થોને પોતાની સ્ત્રી વિના બીજુ કોઇ વિચાર કરવાનુ સ્થાન નથી

६ मदाय विभवः खलु । ८७

વૈભવ મદને માટે થાય છે

७ करकोऽब्धिमपि प्राप्य गृह्णात्यात्मोचितं पयः । ८९

સમુદ્રને પ્રાપ્ત કરીને પણ ઘડો પોતાના જેટલુ જ પાણી લે છે

८ पुंसां राजप्रसादो हि वितनोति महार्थताम् । ९०

રાજાઓની મહેરબાની મનુષ્યોને ઘણુ ધન આપનાર અથવા મોટા કાર્યની સિદ્ધિ કરનાર થાય છે

९ यस्य प्रसन्नो नृपतिस्तस्य कः स्यान्न सेवकः ?। ९१

જેના ઉપર રાજા પ્રસન્ન થાય તેનો કોણ સેવક ન થાય?

१० न्यङ्गितप्रतिमाया हि स्थाप्यते प्रतिमाऽन्तरम्। ९७

ખંડિત પ્રતિમાના સ્થાનમાં બીજી પ્રતિમા સ્થાપન કરાય છે

११ पुंसां वपुर्विशेषोत्थः शृङ्गारो जन्मभूमिषु। ११४

જન્મભૂમિમાં મનુષ્યોને પોતાના શરીરને અનુરૂપ કરેલો શણગાર શોભા આપનારો થાય છે—શોભા આપે છે

१२ सर्वसाधारिणी गङ्गा नहि कस्यापि पैतृकी। १२९

ગંગા નદી સર્વને માટે સાધારણ છે, કોઈના બાપની નથી

१३ भावना हि फलत्येव विनाऽनुष्ठानमप्यहो!। १३१

આશ્ચર્ય છે કે ક્રિયાકાંડ કર્યા વિના પણ ભાવના ફળીભૂત થાય છે!

१४ अनभ्रवृष्टिवल्लाभो महता स्यादचिन्तित । १५७

વાદળા વગરની અણધારી વૃષ્ટિની માફક મોટા પુરુષોને અણધાર્યો લાભ થાય છે

१५ नान्यथा भगवद्गिर । १६५

તીર્થંકર ભગવાનની વાણી ખોટી પડતી નથી

१६ प्रव्रज्या दुष्करा खलु । २१२

દીક્ષા પાળવી ઘણી જ મુશ્કેલ છે

१७ शुभध्यान हि परमपुरुषार्थनिबधनम् । २३८

શુભધ્યાન એ પરમ પુરુષાર્થ–મોક્ષનુ કારણ છે

सर्ग १० मो.

१ वचसा भूभुजा सिद्धिर्मनसेव दिवौकसाम् । ११

જેમ દેવતાઓના કાર્યની સિદ્ધિ મનમા સકલ્પ કરવા માત્રથી થાય છે તેમ રાજાઓના કાર્યની સિદ્ધિ વચનવડે કરીને થાય છે

२ अनुकम्पा [illegible] गोपालका [illegible]। ५६

[illegible]

३ [illegible] कि न [illegible]। १३४

[illegible]

सर्ग ११ मो

१ अपास्य [illegible] [illegible]। ४

[illegible]

२ [illegible] हि नी । ४६

[illegible]

३ [illegible][1] [illegible]। ४८

[illegible] પામી [illegible] નથી

* [illegible]।

वञ्च्यन्ते वञ्चनादक्षैर्दक्षा अपि कदाचन । ८२

धुशिआर ठगानथी डाह्या माणसो पण कोई वखत ठगाई जाय छे

। बुद्धिर्हि जयकामधुक् । १२०

बुद्धि, ए जय मेळववामा कामधेनु समान छे

६　कौ वा, दीपे मत्यग्निमीक्षते ?। १२७

दीवानी विद्यमानतामा अग्निना प्रकाशथी काम आपु करे ?

७ हत सैन्य ह्यनायकम् । १३१

नायक विनानु सैन्य हणाय छे

८ सार्धर्मिकात परो बन्धुर्न संसारे विवेकिनाम् । १४८

विवेकी मनुष्योने ससारमा साधर्मिकी वधारे बीजो कोई बंधु नथी

९ विपन्नपतिकाना हि सतीना शरण व्रतम् । १५२

विधवा एवी सती स्त्रीओने व्रत एज शरणु छे

१० आश्रयस्य महात्मनां तीर्थादप्यतिपावनम् । १४१

महात्माओनो आश्रय (ओथ) [illegible] ते तीर्थथी पण अति पवित्र छे

११ मार्गशीर्षसायं [illegible] कुर्वन्ति मादृशाः ‡ । १६१

प्रतिज्ञा मुजब आपणा [illegible] थाय [illegible]

१२ आविष्टा परस्यास्य निद्रा सहचरी खलु । १६२

आपणनी [illegible] प्रथम सहचारी (साथे चालनारी) छे

१३ जीवन् हि, नरो भद्राणि पश्यति । २०९

जीवतो नर घणां कल्याण (शुभ) ने जुए छे

१४ स पुमान् यो हि कालवित् । २१०

जे समयने ओळखे छे तेज माणस ।

---

‡ प्रतिज्ञा ।

१५ मनोऽधीन हि चेष्टितम् ।　　　　　　　　२१४

બધી ચેષ્ટાઓ મનને આધીન છે

१६　यन्मनसि, प्रायस्तद्धि वचस्यपि ।　२३४

જે મનમા હોય છે, તે વાત પ્રાય વચનમા પણ આવે છે

१७ प्रजानां च पशूनां च गोपाऽऽयत्ता प्रवृत्तय । ३०६

પ્રજાની અને પશુઓની પ્રવૃત્તિઓ તેના રક્ષકને (રાજા અને ગોવાળીયાને) આધીન હોય છે

१८ *स ह्यर्थकामयो· कामधेनु स्वर्मोक्षदोऽपि स । ३५६

તે (જૈન ધર્મ) અર્થ અને કામ પુરુષાર્થ આપવામાં કામધેનુ તુલ્ય છે અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ આપનાર પણ એજ છે

१९ बलीयान् स्त्रीग्रह खलु ।　　　　　　४११

સ્ત્રીઓનો આગ્રહ બળવાન હોય છે

* धर्म ।

२० मूर्खोऽपि विग़ त मारी । ४६७

मनुष्य विना-विद्या नि ६२७

२१ कीदृशमाली योऽन्ता वि॥ । ४६८

[illegible]

२२ मन्दभाग्याना, ख ु र रोहा मन्ता। ४७०

[illegible]

२३ शोक रजहामपि ज्ञात दर्पणप्रतिबिम्बवत्। ४०८

[illegible]

२४ दिना हि भोजन वत्स ! गुणोऽपि न गुण्यते।
४८९

[illegible]

२५ भिक्षा वृणीति सिद्ध हि मौञ्जीबन्धाद् द्विजन्मनाम् । ४८२

બ્રાહ્મણોને મૌંજીબંધ કરવાથી લઈને ભિક્ષા માગવાનુ સિદ્ધજ છે

२६ स्त्रीसन्निधान यूना हि मन्मथद्रुमदोहदम् । ४९०

યુવાન પુરુષોનુ સ્ત્રીઓની પાસે રહેવુ તે કામદેવ રૂપી વૃક્ષને દોહળો પૂર્ણ કરવા-સફળ કરવા જેવુ છે

२७ याचितलाभे हि, याचना किं तनीयसी ? । ५०४

ઇચ્છિત પ્રાપ્તિ થતી હોય ત્યા યાચના થોડી શા માટે કરવી જોઈએ ?

२८ धीर्हि कर्मानुसारिणी । ५०८

બુદ્ધિ કર્મને અનુસારે થાય છે

२९ न कार्यं कारणं विना । ५२६

કારણ વિના કાર્ય થતુ નથી

३० न मुधा देवदर्शनम् । ५४८

દેવોનુ દર્શન ફોગટ જતુ નથી

३१ नामधेयमेव पुरुषस्य हि पौरुषम् । ५५१

[illegible]

३२ दृष्टोऽपि, सुमपुष्पा न स्पृष्ट । ५५५

[illegible]

३३ स्मरति व्यसन प्राप्ते को वा नैकष्टदैवताम् ? । ५७०

[illegible]

३४ दिवाऽप्यम्भ न जीव्यते जीवनीय विना न तु । ५७२

અન્ન વિના ... પણ પાણી વિના ... નહિ

३५ निरमन्ति हि राजानो यत्र तत्रापि परस्परम् । ५८८

રાજાઓ ... સ્થાનમાં ... કરે તો પણ ... થઈ જાય છે

३६ उशन्ति नरकान्तं हि राज्य नीतिविदोऽपि च । ६२१

નીતિને જાણનારા પણ, રાજ્ય નરકમાં લઈ જાય છે તેમ માને છે

सर्ग १२ मो.

१ गोपालस्य हि क कोपो घन गृह्णाति चेद्धनी ? । ९

ગાય જે ધના ધણુને તેનો માલિક ગ્રહણ કરે તો તેમા ગોવાળીયાને ક્રોધ કરવાનુ શુ કામ ? ધણીનાને ક્રોધ કરે ?

२ परप्रेर्यस्य का मति ? ।　　　　　　　　　१३

બી તની પ્રે ણાથી કામ ક નારને શી બુદ્ધિ હોય ?

३ व्याधयो हि विजृम्भन्ते छलमासाद्य भूतवत् । १५

ભૂતની માફક વ્યાધિઓ પણ અવસરના । જોઇને પગ પેનારો કરે છે

४ अभिमानवता श्रेयान् विदथो हि पराभवे । ३०

અભિમાનવાળા મનુષ્યોનુ અપમાન થાય ત્યારે તેમને પ દેશ ત્યાગ કરી થાય છે—પ દેશ જવુ સારૂ છે

५ अतृप्ता ह्यविवेकिन ।　　　　　　　　　६४

અવિવેકી મનુષ્યો અસંતોષી હોય છે

६ पुत्रे हि कवचहरे राज्ञोऽविगुरुते व्रतम् । ११५

પુત્ર યુવાન થતા રાજાને વ્રતનો અધિકાર છે

७ दुरपत्यं हि, मूर्खानां विपद्भम । १९९

[illegible]

८ [illegible] दण्ड मुत्पच । १९७

[illegible]

९ स्त्रीणामाग्रह स्त्रवानां यथागर्भे हि [illegible] । १९०

[illegible]

१० सर्वे पथ्य दर्लीयमाम् । १५२

ભગવાન મનુષ્યોને [illegible] થાય છે

११ सिद्धिर्नरमा हि महो तुत्राम् । १८८

[illegible] માનવીના કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે

१२ स्त्रीमद खलु मत्कोटमहादपि विशिष्यते । १९५

સ્ત્રીઓનો આગ્રહ, મોટા હાથીના મદ (પાણી) થી
પણ વધારે આકરો હોય છે

१३ श्रिय सर्वत्र शुष्मताम् ।   १५८

પરાક્રમી મનુષ્યોને બધે સ્થળે લક્ષ્મી મળે છે

१४ क्रीडिताऽर्थे देवकुलं न भ्रंशयितुमर्हसि । २०७

ખીલી માટે આખા મંદિરને તોડવું યોગ્ય નથી

१५ सिंहा इव पराऽऽक्षेपं न सहन्ते महौजसः । २१३

મહાપરાક્રમી મનુષ્યો, સિંહની માફક બીજાના આક્ષેપો સહન કરી શકતા નથી

१६ निद्रा ह्यभक्तभार्याणामिव वैरवतां कुतः ? । २३८

અભક્તિ—અપ્રેમવાળી સ્ત્રીના પતિઓની માફક, વેરવાળા માણસોને નિદ્રા ક્યાંથી હોય ?

१७ दिव्यप्रभावो दिव्येन प्रभावेण हि बाध्यते । २४६

દેવતાઈ પ્રભાવ તેના જેવા બીજા દેવપ્રભાવથી પરાસ્ત થાય છે—દૂર થાય છે

१८ प्रतिज्ञया पौरुषं हि शुष्मतां भूयसैधते । ३१२

પ્રતિજ્ઞાથી પરાક્રમી મનુષ્યોનું પરાક્રમ ઘણું વધે છે

१९ ह्नुकमणि शिष्ये हि प्रभवन्ति गुरोर्गिर ।३३४

સારા સ્વભાવ-વાળા શિષ્યો ઉપર જ મહા-
ત્માનું વચન સમર્થ-અસરવાળું થાય છે

२० आपदः प्राय , प्रभवन्ति न धीमति । ३३८

પ્રાય બુદ્ધિમાન્ મનુષ્યને આપદાઓ કષ્ટ કરવાને
સમર્થ થતી નથી

२१ यत्र तत्रापि, क्षेममेव तपोजुषाम् । ३४७

તપસ્વી મનુષ્યોને જ્યાં ત્યાં કુશળ જ હોય છે.

२२ रसवीर्यविपाको हि द्रव्याणां जातु नान्यथा ३५७

વસ્તુઓના રસ પાક વગેરે શક્તિઓનો ઉદય
અન્યથા થતો નથી

२३ स्त्रीमङ्ग हि कियत् तप ? ।   ३६५

સ્ત્રીઓના સંગમાં તપ ક્યાં સુધી રહી શકે ?

२४ नारीणा किङ्कर इव कामान्धः किं करोति न ३६७

નોકરની માફક કામાંધ પુરુષ સ્ત્રીઓનું શું શું
કામ નથી કરતો ?

२५ सुखप्रतार्ये प्रायण सर्वोऽपि व्यसनार्दित.। ३८०

ઘણે ભાગે વ્યસનની પીડાએલા દરેકને સુખપૂર્વક છેતરી શકાય છે

२६ मृत्युर्नात्रुटिताऽऽयुपाम्। ३९२

આયુષ્ય તુટયુ ન હોય તેનુ મૃત્યુ થતુ નથી

२७ सति धर्मिणि धर्मा हि, चिन्त्यन्ते ४१२

ધર્મી હોય ત્યારે જ તેના ધર્મો-સ્વભાવોનો વિચાર થાય છે

२८ पुण्यै किं नाम दुर्लभम्?। ४२२

પુણ્યવડે શીને શુ દુર્લભ છે?

२९ वचन, ह्यर्हतां जातु नान्यथा। ४२५

તીર્થંકરાનુ વચન કદાપિ જૂઠું પડતુ નથી

सर्ग १३ मो.

१ वृन्द हि राजवत्। ६८

સમુદાય, રાજાની તુલ્ય છે

शुद्धिपत्रक.

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
५	७	આગ્રા	આનાનો
६	१४	તરમી (માતિ) વિષ્ણુને	તનની વિષ્ણુને (માતિમને)
१६	१२	नाटक	ताटक
२१	४	पराशाय	पराशाय,
२२	१	—स्थान श्लोक	—स्थाने श्लोक
४१	१३	धनम् ।	दानम् ।
४६	१०	નએ	તેઓ ||
५७	७	शिष्या	३ शिष्या
५८	९	,कि पुनगृहे ? ।	किं पुनगृह ? । ४८
६८	६	ઙગ્રા	ગ્રહ્ણ અને
७४	७	तत्वो	१० तत्वो
८०	१८	विना	विना ।
८३	१७	पुण्यवत्ताम् ।	पुण्यवताम् ।
८६	४	स्याद्,	स्याद्
९२	६	सात्विकाना	सात्त्विकानां
१००	४	—नत्यर्हन्	—नं त्यर्हन्

૧૦૮	૭	वैरि वैर	वारवैर
૧૧	९	दोष्मता हि	दोष्मता दि,
૧૧૯	૧૬	મૂકે છે	મૂકે
૧૨૦	૭	કારણ	કારણ છે
૧૨૫	૯	થોડા પણ	યદાપિ
૧૨૮	૧૮	પ્રેમ જગ્યો,	ભક્તિ જાગી,
૧૨૯	૧૧	३ यद्धात्या	३ यद्धात्या
૧૩૩	૧૫	તેનો	તેનો હા નાગ-
૧૪૬	૬	તો બીજાની વાત જ શી?	તો બીજા ચોને ૮૨ જ્યાથી હોય ?
૧૪૭	૨	કીચડથી લેપાએલી	કીચડમા ખૂએલી
૧૫૩	૧	पर्व ९ मो	पर्व ९ मु
૧૫૬	૬	क्विा	कि या
૧૬૯	૭	અનત વધીને	વધીને અનત
૧૭૧	૧૧	आनावितान्त-	मेवकाल.माजातिनान्त-
૧૭૮	૫	માભળનામા	સાંભળનામા)
૧૮૧	૧૧	ससार मुग्र-	ससारसुग्र-
૧૮૬	૧	भोग्य	भाग्य !
"	૭	૭૧	૧૨
"	"	क्या ? ।	कया ? । ७१
૧૮૯	૫	नियाग	नियाग्रा
૧૯૦	૧૪	ભાવના ૬૬	સારી ભાવના

અમારી ગ્રંથમાળાના ગુજરાતી, હીન્દી, અંગ્રેજી અને સંસ્કૃત પુસ્તકો.

નામ	ભાષા	કર્તા કે સંપાદક	કિં.
૧ વિજયધર્મસૂરિ-સ્વર્ગ નામ પછી	ગુ૦	શ્રીવિદ્યાવિજયજી	૨-૮-૦
૨ ધર્મવિયોગમાલા	સં૦	શ્રીહિમાંશુવિજયજી	૦-૨-૦
૩ પ્રમાણનયતત્ત્વાલોક (પં૦ રામગોપાલાચાર્યકૃત ટીકાયુક્ત)	સં૦	,,	૦-૧૪-૦
૪ શ્રાવકાચાર	હિં૦	શ્રીવિદ્યાવિજયજી	૦-૪-૦
૫ વિજયધર્મસૂરિ કે વચનકુસુમ	હિં૦	,,	૦-૪-૦
૬ વિજયધર્મસૂરિનાં વચનકુસુમો	ગુ૦		૦-૪-૦
૭ સેઈંગ્ઝ ઑફ વિજયધર્મસૂરિ	ઈં૦	ડૉ. ક્રૌઝે	૦-૪-૦
૮ જયન્તપ્રબન્ધ	સં૦ ગુ૦	શ્રીહિમાંશુવિજયજી	૦-૩-૦
૯ વિજયધર્મસૂરિ અષ્ટપ્રકારીપૂજા	હિં૦	શ્રીવિદ્યાવિ૦	૦-૪-૦
૧૦ આબૂ (૭૫ ફોટા સાથે)	ગુ૦	શ્રીજયન્તવિજયજી	૨-૮-૦
૧૧ વિજયધર્મસૂરિ	ગુ૦	ધીરજલાલ ટો. શાહ	૦-૨-૦
૧૨ શ્રાવકાચાર	ગુ૦	શ્રીવિદ્યાવિજયજી	૦-૩-૦

૧૩ રાણી સુલસા	ગુ૦	,,	૦-૩-૦
૧૪ સમયને ઓળખો ભા ૨ જો ગુ૦		,,	૦ ૧૦ ૦
૧૫ સમયને ઓળખો ભા ૧ નો ગુ૦		,	૦ ૧૨ ૦
૧૬ એન આઇડીયલ મ.-આદર્શ સાધુ			
		ઇં૦ એ જે સુનાવાના	૫-૦-૦
૧૭ સમ્યક્ત્વપ્રદીપ	ગુ૦ શ્રીમંગળવિજયજી		૦-૪-૦
૧૮ વિજયધર્મસૂરિ પૂજા ગુ૦		,,	૦-૪-૦
૧૯ જૈની સપ્તપદાર્થી	સ૦ શ્રીહિમાંશુવિજયજી		૦-૫-૦
૨૦ બ્રહ્મચર્યદિગ્દર્શન	ગુ૦ શ્રીવિજયધર્મસૂરિ		૦-૪-૦
૨૧ ,,	હિં૦	,,	૦-૪-૦
૨૨ વક્તા બનો	ગુ૦ શ્રીવિદ્યાવિજયજી		૦-૬-૦
૨૩ મહાકવિ શોભન અને તેમની કૃતિ			
	ગુ૦ શ્રીહિમાંશુવિજયજી		૦-૩-૦
૨૪ બ્રાહ્મણવાડા	ગુ૦ શ્રીજયન્તવિજયજી		૦-૪-૦
૨૫ જૈનતત્ત્વજ્ઞાન	ગુ૦ શ્રીવિજયધર્મસૂરિ		૦-૪-૦
૨૬ ન્યાયપ્રદીપ	ગુ૦ શ્રીમંગળવિજયજી		૦-૪-૦
૨૭ સુભાષિતપદ્યરત્નાકર	સ૦ ગુ૦		
	ભા૦ ૧ શ્રી વિશાલવિજયજી		૧-૪-૦
૨૮ ધર્મોપદેશ	ગુ૦ શ્રી વિજયધર્મસૂરિ		૦-૬-૦

૯ [illegible]પ્રદીપ દિ૦ શ્રી મનકવિજયજી ૦-૮-૦
૩૦ અર્હન્નમ[illegible] ગા૦ ૧૦ શ્રી વિશાવિજયજી ૦-૮-૦
૩૧ [illegible]વિષય [illegible] ભા૦ ૧૦
ભા૦ ૨ શ્રી વિશાળવિજયજી ૧-૪-૦
૩૨ ધર્મદીપ ૧ શ્રી મ૦ વિજયજી ૦-૪-૦
૩૩ નવી મેરા પારા ૧૯ શ્રી વિશાવિજયજી ૦-૩-
૩૪ [illegible]વિષય [illegible] ૧
ભા૦ ૩ શ્રી વિશાળવિજયજી ૧-૪-૦
૩૫ [illegible] શ્રી [illegible]વિજયજી ૦-૬-૦
૩૬ [illegible] [illegible]વિજયજી ૦-૮-૦
૩૭ ઉત [illegible] (કચ્છ [illegible]મીગીરા પૂજા)
શ્રી [illegible]વિજયજી ૦-૮-૦
આચૂ (જૈન [illegible] સહિત) વિ ૨-૮-૦
પ્રમા[illegible]
પ્રમાણ ॥ ૧ [illegible]વિજયજી ૦-૩-

મળવાનું ઠેકાણું —
શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા
[illegible] ઉજ્જૈન (માળવા)

શ્રાવકાચાર

આ ગ્રંથ યદ્યપિ ઘણોજ નાનો છે છતાં ઉપયોગની દૃષ્ટિએ તે મ્હોટો ગણી શકાય. તેના નામથી જ જાણી શકાય છે કે તેમાં શ્રાવકના આચાર સંબંધી વિવેચન હોઈ શકે. શ્રાવકનું શું કર્તવ્ય હોઈ શકે, શ્રાવકે શું શું કરવું અને શું શું ન કરવું તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે અને વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ મુનિરાજશ્રી વિદ્યાવિજયજી મહારાજની મનોહર કલમથી લખાયેલો છે, જેમાં દિનચર્યા, [illegible], પૂજનવિધિ, ગુરુવંદન, બાર વ્રત અને ત્યાગવા યોગ્ય વસ્તુઓ ઉપર વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. સર્વના માટે હિન્દી તથા ગુજરાતી બન્ને ભાષામાં છપાવેલ છે.

હિન્દી આવૃત્તિ કિંમત ૦-૪-૦

ગુજરાતી આવૃત્તિ ,, ૦-[illegible]-૦

મળવાનું ઠેકાણું —

શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા,

[illegible], ઉજ્જૈન. (માળવા.)

સમયને ઓળખો ભાગ ૧ લો

तेण कालेण तेण समएण એ સૂત્રથી મહાવીરના સમય સૂત્રને અનુસરીને વ્યાખ્યાન રૂપમભિધિ, શાસન દીપક મુનિ ૧ શ્રી વિદ્યાવિજયજી મહારાજશ્રીની કસાયલી કલમથી અનુક્રમે સમયને અનુસરીને લખાયેલા આ ગ્રંથના નાના- પ્રકાર ૩ લેખોનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે જેમાં —

આર્ય રિદ્ધિ, નાના શિક્ષા નં. ૧ તે ૩ મતોદ્ધાર સાધુઓ અને સાધુ વિહાર નં ૨ ક૭ દીક્ષા કે? મહાવીર નં ૧ આદિત્ય નં ૨, अपरं वा किं भविष्यति ?, पीछेसे पछता आता है ધાર્મિક અભ્યાસ, અરઘાઓ અને મથાનકો મહાવીરના અનેક દૃષ્ટીયે, પુરુષવાદ हतो ध्वस्ततो नष्ट, એમાં શું ? દીક્ષા નં. ૫, માગણુંદ્ધિ ધર્મ ઓ શી ? ને ૩ વિનય વિનાશી ક્રિયાઓ ? वर्द्धता जैनशासनम् જૂના અને નવા.

ઉપરના લેખો ઉપર નવરસ્પર્શી વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે ક્રાઉન સોળ પેજ પૃ ૩૪૦ નો આધાર ગ્રંથ હોવા છતાં કિંમત માત્ર ૦-૧૨-૦ રાખવામાં આવી છે

મળવાનું ઠેકાણું —

શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા,

છોટા સરાફા ઉજ્જૈન (મારવાડ)

સમયને ઓળખો

ભાગ ૨ જો.

આ ગ્રંથ સમાજ સુધારણાને અંગે ઘણોજ ઉપયોગી છે એ કે રૂઢીચુસ્તો માટે ભાનમત્તી સમાન છે સમાજ સુધારક મુનિરાજશ્રી વિદ્યાવિજયજી મહારાજશ્રીની કસાયલી કલમથી લખાયેલ છે જેમા ધર્મભાવના શું છે?, શું જૈન સૂત્રોમા માંસાહારનું વિધાન છે? સામાજિક બંધનો, સામાજિક ઉન્નતિ, સમયધર્મ સિદ્ધપુત્ર અહિંસાનું અજીર્ણ બે લેખ, **भिक्षुकों भिक्षुक दुर्दशा**, સુધારો, જગતની જનાવરોની હિંસા, સંદેશ, મહાવીર જયન્તી, વિદ્યાર્થી કે વિવાહાર્થી, વિદ્વાનોની ખોટ, દાન પ્રણાલી, સામાજિક પતન યુવકોને ધર્મ અને સમાજપર સમયનો પ્રભાવ, આદિ નાના મ્હોટા ૨૦ વીસ લેખો ઉપર ઘણુંજ સરસ વિવેચન કરવામા આવ્યું છે ક્રાઉન સોળ પેજી પૃષ્ઠ ૨૩૬ નો દળદાર ગ્રંથ હોવા છતા કિંમત રૂા ૦-૧૦-૦ દશ આના રાખવામા આવેલ છે

મળવાનું ઠેકાણું —

શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા,

છોટા સરાફા, ઉજ્જૈન (માલવા)

